

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 752)

İçel Milletvekili Oya Araslı ile İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 Arkadaşının, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğü 104 ve 105 inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergesi ve 10/219 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kadın-erkek eşitsizliği, 20. yüzyılın ikinci yarısında dünya kadınlarını uluslararası alanda çözümler aramaya itmiştir. Meksika, Nairobi ve Pekin’de alınan uluslararası düzeydeki kararlar, belirlenen stratejiler, hedefler ve eylem planları bu çalışmaların en çarpıcı örnekleridir.

Uluslararası çözüm arayışları taraf ülkelerin “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”ni kabul etmeleriyle sonuçlanmış ve pozitif ayrımcılık kavramı gündeme girmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu sözleşmeyi 3232 sayılı Yasa ile benimsemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte hukuk düzeninde cinslerarası eşitliği gerçekleştirme yönünde büyük bir atılım yapıldığını biliyoruz; ancak son 25 yılda kadın-erkek eşitliği açısından dünyada kaydedilen gelişmeler ve 3232 sayılı Yasa ile benimsenmesine rağmen söz konusu sözleşme, hukuk düzenimize yansıtılmamıştır.

Bunlara ek olarak pek çok ekonomik ve sosyal etken kadınlarımızın yaşamın çeşitli alanlarına katılmasını engellemekte; kadınlarımızın âdeta ikinci sınıf vatandaşlığı itilmekte; başta şiddet olmak üzere pek çok onur kırıcı davranışla ve sorunla yüz yüze gelmektedir.

Bu konularla ilgili olarak bugüne kadar üniversitelerde, Bakanlıklarda ve demokratik kitle örgütlerinde çeşitli çalışmalar yapılmış; Türkiye Büyük Millet Meclisine yasa teklif ve tasarıları sunulmuştur. Ancak, bu alanda SHP ve CHP’nin 18 ve 19 uncu yasama dönemlerinde yaptığı tüm girişimler sonuçsuz kaldığı gibi, 20 nci dönemde CHP ve diğer partilere mensup milletvekillerinin hazırlayarak TBMM’ne sundukları Türk Kanunu Medenisi ile ilgili değişiklik teklifleri, aradan uzun süre geçmesine rağmen gündeme alınmamıştır.

Bu arada, gerek Adalet Bakanlığındaki Medeni Kanun Komisyonunda, gerekse çeşitli Barolarda evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşit bölüşümü ile ilgili olarak sözleşme yapılabileceği ve sorunların bu yolla giderilebileceği yönünde görüşler ileri sürülmekte ve tartışılmaktadır. Oysa, Türk Kanunu Medenisinin 170. maddesinde yapılması gereken değişikliği böyle bir sözleşme ile gerçekleştirmek mümkün değildir; çünkü, sözleşme yapma olanağı yürürlükteki yasada esasen vardır.

Bütün bu gelişmeler, TBMM’nin kadın-erkek eşitsizliği konusunu ele almasını gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle, Türkiye’de kadının hukukî, ekonomik, sosyal ve siyasal konumunu, cinslerarası eşitsizliğe yol açan faktörleri ve alınabilecek önlemleri ortaya koymak; “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenleri ve bu bağlamda değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek; başta Türk Kanunu Medenisi olmak üzere

re tüm yasa değişiklik önerilerinin gerçekleşmesini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemleri saptamak üzere, Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Oya Araslı
İçel
Mustafa Yıldız
Erzincan
Yahya Şimşek
Bursa
Atıla Sav
Hatay
Yılmaz Ateş
Ankara
Altan Öymen
İstanbul
Mahmut Işık
Sivas
Ayhan Fırat
Malatya
Zeki Çakıroğlu
Muğla
Ali Haydar Şahin
Çorum

Birgen Keleş
İzmir
İsmet Atalay
Ardahan
Ali Rıza Bodur
İzmir
Anan Keskin
Denizli
Ahmet Küçük
Çanakkale
Eşref Erdem
Ankara
Ali Dinçer
Ankara
Ahmet Güryüz Ketenci
İstanbul
Erdoğan Yetenç
Manisa
Metin Arıfağaoğlu
Artvin

Türkiye Büyük Millet Meclisi

(10/219) Esas Numaralı

Meclis Araştırması Komisyonu

Esas No. : A.01.1.GEÇ.10.219-37

23.7.1998

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 10.3.1998 tarihli 64 üncü Birleşiminde alınan 535 sayılı kararı ile kurulan (10/219) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu görevini tamamlamıştır.

Gerekli incelemeler neticesinde hazırlanmış olan rapor, Komisyonun 23.7.1998 tarihli 11 inci birleşiminde alınan 2 nolu karar ile sonuçlandırılmıştır.

Rapor ve ekleri ilâşikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Lale Aytaman
Komisyon Başkanı
Muğla

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1. KOMİSYONUN ARAŞTIRMA KONUSU	5
2. KOMİSYONUN KURULUŞU VE SÜRESİ	5
3. KOMİSYON ÇALIŞMALARI	7
a) Komisyonca Yapılan Yazışmalar ve Komisyona Gelen Belgeler	7
b) Komisyon Toplantıları ve Yapılan Görüşmeler	10
4. İNCELEME SONUÇLARI	11
A) SÖZLEŞMEYLE İLGİLİ DURUM	11
A.1- Sözleşmeye ilişkin Tarihsel Gelişim	11
A.2- Türkiye Tarafından Sözleşmenin Onaylanma Süreci	13
A.3- Türkiye'nin Sözleşmeye Koyduğu Beyan ve Çekinceler	13
A.3.1- Beyan	13
A.3.2- CEDAW'da Çekince Konulan Maddeler, Çekince Konulmasının Nedeni ve Halihazır Durum	14
A.4- Beyan ve Çekincelerin Kaldırılma Gerekçeleri	16
A.5- Çekincelerin Kaldırılmasında Karşılaşılan Güçlükler	17
B) SÖZLEŞMENİN ANA HEDEFLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU	18
B.1- Ulusal Mekanizmanın Durumu	18
B.2- Kadının Siyasette, Yerel Yönetimlerde ve Karar Mekanizmalarında Durumu	20
B.3- Kadınların Eğitimi ve Eğitim Materyallerinde Durum	23
B.4- Kadın Sağlığı	25
B.5- Kadına Yönelik Şiddet ve Kadının Cinsel İstismarı	27
B.6- Kadının Ekonomik Yaşama Katılımı	35
B.7- Kırsal Kesim Kadını	37
B.8- Medyada Kadın	38
B.9- CEDAW Sözleşmesinin Hükümlerinin İç Hukukumuz Yansıtılması Konusunda Sürdürülen Yasal ve İdari Çalışmalar	39
5. DEĞERLENDİRME	53
5.1- Çekincelerin Kaldırılması	54
5.2- Ulusal Mekanizmanın Güçlendirilmesinin Yolları	54
5.3- Kadınların Yönetime Katılımının Arttırılması	55
5.4- Eğitim	57
5.5- Kadın Sağlığının İyileştirilmesi	58
5.6- Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetin ve Kadın İstismarının Önlenmesi	59
5.7- Ekonomik Yaşama Katılımının Artırılması	61
5.8- Kırsal Kesim Kadını	63
5.9- Medyada Kadının Durumunun Düzeltilmesi	63
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	64

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

I. ARAŞTIRMA KONUSU

İçel Milletvekili Oya ARASLI ve İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ ile 18 arkadaşı tarafından verilen “Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri belirlemek konusunda, Anayasanın 98 inci, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İçtüzüğü’nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin 10/219 Esas Numaralı Meclis Araştırması önergesinin gerekçesinde;

Kadın-erkek eşitsizliğinin çözümü için, 20. yüzyılın yarısında dünya kadınlarının uluslararası alanda çözümler aramaya başladığını ve uluslararası çözüm arayışlarının; taraf ülkelerin “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”ni kabul etmeleriyle sonuçlandığını, bununla beraber “Pozitif Ayrımcılık” kavramının gündeme geldiği ileri sürülmektedir.

Türkiye’nin söz konusu sözleşmeyi 3232 sayılı yasa ile benimsediğini, Cumhuriyetin kuruluşuyla, hukuk düzeninde cinslerarası eşitsizliği giderme yönünde büyük atılımlar yapılmasına rağmen, son 25 yılda kadın-erkek eşitliği açısından dünyada kaydedilen gelişmelerin hukuk düzenimizde yansıtılmadığından dolayı, Türk kadınının çeşitli alanlardaki etkinliğinin yaygınlaşmamasından, kadınlarımızın Sonuç olarak, 2. sınıf vatandaşlığına itildiği, başta şiddet olmak üzere onur kırıcı davranış ve sorunlarla karşı karşıya bırakıldığı iddia edilmektedir.

Türk kadının sorunlarının giderilmesi konusunda; üniversiteler, Bakanlıklar ve demokratik kitle örgütleri tarafından çeşitli çalışmalar yapıldığı, 18 ve 19 uncu yasama dönemlerinde SHP ve CHP’nin yaptığı tüm girişimlerin sonuçsuz kaldığı, 20 nci yasama döneminde ise CHP ve diğer partilere mensup milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sundukları Türk Kanunu Medenisi ile ilgili değişiklik tekliflerinin, aradan uzun zaman geçmesine rağmen gündeme alınmadığı, Adalet Bakanlığı Medeni Kanun Komisyonu ve çeşitli Barolar tarafından; evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşit bölünmesi ile ilgili olarak sözleşme yapılabileceği ve sorunların bu yolla giderilebileceği ileri sürüldüğü ve konunun tartışıldığı, Türk Kanunu Medenisinin 170. maddesinde yapılması gerekli değişikliğin böyle bir sözleşme ile mümkün olmadığı ve sözleşme yapma olanağının yürürlükteki yasada var olduğu, bütün bu gelişmelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce ele alınarak, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının gerekliliği belirtilmektedir.

Açıklanan nedenlerle Türkiye’de kadının hukuki, ekonomik, sosyal ve siyasal konumunu, cinslerarası eşitsizliğe yol açan faktörleri ve alınabilecek önlemleri ortaya koymak; “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenleri ve bu bağlamda değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek; başta Türk Kanunu Medenisi olmak üzere tüm yasa değişikliği önerilerinin gerçekleşmesini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemlerin saptanması gerektiği ifade edilmektedir.

II. KOMİSYONUN KURULUŞU VE SÜRESİ

Anayasanın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca İçel Milletvekili Oya ARASLI ile İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ ve 18 arkadaşının, kadının statüsünün araştırılarak “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri belirlemek amacıyla bir Meclis Araştırması açılması için verdikleri önerge, Genel Kurulun 3. 12. 1997 tarihli 22 inci Birleşiminde gün-

deme alınması kararlaştırılmış, Genel Kurulun 10.3.1998 tarihli 64 üncü Birleşiminde de görüştürülerek kabul edilmiş, ayrıca kurulacak Araştırma Komisyonunun çalışma süresinin 3 ay, üye sayısının ise 13 olması ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabilmesi kararlaştırılmıştır. Buna ilişkin 535 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı 12 Mart 1998 tarih ve 23284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Genel Kurulun 25.03.1998 tarihli 71 inci birleşiminde komisyon üyeliklerine;

Fazilet Partisinden (4),

Çorum Milletvekili Mehmet AYKAÇ, İzmir Milletvekili İsmail YILMAZ, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet DÖKÜLMEZ, Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ,

Anavatan Partisinden (3),

Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN, Tekirdağ Milletvekili Enis SÜLÜN,

Doğru Yol Partisinden (2),

Aksaray Milletvekili Nevzet KÖSE, Edirne Milletvekili Ümran AKKAN,

Demokratik Sol Partiden (2),

İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ, Sakarya Milletvekili Teoman AKGÜR,

Cumhuriyet Halk Partisinden (1),

İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ,

Demokrat Türkiye Partisinden (1),

İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN

Olmak üzere 13 üyenin seçimi yapılarak komisyon kurulmuştur.

Komisyonun 26.3.1998 tarihli 1 inci toplantısında, hazır bulunan yedi üyenin katılımı ile Başkanlık Divanı seçimi yapılmış ve Komisyon Başkanlığına Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Başkanvekilliğine Edirne Milletvekili Ümran AKKAN, Sözcülüğe Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ, Katip üyeliğe ise İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ seçilmişlerdir. Buna ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı da 2.4.1998 tarih ve 23305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Başkanlık Divanının seçilmesiyle, Komisyon çalışmaları başlamıştır.

Başkanlık Divanı seçimi 26.3.1998 tarih ve 10/219-1 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

Komisyon Başkanı, Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA'nın Komisyon üyeliğinden istifa dilekçesi Genel Kurulun 15.4.1998 tarihli 77 nci birleşiminde okunmuştur. Boşalan üyeliğe; İçişleri Milletvekili Şamil AYRIM, Genel Kurulun 15.4.1998 tarihli 77 nci birleşiminde seçilmiştir.

İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN'ün komisyon üyeliğinden çekildiğine dair önergesi, Genel Kurulun 5.5.1998 tarihli 85 nci Birleşiminde okunmuş ve aynı Birleşimde komisyon üyeliğine Marmaris Milletvekili Aysel GÖKSOY seçilmiştir.

Komisyonun 12.5.1998 tarihli 4. toplantısında, 11 üyenin katılımıyla Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN oy birliğiyle seçilmiştir.

Başkanlık Divanı seçimi, 12.5.1998 tarih ve 10/219-3 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

Genel Kurulun 23.6.1998 tarihli 107 birleşiminde alınan karar ile Komisyonun üye sayısı 13'ten 14'e yükseltilmiş ve komisyon üyeliğine, aynı birleşimde Bolu Milletvekili Abbas İNCE-AYAN seçilmiştir.

Komisyonumuz, 535 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile verilen 3 aylık süre içerisinde çalışmalarını tamamlayamadığından, 18.6.1998 tarihli 8. toplantısında, 1 aylık ek süre talep edilmesine karar vermiş ve 18.6.1998 tarih ve 10/219-25 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

Komisyonumuzun bu talebi; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 23.6.1998 tarihli 107 inci birleşiminde okunup, Genel Kurulun bilgisine sunularak karara bağlanmıştır.

Genel Kurulun 23.6.1998 tarihli 107 nci Birleşiminde alınan 554 sayılı kararı, 25.6.1998 tarih ve 23383 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

III. KOMİSYON ÇALIŞMALARI :

a) Komisyonca Yapılan Yazışmalar ve Komisyona Gelen Belgeler.

26.3.1998 tarih ve 10/219-1 sayılı yazı ile Başkanlık Divanı seçimi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

27.3.1998 tarih ve 10/219-2 sayılı ile Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN Komisyonun 2. toplantısına davet edilmiştir.

12.5.1998 tarih ve 10/219-3 sayılı yazı ile Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın Başkanlığa seçildiği Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-4 sayılı yazı ile Ankara Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Ankara Üniversitesinin 15.5.1998 tarih ve 30 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-5 sayılı yazı ile Gazi Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Gazi Üniversitesinin 29.5.1998 tarih ve 29 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-6 sayılı yazı ile İstanbul Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi İstanbul Üniversitesinin 20.5.1998 tarih ve 75 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-7 sayılı yazı ile Marmara Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi komisyona gönderilmemiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-8 sayılı yazı ile Çukurova Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Çukurova Üniversitesinin 2.6.1998 tarih ve 4990 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-9 sayılı yazı ile Ege Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Ege Üniversitesinin 21.5.1998 tarih ve 141 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-10 sayılı yazı ile Gaziantep Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Gaziantep Üniversitesinin 21.5.1998 tarih ve 132-16 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-11 sayılı yazı ile Mersin Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Mersin Üniversitesinin 8.6.1998 tarih ve 51 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-12 sayılı yazı ile ODTÜ'nin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi ODTÜ'nin 25.5.1998 tarihli yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-13 sayılı yazı ile 100. Yıl Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi 100. Yıl Üniversitesinin 20.5.1998 tarih ve 1 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-14 sayılı yazı ile Adalet Bakanlığından iki adet uzman görevlendirilmesi talep edilmiş ve talebimize cevap gelmemiştir.

15.5.1998 tarih ve 10/219-15 sayılı yazı ile Adalet Bakanı Sayın Oltan SUNGURLU komisyonun 5. toplantısına davet edilmiş, bakanlığının çalışmaları hakkında komisyona bilgi ve belgeler sunulmuştur.

21.5.1998 tarih ve 16 sayılı yazı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından çalı “Çalışma hayatında kadın-erkek eşitliği” konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 10.7.1998 tarih ve 55-1518 sayılı yazısı ile gönderilmiştir.

21.5.1998 tarih ve 10/219-17 sayılı yazı ile Milli Eğitim Bakanlığından “Eğitimde kadın-erkek eşitliği” konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığının 8.7.1998 tarih ve 1974 sayılı yazısı ile gönderilmiştir.

21.5.1998 tarih ve 10/219-18 sayılı yazı ile Sağlık Bakanlığından “Sağlıkta Kadın-Erkek Eşitliği” konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş, istenilen bilgi Sayın Bakan tarafından Komisyonunun 7. toplantısında, komisyona sunulmuştur.

21.5.1998 tarih ve 10/219-19 sayılı yazı ile İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığından “kadın-erkek eşitliği” konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş Devlet Bakanlığının 3.6.1998 tarih ve 1506 sayılı yazısı ile cevabı gönderilmiştir.

3.6.1998 tarih ve 10/219-21 sayılı yazı ile Sağlık Bakanı Sayın Halil İbrahim ÖZSOY Komisyonun 7. toplantısına davet edilmiş, Sayın Bakan Bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi ve belgeler sunulmuştur.

3.6.1998 tarih ve 10/219-22 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığından “Fuhuş” hakkında bilgi verilmesi için 7. toplantısına uzman görevlendirilmesi istenilmiş, İçişleri Bakanlığının 9.6.1998 tarih ve 130365 sayılı yazısı ile Şube Müdürü Halil YILMAZ görevlendirilmiş, komisyona “Fuhuş” hakkında bilgi belge sunulmuştur.

18.6.1998 tarih ve 10/219-25 sayılı yazı ile “Ek Süre Talebi Kararı” Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-27 sayılı yazı ile Devlet Personel Başkanlığından “ Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli kadın-erkek sayısı hakkında” bilgi istenilmiş ve Devlet Personel Başkanlığı 8.7.1998 tarih ve 8060 sayılı yazısı ile istenilen bilgileri göndermiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-28 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığından “Yerel Yönetimlerde Görev Yapan kadın-erkek sayısı” hakkında bilgi talep edilmiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-29 sayılı yazı ile Milli Eğitim Bakanı Sayın Hikmet ULUĞBAY Komisyonun 9. toplantısına davet edilmiş, bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi ve belgeler sunulmuştur.

1.7.1998 tarih ve 10/219-30 sayılı yazı ile Kadının İnsan Hakları Projesi koordinatörlüğünden “ Bekaret Kontrolü ve Namus Cinayetleri “ konusunda bilgi istenilmiş ve 16.7.1998 tarihli faks ile cevabı gelmiştir.

2.7.1998 tarih ve 10/219-31 sayılı yazı ile Devlet Bakanlığından (Sayın Işıl Saygın) rapor yazımı çalışmalarında uzman görevlendirilmesi talep edilmiş ve 7.7.1998 tarih ve 938-827 sayılı yazı ile cevabı gelmiştir.

2.7.1998 tarih ve 10/219-32 sayılı yazı ile İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığından, kadınlarla ilgili çalışmaları hakkında tekrar bilgi istenilmiş ve 7.6.1998 tarih ve 98/94 sayılı yazı ile cevabı gelmiştir.

7.7.1998 tarih ve 10/219-33 sayılı yazı ile ANAP, DYP, DSP, CHP, DTP ve FP'den; kadınlar konusunda yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi istenilmiş ve DYP, BBP, ANAP çalışmaları hakkında yazı göndermişlerdir.

7.7.1998 tarih ve 10/219-34 sayılı yazı ile basın kuruluşlarından; bünyelerinde çalışan kadınlar konusunda bilgi istenilmiştir.

9.7.1998 tarih ve 10/219-35 sayılı yazı ile İl Valiliklerinden; yerel medyada görev alan kadınlar konusunda bilgi istenilmiştir. Valiliklerin çoğundan cevap gelmiştir.

13.7.1998 tarih ve 10/219-36 sayılı yazı ile Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın Komisyonun 10. toplantısına davet edilmiş, Komisyonun toplantı yeter sayısı sağlanamadığından toplantıya Sayın Bakan katılamamıştır.

18.6.1998 tarih ve 10/219-26 sayılı yazımız ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İdare Amirliğinden Giriş Kartı talebi yazısı,

— 7.7.1998 tarihli yazımız ile İbrahim KUTUN'dan kitap talebi yazısı,

Komisyonu Gelen Belgeler;

— Komisyon çalışmalarına yardımcı olan belgeler (iki Adet)

— Komisyon toplantılarına ait 11 birleşimin tutanakları,

— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 20.4.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 20.4.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 7.5.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

— Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün 14.5.1998 tarih ve

661-587 sayılı yazısı,

Dışişleri Daire Başkanı Dicle KOPUZ'un 1.6.1998 tarihli fax mesajı, (4. Avrupa Bakanlar Konferansı)

— KA-DER'den gelen yazılar,

— KİDOK'un tarihsiz yazısı,

— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 24.6.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

— Devlet Bakanlığının 15.6.1998 tarih ve 965 sayılı yazısı,

— Devlet Bakanlığının 19.6.1998 tarih ve 1000 sayılı yazısı,

— Okur yazarlık ve cinsiyete göre nüfus ve oranları, (MEB Kız Teknik Öğretim Gn.Md.)

— Devlet Bakanlığı tarafından uzman görevlendirme yazısı

— Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün

13.7.1998 tarih ve 962/847 sayılı yazısı,

— Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün muhtelif tarihlerde komisyona sunduğu dosya.

— Kuzey Avrupa Ülkelerinde Kadın-erkek eşitliği konusunda geliştirilen ulusal mekanizmalar hakkında özet bilgi,

— Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın 22.7.1998 tarihli; Bekaret

Kontrolü hakkında Komisyona sunduğu belge,

-Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın 20.7.1998 tarihli; yazısı ile komisyon üyelerine duyurulmak üzere, Plan Bütçe Komisyonunda görüşülen Mahalli İdareler Reform Tasarına konulmak üzere önerdiği iki hususun komisyon raporuna paralel olarak konduğuna dair belge.

— Komisyonumuza intikal eden ilgili kanun teklifleri dosyası,

— BM CEDAW Komitesi bağımsız üyesi Prof.Dr. Feride ACAR'ın komisyonumuzca hazırlanan rapor hakkındaki görüşleri.

b) Komisyon Toplantıları ve Yapılan Görüşmeler:

Komisyonun 26.03.1998 tarihili 1. toplantısında ;

Hazır bulunan yedi üyenin katılımı ile Başkanlık Divanı seçimi yapılmış ve Komisyon Başkanlığına Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Başkanvekilliğine Edirne Milletvekili Ümrân AKKAN, Sözcülüğe Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ, Katip üyeliğe ise İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ seçilmişlerdir. Buna ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı da 2.4.1998 tarih ve 23305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Başkanlık Divanının seçilmesiyle, Komisyon çalışmaları başlamıştır.

Komisyon Başkanı tarafından, Kadın ve Aileden sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN'ın Komisyona davet edilerek, bilgi sunması önerisi benimsenmiştir.

Komisyonun 01.04.1998 tarihli 2. toplantısında;

Komisyona davet edilen Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN'ın işlerinin yoğunluğu nedeniyle toplantıya katılamadığından, temsilen Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Şenay ESER toplantıya katılmış ve Komisyona araştırma konularımız hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyonumuzun, 28.4.1998 tarihli 3. toplantısında;

Başkanvekili Ümrân AKKAN Başkanlığında toplanan komisyon Salt çoğunluk bulunamadığından, Başkanlık seçimine geçememiştir.

Komisyonun 12.05.1998 tarihli 4. toplantısında;

Başkanvekili Edirne Milletvekili Ümrân AKKAN'ın başkanlığında toplantı yapılmış ve bu toplantıda Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN oy birliğiyle seçilmiş ve çalışma statüsü belirlenerek, Adalet Bakanı Sayın Oltan SUNGURLU'nun Komisyona davet edilmesi benimsenmiştir.

Komisyonun 26.05.1998 tarihli 5. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve Adalet Bakanı Sayın Oltan SUNGURLU Bakanlığının çalışmaları hakkında Komisyona bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyonun 03.06.1998 tarihli 6. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılarak, Türkiye'nin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine koyduğu çekince maddelerinin kaldırılması hususunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Müdürü İsmail YERTUTAN, Dışişleri Bakanlığı, temsilcileri Dicle KOPUZ ve Birnur FERTEKLİGİL ile

Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı temsilcisi Neşe BALCI bilgi sunmuşlardır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı temsilcileri Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinin, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi hususundaki çalışmaları hakkında Komisyona bilgi ve belge sunmuşlardır.

Komasyon toplantısında; Sağlık Bakanı Sayın Dr. Halil İbrahim ÖZSOY'un bir sonraki toplantıya davet edilmesi ve İçişleri Bakanlığında "Fuhuş" konusu hakkında bilgi istenilmesi görüşü benimsenmiştir.

Komasyonun 10.06.1998 tarihli 7. toplantısında;

Komasyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve Sağlık Bakanı Sayın Dr. Halil İbrahim ÖZSOY, Komasyon konularıyla birlikte, kadın sağlığı konusunda bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komasyonun 18.06.1998 tarihli 8. toplantısında;

Komasyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve İçişleri Bakanlığı temsilcisi Levent ÇALIŞKAN; Komisyona, Fuhuş hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Milli Eğitim Bakanı Sayın Hikmet ULUĞBAY'ın Komisyona davet edilmesi ve kadınlarla ilgili eğitim konusundaki bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi alınması görüşü benimsenmiştir.

Komasyon çalışma süresinin bir ay daha uzatılmasına dair Karar alınmıştır. (Karar No: 1)

Komasyonun 09.07.1998 tarihli 9. toplantısında;

Komasyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve Milli Eğitim Bakanı Sayın Hikmet ULUĞBAY, eğitimde kadın-erkek eşitliği ve bakanlığının diğer çalışmaları hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komasyonun 15.07.1998 tarihli 10. toplantısında;

Yeterli çoğunluk sağlanamadığından toplantı yapılamamıştır.

Komasyonunun 23.07.1998 tarihli 11. toplantısında;

Başkan Lale AYTAMAN, taslak rapor üzerinde üyelere açıklamalarda bulunmuş, üyelerin rapor hakkındaki görüşleri alınarak, belirlenen hususlar üzerinde gerekli redaksiyonun yapıp, asıl raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Sunulmasına Karar verilmiştir. (Karar No : 2)

IV. İNCELEME SONUÇLARI :

A) SÖZLEŞMEYLE İLGİLİ DURUM :

A) 1. Sözleşmeye İlişkin Tarihsel Gelişim:

BM tarafından 1 Mart 1980 tarihinde ülkelerin onayına sunulan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin (Ek 1) hazırlanmasından önceki gelişmeleri, tarihi süreç içinde incelemekte yarar vardır.

Kadınların toplumdaki yerini yükseltmek üzere sürdürülen mücadeleler, BM'in kuruluşunu takiben Ekonomik ve Sosyal Konsey çatısı altında 1946 yılında tesis edilen Kadının Statüsü Komisyonu'nun öncülüğünde farklı bir ciddiyet ve resmiyet kazanmıştır. Ayrıca BM tarafından 1948 yılında onaya sunulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kaleme alınmasında Kadının Statüsü Komisyonu'nun önemli katkısı olmuştur. Halen dünyanın hemen her ülkesinde kurulmuş ya da kurulma aşamasında olan kadın birimleri, eşitlik izleme komiteleri,

fırsat eşitliği komisyonları, kadın sorunları araştırma enstitüleri, üniversitelerde kadın çalışmaları anabilim dalları, yüksek lisans programları, kadın eserleri kütüphaneleriyle kadın hareketi kurum-sallaşma sürecini yaşamaktadır.

BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından 1975 yılında, Meksiko'da **I. Dünya Kadın Konferansı** düzenlenmiş, bunu takiben BM Genel Kurulunca 1975-1985 yılları arasındaki dönem Kadın On Yılı olarak ilan edilmiştir.

Bilindiği gibi, kadınların ilerlemesini engelleyen etmenler politik, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki, eğitsel ve dini koşullarla yakından ilişkilidir. Bu unsurlar ailede, toplumda, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde kadınlara yönelik eşitsizlik, haksızlık ve sömürücü koşulların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kadın On Yılı'nda "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerinin saptanması, kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde statülerinin geliştirilmesi, kadınların ayrıma tabi tutulmasının önlenmesi, kadınların üretime eşit ölçüde katılması ve kalkınmanın nimetlerinden ve her türlü kaynaklardan eşit şekilde yararlanması için çalışmalar yapılmıştır. "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerine ulaşmayı amaçlayan Kadın On Yılı'nın alt teması "İstihdam, Sağlık ve Eğitim" olarak belirlenmiştir.

On yıllık dönemin ilk yarısındaki gelişmeleri gözden geçirmek için 1980 yılında Kopenhag'da **II. Dünya Kadın Konferansı** düzenlenmiştir. Burada kadınların durumlarının iyileştirilmesi için alınacak önlemleri belirleyen "Hareket Planı" kabul edilmiştir. Hareket Planı 35/136 sayılı kararla BM Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. Toplumda etkin sosyal ve ekonomik değişikliklerin olabilmesi için kadınların önündeki engellerin ve devam arz eden yapısal dengesizliklerin ortadan kaldırılması kararlaştırılmıştır.

II. Dünya Kadın Konferansı'nı takiben kaleme alınan "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)" aynı yıl, 1 Mart 1980 tarihinde üye ülkelerin imzasına açılmıştır.

1985 yılında Nairobi'de düzenlenen, 157 ülkenin resmi statüde temsil edildiği **III. Dünya Kadın Konferansı**'nda Kadın On Yılı'nın değerlendirilmesi yapılarak "Kadının Gelişmesi İçin İleriye Yönelik Stratejiler" tespit edilmiştir. III. Dünya Kadın Konferansı sonucu alınan kararlar arasında, kadın konusunda ülke düzeyinde politikalar oluşturmak ve uygulamaya koymak üzere bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi hususu da bulunmaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde de 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak **Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü** kurulmuş ve bir yıl sonra Başbakanlığa bağlanarak faaliyetlerin Devlet Bakanlığı eliyle sürdürülmesi sağlanmıştır.

Bütün bu gelişmeleri takiben 1995 yılında Pekin'de toplanan, 189 ülkenin üst düzeyde temsil ile gerçekleştirilen **IV. Dünya Kadın Konferansı** sonunda oluşturulan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirmeye yönelik somut politikalar ortaya koymuştur. Kadın sorunları konusunda toplumsal duyarlılığın artırılmasını sağlayan konferansta Türk delegasyonunca üç konuda taahhütlerde bulunulmuştur. **Bu taahhütlere göre 2000 yılına kadar :**

— Kadın okur-yazarlık oranı % 100'e çıkarılarak sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitime geçilecektir,

— Anne ve çocuk ölüm oranı %50 oranında azaltılacaktır,

— Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine konulan çekinceler kaldırılacaktır.

Ayrıca IV. Dünya Kadın Konferansı sonrasında, ülkemizce belirlenen **ana hedefler** öncelik sırasına göre şöyledir:

- Kadın-erkek eşitliğinin fiilen sağlanması,
- Kadına yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi,
- Kadına yönelik şiddete karşı mücadele,
- Eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi,
- Cinslerarası eşitlik anlayışını toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) haline getirilmesi ve bu ana yaklaşımın tüm kamu plan, politika ve programlarına her düzeyde yerleştirilmesi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonlarınca oluşturulan uzmanlar grubunca (bu uzmanlar grubunda AK nezdindeki Büyükelçimiz Sayın Rıza Türmen de bulunmuştur) "gender mainstreaming" kavramına özetle şu açıklama getirilmiştir: ülke politikalarını oluşturanların, bu politikaları oluşturma sürecinin her aşamasında, her düzeyde toplumsal cinsiyet ana yaklaşımını benimseyerek bunları uygulama alanlarına tatbik etmeleri. (Ek 43)

A) 2. Türkiye Tarafından Sözleşmenin Onaylanma Süreci :

Araştırmamıza söz konusu olan CEDAW Sözleşmesi, BM sisteminde Çocuk Hakları Sözleşmesinden sonra en geniş katılımı sözleşme olma özelliğini taşımaktadır. Bugüne kadar, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 155 devlet tarafından imzalanmıştır.

11 Haziran 1985 tarih ve 3232 sayılı "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine Katılımın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" 4 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmış, 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin CEDAW'ı onay belgeleri BM'e 20 Aralık 1985 tarihinde, 9. maddenin 1. fıkrasına yapılan beyan ve 15. maddenin 2. ve 4. fıkralarına, 16. maddenin 1. fıkrasının (c), (d), (f), (g) bentlerine, ayrıca 29. maddenin 1. fıkrasına konulan çekincelerle tevdi edilmiştir. (Ek 2- 3)

CEDAW Sözleşmesi esas itibarıyla Taraf Devletler tarafından, yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğinin temini maksadıyla, kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak için sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek üzere tüm geçici ve özel önlemlerin alınmasını hükme bağlamaktadır.

A) 3. Türkiye'nin Sözleşmeye Koyduğu Beyan ve Çekinceler :

Bilindiği gibi çekinceler, bir devletin bir sözleşmeyi onaylarken bazı maddelerinin kendi ülkesinde uygulanmasını istemediğini ya da sakıncalı bulunduğunu ifade eden bildirimlerdir. Çekinceler hukuksal usullere uygun olarak konulduğu zaman, diğer maddeler uygulanır ancak sözleşmenin o maddeleri uygulanmaz. (Ek 12/E) Türkiye, Medeni Kanunumuzun kimi maddeleri nedeniyle, Sözleşmenin evli kadının eşit haklardan yararlanmasını öngören maddelerine çekince koymuştur.

A) 3.1. Beyan :

CEDAW Sözleşmesi Madde 9/1 : Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır. (Ek 2)

"T.C.Hükümeti Sözleşmenin 9.maddesi 1.fıkrasının Türk Vatandaşlık Kanunu'nun vatansızlığın önlenmesi amacını güden 5. maddesinin 1. fıkrası ile 15. ve 17. maddeleri hükümlerinin çeliştiği şeklinde bir yorumu kabul etmez" şeklinde bir beyanda bulunulmuştur.

A) 3.2. CEDAW'da Çekince Konulan Maddeler, Çekince Konulmasının Nedeni ve Halihazır Durum:

CEDAW Sözleşmesi Madde 15/2 : Taraf devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklere benzer hukuki ehliyet ve ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir. (Ek 2)

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 159.maddesinde yer alan “karının çalışması, meslek seçimi kocanın rızasına bağlıdır” hükmü nedeniyle çekince konulmuştur. (Ek 3)

Halihazır Durum :

Ancak Anayasa Mahkemesi 29.11.1990 tarih ve E: 1990/30 K: 1990/31 sayılı kararı ile bu maddeyi iptal ettiğinden sözleşmenin 15/2 maddesine konulan çekincenin dayanağı ortadan kalkmıştır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 15/4 : Taraf devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme ve nakletmekte eşit yasal haklar tanıyacaklardır.

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 152. maddesi “Koca birliğin reisidir. Evin intıabı ona aittir.” ve 21. maddesi “Evli kadının ikametgâhı kocanın ikametgâhudur” hükümlerine dayanarak çekince konulmuştur.

Halihazır Durum :

MK Tasarısının 186. Maddesinde “eşler oturacakları evi birlikte seçerler” şeklinde bir hüküm bulunmaktadır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 16/1 (c.d.f.g) : Taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara :

(c) Evlilik stüresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumlulukları sağlayacaklardır.

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 152. maddesi “koca birliğin reisidir, evin intıhabı kadın ve çocukların münasip veçhile iâşesi ona aittir” hükmü, MK 154. maddesi “birliği koca temsil eder”, MK 155. maddesi “kadının da koca gibi birliği temsile hakkı bulunmaktadır, karının üçüncü şahıslar tarafından malum olabilecek surette selahiyetini tecavüz etmeyen tasarruflarından koca mesuldür”, MK 156. maddesi “kadın birliği temsil yetkisini suistimal ettiğinde bu yetki koca tarafından nez edilecektir”, MK 157. maddesi (kadının nez'in sebpsiz olduğunu ispatı halinde bu yetki kadına iade edilecektir”, MK 158. maddesi “koca açık ya da gizli izin vermediği sürece kadın temsil yetkisini aşamaz” ve MK 160. maddesi “birliğe ait mallarla ilgili olarak üçüncü şahıslara karşı açılan davalarda kocanın karıyı temsil ile mükellef olduğu” hükümleri gereğince çekince konulmuştur.

Halihazır Durum :

MK Tasarısının 186.maddesinde “eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri”, 188.maddesinde “eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edeceği”, 189.maddesinde “birliği temsil yetkisinin kullanıldığı hallerde eşlerden her birinin üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacağı”, 190.maddesinde “temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması”, 191. mad-

desinde “temsil yetkisinin geri verilmesi”, 193/1.maddesinde “eşlerin her birinin diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabileceği”, 194.maddesinde “aile konutu üzerindeki eşlerin ortak hakları” ve 202.maddesinde “paylaşmalı mal ayrılığı rejiminin uygulanması” konularında değişiklikler yapılmıştır.

(d) medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir.

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 263. maddesinde “evlilik sırasında ana ve baba velayeti birlikte icra ederler, ancak anlaşmazlıklarda babanın reyi muteber olacaktır” babanın reyine üstünlük tanındığından, çekince konulmuştur.

Halihazır Durum :

MK Tasarısının 336. maddesinde evlilik süresince ana-babanın velayeti birlikte kullanacaklarına ilişkin düzenleme yapılmıştır.

(e) her durumda çocukların çıkarları en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar sağlanacaktır.

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 255. maddesi “eşlerden birinin evlat edinebilmesi için diğer eşin rızası aranacaktır” ve 263. maddesi “anlaşmazlık halinde babanın reyine üstünlük tanınacaktır” hükümleri gereğince çekince konulmuştur.

Halihazır Durum :

MK Tasarısının 306.maddesi eşlerin birlikte evlat edinmesi hükmünü getirmiştir.

(f) aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için, eşit kişisel haklar tanınacaktır.

Çekince Konulmasının Nedeni :

Sözleşmenin bu maddesine MK 153. maddesi “karı, kocanın aile ismini taşır” ve 159. maddesine “kadının meslek ve sanatının icrası kocasının iznine tabidir” dayanarak çekince konulmuştur.

Halihazır Durum :

153. Madde 22.5.1997 tarih ve 22996 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan, 14.5.1997 tarih ve 4248 sayılı Kanunla değiştirilerek “kadının kocasının soyadı önünde kendi soyadını da kullanabilmesi” sağlanmıştır. MK 159.maddesi Anayasa Mahkemesinin 29.11.1990 tarih ve E:1990/30 K: 1990/31sayılı kararı ile “1912’de ilerici bir nitelik taşımasına karşın, Medeni Yasa’nın evli kadın ve erkek arasında hakların ve yetkilerin paylaşımında tam bir eşitlik sağlandığı söylenemez. Zira evli kadın evlilik birliğinin daha sağlıklı olacağı gerekçesiyle bazı hallerde kocanın egemenliği altına konulmuştur” gerekçesiyle iptal edilmiştir.

MK Tasarısında bu değişiklik Madde 187’de aynen korunmuş ve Madde 192 ile eşlerden birinin meslek ve iş seçimi diğer eşin ve ailenin huzuru göz önünde tutularak gerçekleştirilecektir şeklinde hükme bağlanmıştır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 29/1 : İki veya daha fazla taraf devlet arasında işbu sözleşmenin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebiyle hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay için-

de hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşamazlarsa taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na divan statüsü gereğince götürebilir.

Çekince Konulmasının Nedeni :

T.C.Hükümeti, Akit Devletlerin büyük bir kısmının yaptığı gibi, Uluslararası Adalet Divanının mecburi yargısını kabul etme konusundaki 29. maddesinin 1. fıkrasına ihtirazi kayıt (çekince) konulmasını kararlaştırmıştır.

Halihazır Durum :

**29/2'de Taraf Devletlere, kendilerini 29.maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığı-
nı beyan etme hakkı verilmiş olup, 29/1'e konulan çekincenin devamı Dışişleri Bakanlığı'mız-
ca yararlı görülmektedir. (Ek 3)**

A) 4. Beyan ve Çekincelerin Kaldırılma Gereklileri :

Bilindiği gibi, devletlerin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümlerinin yaşama geçirilmesi için iç hukukun bu sözleşme hükümleri çerçevesinde değiştirilmesi, gerekli yasal uyum çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Türkiye'de Anayasa ve yasalarda eşitlik ilkesi benimsenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10. Maddesi yasalar önünde eşitliği düzenler. Bu maddeye göre herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin yasalar önünde eşittir. Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Anayasa'nın 5.maddesinde ise; kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planında "Mart 1995'te Kopenhag'da toplanan BM Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde demokratikleşme ve insan haklarının dünya çapındaki önemi ortaya çıkmış ve kadın haklarının önemi ve kadınların eğitiminin kalkınmanın önemli bir itici gücünü oluşturduğu daha iyi anlaşılmıştır" denilerek, kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının artırılabilmesi için yasal açıdan kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi ve kadınların toplumsal hayatın her alanına eşit statüde bireyler olarak katılmalarının sağlanması için gereken çalışmaların yapılması hedeflenmiştir. (Ek 37)

Keza 55. Hükümet Programında kişi hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesinin modern devlet olmanın ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olduğuna dikkat çekilerek, kadının toplumsal konumunun yükseltilmesi için Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve diğer mevzuatta yer alan ayrımcılık içeren maddelerin günün koşullarına uygun olarak düzenlenmesi başta olmak üzere gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılacağı, uygulanan politika, plan ve programlara kadın-erkek eşitliği kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmaların yansıtılacağı yer almaktadır. (Ek 35)

Yukarıda yer alan Anayasa hükümleri ve diğer dayanakların yanında:

1. Türkiye, Pekin'de Eylül 1995 tarihinde düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı'nda, CE-DAW Sözleşmesine koyduğu çekinceleri 2000 yılına kadar kaldıracağına dair taahhütte bulunmuştur. Başlı başına bu resmi taahhüt, Türkiye'yi itibar açısından bağlayıcı özellik arz etmektedir. (Ek 2)

2. Ayrıca BM Genel Sekreteri ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson (İrlanda eski Başkanı), çeşitli vesilelerle ve mutad aralarla, Sözleşmeye çekince koyarak taraf olmuş devletlere ve bu doğrultuda Türkiye'ye çekincelerini kaldırmaları için çağrıda bulunmaktadır

3. 3-10 Temmuz 1998 tarihlerinde New York'da 19. dönem toplantısını gerçekleştiren CEDAW Komitesi tarafından, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 50. yılı nedeniyle bir bildirge yayınlanmıştır. Bu bildirgede özellikle Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine çekince koyan ülkelerin bu çekinceleri ivedilikle kaldırmaları gerektiği vurgulanmaktadır. CEDAW Komitesi, Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine konulan çekincelerin, sözleşmenin ruhuna aykırı bir durum sergilemesi nedeniyle bu çekinceleri koyan ülkelere, çekinceleri 1998 yılı içinde kaldırmaları çağrısında bulunmuştur. (Ek 52)

4. Dışişleri Bakanlığı yetkililerince yapılan açıklamaya göre de söz konusu çekincelerin Türkiye'nin BM'deki imajının iyileştirilmesine hizmet edeceğinin düşünüldüğü belirtilmektedir. (Ek 2)

5. Göz önünde tutulması gereken bir başka husus da şudur: Ocak 1997 tarihinde New York'da toplanan CEDAW Komitesi'ne, resmi delegasyonumuz tarafından Türkiye'nin "İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Ülke Raporu" sunulmuştur. (Ek 34/A) Raporun sunulmasını takiben Komite üyeleri tarafından yöneltilen sorular cevaplandırılmıştır. Bu sunuş ve cevaplama sürecinde Komite tarafından Sözleşmedeki çekincelerin kaldırılması hususu üzerinde önemle durulmuştur. Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın başkanlığındaki resmi delegasyon Türkiye'nin ulusal mevzuatının Sözleşme ile uyumlu hale getirileceğini bir kez daha Komiteye beyan etmiştir. Yukarıda aktarılanlar ışığında çekincelerin kaldırılması için uygun bir zeminin halihazırda oluşmuş olduğu söylenebilir.

Halihazırda, kamuoyuna sunularak Komisyona sevk edilen Medeni Kanun Tasarısı'nda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yönündeki gelişmeler ve özellikle yürürlükte bulunan Türk Kanunu Medenisi'nin 153. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilmiş ve 159. maddenin de iptal edilmiş olması sebebiyle çekincelerin kaldırılmasında iç hukuk açısından da engel teşkil edecek bir husus kalmadığı düşünülmektedir. (Ek 13/A)

Tüm bu gerçeklerin ışığı altında CEDAW Sözleşmesini onaylayarak yürürlüğe koymuş olan taraf devletlerden biri sıfatıyla ve yukarıda sıralanan gerekçeler nedeniyle çekincelerin bir an önce kaldırılması uygun olacaktır.

A) 5. Çekincelerin Kaldırılmasında Karşılaşılan Güçlükler :

Türkiye'nin CEDAW Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine koymuş olduğu çekinceler ve yapmış olduğu beyan, onay belgelerinin BM'e tevdi sırasında belirtilmiştir. Ancak Sözleşmenin Türkiye'de onaylanması aşamasında geliştirilen metinlerde (11.6.1985 gün ve 3232 sayılı TBMM Uygun Bulma Kanunu, 24 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu Onay Kararı ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18892 sayılı Resmi Gazete) çekincelerin yer almadığı, bu nedenle de iç hukuk açısından mevcut olmadığı belgelerin incelenmesi neticesinde görülmüştür.

Bu çelişkili hukuki durum karşısında gerek Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı gerekse Dışişleri Bakanlığı tarafından, çekincelerin kaldırılması için gerekli çalışmalar yapılmakta ise de henüz iç ve uluslararası hukuku bağdaştırarak çekinceleri ortadan kaldıracak bir çözüm bulunamamıştır. Komisyonumuzca TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğü'nün görüşleri alınarak, Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün görüş ve çalışmaları dinlenilmiş ve bu konunun bir an önce açıklığa kavuşturularak çekincelerin kaldırılması görüşü benimsenmiştir.

Daha açık bir ifadeyle, TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğü tarafından, çekincelerin Bakanlar Kurulu kararı ile veya Sayın Cumhurbaşkanı ya da Sayın Başbakan'ın yazılı talimatları doğrultusunda Dışişleri Bakanlığı'na BM'e gönderilecek bir nota yoluyla kaldırılabilceği ifade edilmiştir. (Ek 2- 3)

Bu konuda Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüne 11.6.1998 ve 14.7.1998 tarihlerinde TBMM Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin yanı sıra A.Ü. Hukuk Fakültesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve ODTÜ Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı akademisyenlerinin katılımıyla yapılan toplantılarda gerek TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğü'nün ve gerekse Dışişleri Bakanlığının görüş ve önerileri incelenmiştir. Halen hukuka uygun bir çözüm geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

B) SÖZLEŞMENİN ANA HEDEFLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU :

Komisyonumuz durum saptaması çalışmalarında, CEDAW Sözleşmesinin (Ek 1) temel hedefi olan kamusal yaşamın her alanında, toplumun her kesiminde kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla öncelikle kalıplaşmış toplumsal kadın-erkek rollerine ilişkin yargıları ortadan kaldırarak ve kamusal alanda eşitliğin sağlanmasının ön koşulu olarak kadın ve erkeğin aile içindeki her sorumluluğu paylaşmalarını sağlamak üzere fırsat önceliği veya olumlu ayrımcılık olarak tanımlanan her türlü geçici ve özel önlemin alınması gerektiği hususunu göz önünde bulundurmıştır.

B) 1. Ulusal Mekanizmanın Durumu : (Ek 1- 2- 3- 34/E,F)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Altıncı Beş yıllık Kalkınma Planı ve Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri kadınlara ilgili koordinatör veya icracı bir birim kurulmasını gerekli kılmıştır. Kadınlara eşitlik içinde, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettikleri statüyü kazandırmak üzere 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı Kanunla, kadın konusunda ulusal bir mekanizma olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 24 Haziran 1991 tarihinde doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlanarak sorumluluğu kadın konuları ile ilgili bir Devlet Bakanlığı'na verilmiştir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün daha güçlü bir yapıya kavuşturulması amacıyla 13 Eylül 1993 tarihinde 21697 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 514 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulan "Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı"nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Ancak 514 sayılı KHK ve bu kararnamenin çıkarılmasına dayanak olan Yetki Kanunu 6.10.1993 tarih ve E.1993/41 K. 1993/39 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir.

Bu iptalden sonra 2 Haziran 1994 tarihinde 536 sayılı KHK ile "Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı" yeniden kurulmuşsa da bu kararname ve bu kararnamenin dayanağı olan Yetki Kanunu da Anayasa Mahkemesi tarafından yine iptal edilmiştir.

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Anayasa Mahkemesi'nin bu iptal kararlarından sonra, 4 yıldan fazla bir süredir kalıcı bir yapıya kavuşturulmadığından çok kısıtlı bir bütçe ve personelle 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı ilk Kuruluş Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini yürütmektedir. Genel Müdürlük bugüne dek kadın bürokratlarca yönetilmiştir.

Şu anda Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün yeniden kuruluşunu ve teşkilatlanmasını sağlayacak olan Kanun Tasarısı TBMM'nin komisyonlarında görüşülmektedir.

Esasen 55. Hükümet Programında, bu konuda "...Tüm bu görevleri ilke genelinde yerine getirecek ulusal mekanizmanın Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanması için gerekli yasal düzenleme" gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

19 Kasım 1991 tarihinde kurulan 49. T.C. Hükümeti tarafından ilk defa bir devlet bakanı "Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Bakan" olarak görevlendirilmiştir. Daha sonraki hükümetlerde bu durum "Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı" sorumluluğunda devam etmiştir. İlk kuruluş yasası uyarınca Genel Müdürlüğün görev ve amaçları aşağıdaki gibidir:

KSSGM'nin Kuruluş Amacı;

- Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek,
- Tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak,
- Kadının sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak,
- Ve böylece, kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere, eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmaktır.

KSSGM'nin Görevleri :

— Kadının statüsünün korunması ve geliştirilmesi, sorunlarının çözülmesi için Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda prensip, politika ve programlar hazırlamak ve gerekli çalışmaları yaparak, kadının sosyal, ekonomik ve siyasi kararlara katılımını artırarak, kalkınma süreci ve toplumla bütünleşmesini sağlamak ve kadının statüsü ve sorunları ile ilgili uluslararası çalışmalara katılmasını ve işbirliğini sağlamak bu konu ile ilgili yerel yönetimler ve diğer kurum ve kuruluşlardan bilgi almak, istatistiki bilgiler toplamak ve dokümantasyon, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmaktır.

Genel Müdürlük teşkilatı Ekonomik İşler Dairesi, Eğitim ve Sosyal İşler Dairesi, Dış İlişkiler Dairesi, Dokümantasyon, İstatistik ve Yayın Dairesi'nden oluşmaktadır. Personel sayısı 30 civarında olan Genel Müdürlük, son derece başarılı çalışmalar yürütmektedir. Son derece sınırlı bir bütçe (ulusal bütçeden aldığı pay sadece yüzbinde 1.2'dir) ve personel olanağına sahip olan Genel Müdürlük, uluslararası projelerden sağladığı finans kaynakları ile (Dünya Bankası, BM) kadına yönelik hizmet veren ulusal mekanizma olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Genel Müdürlük, Kuruluş Yasası çıkmadığı ve bölgesel ve yerel birimleri bulunmadığı için taşrada yaşayan kadınlara ulaşmak amacıyla illerde Valilikler bünyesinde Kadın Birimleri kurulmasına öncülük etmiştir. (Ek 34/H) Bu amaçla Antalya, Adıyaman, Adana, Bursa, Erzurum, İzmir, İstanbul, Sivas, Trabzon ve Van olmak üzere 10 ilde "Valilik Kadının Statüsü Birimi" kurulmuştur. Genel Müdürlüğün çağrısı üzerine, 8 Mayıs 1998 tarihinde yapılan il temsilcilerinin katıldığı toplantıda, Valiliklerde kurulan Kadının Statüsü Birimlerinin sosyal hizmetler kapsamında düştürülmemesinde, Valilik bünyesinde kadın konularına ilgi duyan çalışanlarca yürütülmesinde yarar olduğu saptanmıştır. 5 Haziran 1998 tarihinde İzmir'de birim görevlileri ve gönüllü kuruluşlarla yapılan toplantıda birimin çalışma konuları ve görevleri açıklığa kavuşturulmuştur.

Bir koordinatör kuruluş olan KSSGM, Kuruluş **Kanun Tasarısına**, icracı bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapmak amacıyla **Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu**'nun kurulmasına ilişkin maddeyi de eklemiştir. Ne var ki TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu'nda **Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu**, anılan tasarıdan çıkarılmıştır. Kuruluş Kanunu Tasarısının 2. maddesinin "a" fıkrası, "Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadın haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın tüm alanlarında etkin hale getirmek, kalkınmanın fırsat ve olanaklarından eşit biçimlerde yararlanmalarını sağla-

mak için temel politika ve programlara esas olacak inceleme ve araştırma yapmak, yaptırmak, bunları uygulamaya koymak” şeklindedir. Genel Müdürlüğün bu işlevi yerine getirebilmesi için sivil toplum kuruluşları ve kamu kurum ve kuruluşları ile yakın işbirliği, koordinasyon ve iletişimi sağlaması zorunludur. İşte bu işbirliği, koordinasyon ve iletişim ancak bu Danışma Kurulunun varlığıyla sağlanabilecekken ve Aile Araştırma Kurumu ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı bünyelerinde benzeri sürekli kurullar olmasına rağmen KSSGM Kuruluş Kanunu Tasarısından çıkarılması, geleneksel kültürel ayrımcı yaklaşımın bir uzantısı olarak görülmektedir.

Ayrıca Pekin Eylem Planı ve 55. Hükümet Programı, kamu kuruluşlarında kadın birimlerinin kurulmasını öngörmüştür. (Ek 35) Bu birimleri oluşturmak, yönlendirmek, politika ve uygulamalarında işbirliğini gerçekleştirmek için bazı kararların geniş katılımı alınması bir tür yaptırım veya kontrolü sağlayacaktır. Bu çerçevede, Tasarıda yer aldığı halde Komisyonda çıkarılan **Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu’nun** kurulması halinde bu işlevi de yerine getirilecektir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Aile Araştırma Kurumu ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile birlikte, yıllık yatırım programlarında kültür sektörü başlığı altında yer almaktadır.

Tasarının kanunlaşmasından sonra *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü* adıyla yeniden yapılacak olan ulusal mekanizma, Başbakanlık Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak bütçe ve personel açısından daha geniş olanaklara sahip olacaktır.

Son yıllarda üniversitemizde kurulan kadın sorunları araştırma merkezleri (Ek 6- 7- 8- 9- 10- 12)(İstanbul, Marmara, Ankara, Gazi, Çukurova, İzmir 9 Eylül, Mersin, Gaziantep, Van Üniversiteleri), kadın çalışmaları anabilim dalları ve yüksek lisans programları(Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, ODTÜ) (Ek 11) ile çok sayıda sivil toplum kuruluşu, ulusal mekanizmanın paralelinde ve zaman zaman işbirliği yapmak suretiyle çalışmaktadır. Bu özverili çabalar sonucu, kadının statüsünün ülkemizde daha çağdaş bir düzeye gelmesi ve kadınlara uygulamalarda da fırsat eşitliğinin yaratılması hususları sürekli ülke gündeminde tutulmakta ve şimdiden bazı somut sonuçlara varılmaktadır.

B) 2. Kadının Siyasette, Yerel Yönetimlerde ve Karar Mekanizmalarında Durumu :

Kadınlar son ikiyüz yıllık siyasal temsil mücadelelerine rağmen halen dünyada en yaygın olarak eksik temsil edilen toplumsal grup olmaya devam etmektedirler. Kadınların siyasal yaşamda eksik temsil sorunu dünyada genel olarak cinsler arasında varolan eşitsizliğin en derin ve çözümü de o ölçüde özel yaklaşımlar geliştirmeyi gerektiren yönünü oluşturmaktadır.

Bugün dünyada yapılan işlerin %70’ini kadınlar yapmakla birlikte üretilen refahın ancak %1’ine sahip olmaktadırlar. Bunun nedeni de kadınların seçimle oluşturulan karar mekanizmalarında %10’un altında temsil edilmeleridir. Ulusal parlamentolarda %10’u geçmeyen kadın temsili hükümetler ve bakanlar düzeyinde yarıya düşmektedir. Kadınların siyasal temsil düzeyi açısından en gelişmiş ülkelerin incelenmesinde ortaya çıkan acı gerçek bir kaç istisnanın dışında modern demokrasilerin “kadınsız demokrasiler” olduğudur.

Bu nedenle son yirmi yıldır dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda daha iyi temsil edilmelerini sağlayacak destekleyici politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı sadece adalet ve demokrasi talebi olmakla kalmayıp aynı zamanda kadının statüsünün geliştirilmesinin de gerekli bir koşuludur. Kadının her düzeyde yönetimi faal katılımı sağlanmadan ve karar almanın bütün düzeylerine toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) yerleştirilmeden eşitlik, kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşılamayacaktır.

B) 2. A) Parlamentoda : (Ek 12- 34/B- 40- 41- 44)

Dünyada kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınan ilk ülke Yeni Zellanda (1893) olmuştur. Bunu Avrupa'da Finlandiya izlemiştir. Türkiye'de ise, dünyadaki bu gelişmeler çerçevesinde kadınlar 1934 yılında seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. Asya'da seçme ve seçilme hakkına öncülük eden ilk ülke Sri Lanka, Latin Amerika'da Ekvator, Afrika'da ise Senegal ve Togo olmuştur.

Günümüzde parlamentolarda dünya ortalaması 10 erkeğe 1 kadın oranındadır. Bu durum ülkemizde 100 erkeğe 2 kadın düzeyindedir. Türkiye'de kadınlar, yerel düzeyde oy hakkını 1930 yılında, ulusal düzeyde seçme ve seçilme hakkını ise 5 Aralık 1934 tarihinde elde etmiştir. Tek partili dönemde kadınların parlamentoya katılımı, Türkiye'nin bağımsız, modern bir ulus-devlet kurma çabaları çerçevesinde önemsenmiş ve bu bağlamda örtülü bir kota sistemi uygulanarak 1935 seçimleri neticesinde % 4,6 oranında kadının parlamentoda yer alması sağlanmıştır (395 milletvekili içinde 18 kadın). Oysa 1995 genel seçimlerinde bu oran %2,3'e düşmüştür. Başka bir deyişle Türkiye'de Parlamentoda kadın oranı 1935 yılındaki düzeyine henüz tekrar ulaşamamıştır.

Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında Parlamentoda kadın oranı İsveç'te % 40, Norveç'te % 36, Finlandiya ve Danimarka'da % 34, İngiltere'de % 18, Fransa'da ve Bulgaristan'da % 11, İspanya'da % 13, Yunanistan'da % 6 iken bu durum Türkiye'de %2,3'dür. Bu veriler Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında bulunan Türkiye'de kadınların parlamentoya katılım oranının çok düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kabinede kadının durumuna bakıldığında, bugün Türkiye'de kabinde yer alan 39 bakandan 2'si kadındır, bu % 5 ile ifade edilebilir. İsveç'te 22 bakandan 11'i kadındır ki bu da % 50'ye tekabül eder. Kabinedeki kadın oranı Norveç'te % 42, Finlandiya'da % 33, Danimarka'da % 26, İngiltere'de % 23, Fransa'da % 30, Bulgaristan'da % 19, İspanya'da % 27, Yunanistan'da % 7'dir. Bu konuda en ileri ülkelerden biri olan Norveç'te 1993 seçimlerinde üç başbakan adayının üçünün de kadın oluşu dikkat çekicidir. Genelde kabinelerdeki görev dağılımının da geleneksel yaklaşımdan uzak olmadığı görülmektedir. Sosyal güvenlik, çevre, silahsızlanma, eğitim ve kadın-erkek eşitliği ile ilgili bakanlıklar kadınlar için, ekonomi, sanayi, enerji, ulaştırma, dışişleri ve milli savunma ilgili bakanlıklar erkekler için uygun görülmektedir.

Türk toplumunun son yüz yıllık tarihi gözden geçirilince en anlamlı değişimin kadınların toplumsal konumunda olduğu görülmektedir. Ne var ki kadınlar çalışma hayatının ve üretimin içinde yer almakla birlikte bu üretimden yeterince pay alamamaktadırlar. Kadınların üretimden aldıkları pay, ataerkil değerler nedeniyle kadın adına bir sermaye birikimine dönüştürülememektedir. Bu nedenle siyasete aktif olarak katılmayı düşünen kadınların karşılaştıkları en temel sorunlardan biri, başta "adaylık ödentisi" olmak üzere, propaganda, tanıtım ve diğer siyasal çalışmalar için gereken finansmanı sağlayamamalarıdır. Bu durumda siyasetin erkeklerle özgü bir alan olduğu yargısı değiştirilememekte, kadın geleneksel değerlerin baskısından kurtulamamakta, aile içindeki çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi sorumluluklar da kamu desteğinden yoksun olduğu için kadının omuzlarına yüklenmekte, kadının ev dışında tam zamanlı ve yoğun bir faaliyeti üstlenmesi mümkün olamamaktadır.

1980'lerden bu yana gelişen kadın hareketinin etkisiyle, kadının siyasal bilinci yükselmiş, kadınlar siyasal yaşama katılmaya özendirilmiş ve siyasi partilerin de bu konuyu önemsemesi gereği ortaya çıkmıştır.

TBMM'de grubu bulunan 5 siyasi partiden sadece ikisi (CHP) 1980'li yıllardan başlayarak "ilçe meclisleri ve parti üst yönetiminde her iki cinsiyetten en az oranında üye bulunur" hükmü ile kota uygularken, (DYP) Parti Tüzüğü'nün 17. maddesindeki "partinin zorunlu ve ihtiyari organla-

rında her iki cinsiyetten en az %10 oranında üye bulunur”, “partinin katıldığı seçimlerde gösterilecek adaylarda da aynı oran gözetilir” şeklindeki hükümlerle kota (Ek 17) uygulamıştır. Ayrıca iki parti (ANAP-DYP) ise 1995 genel seçimlerinde adaylardan alınan adaylık ücretlerinde kadın adaylar için % 50’lik bir indirim uygulamıştır.

B) 2. B) Yerel Yönetimlerde : (Ek 34/D)

Türkiye’de kadınların sosyal ve ekonomik alandaki başarıları politik alana yeterli ölçüde taşınmamış, aktarılamamıştır. Kadının siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır.

1984 yılında 2202 İl Genel Meclisi üyesinin % 0.3’ü, 1989 yılında 2653 İl Genel Meclisi üyesinin % 0.8’i ve 1994 yılında ise 30.334 İl Genel Meclisi üyesinin % 0.8’i kadınlardan oluşmuştur.

1950 yılında ilk kadın Belediye Başkanı Müfide İlhan Mersin’den seçilmiştir. Onu 1968 yılında İzmit Belediye Başkanı olan Leyla Atakan izlemiştir. Oysa 1984 yılında seçilen Belediye Başkanları arasında hiç kadın bulunmazken, 1989 yılında belediye başkanlıklarının % 0.2’si, 1994 seçimleriyle ortaya çıkan şimdiki durumda ise % 0.4’ü kadınlardan oluşmaktadır.

Hali hazırda dünyadaki duruma bakıldığında, belediye başkanlıklarında kadın oranının İsveç’te % 40, Finlandiya ve Danimarka’da % 31, Norveç’te % 17, Fransa’da ve Bulgaristan’da ise % 8 olduğu görülmektedir.

B) 2. C) Karar Mekanizmalarında : (Ek 32)

Kamu kurumlarında, 1994 yılı Kamu Personeli Anket sonuçlarına göre genel idari hizmetler sınıfında % 32.71, sağlık hizmetleri sınıfında % 65.63 ve eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfında % 43.44 oranında kadın bulunmasına karşın üst düzey yönetim mekanizmalarında, kamu kurulları, komisyon ve komitelerinde kadınların çok az sayıda yer aldıkları bilinmektedir.

Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığından alınan 8 Temmuz 1998 tarih ve B.02.1.DPB.0.14.01/8060 sayılı yazıda, her iki yılda bir yapılmakta olan Kamu Personeli Anket çalışmasının 1996 yılı sonuçlarına göre Üst ve Orta Düzey Yöneticilerin Dağılımı şöyledir: Toplam 47 müsteşardan 1’i (%2), toplam 105 müsteşar yardımcısından 5’i (%4.8), toplam 171 genel müdürden 13’ü (%7.6), toplam 662 genel müdür yardımcısından 68’i (%10.3), toplam 126 başkandan 11’i (%8.7), toplam 2145 daire başkanından 403’ü (%18.8) kadındır.

Bugüne dek tek kadın vali olarak Lale Aytaman atanmıştır. Bu gün ise 80 ilin hiçbirinin yalısı kadın değildir. Türkiye’deki toplam 806 kaymakamın sadece 3’ü, 118 kaymakam adayının da 4’ü kadındır.

Türkiye’deki toplam hakim ve Cumhuriyet Savcısı sayısı içindeki kadın oranı % 18’dir. 11 asil, 4 yedek olmak üzere 15 üyesi olan Anayasa Mahkemesinin 1 asil, 2 yedek üyesi kadındır.

Kadın avukatların tüm avukatlar içindeki oranı % 29’dur. Kadın noterlerin tüm noterler içindeki oranı % 15.5’dir.

Ülkemizi temsil etmek üzere yurt dışına çıkan kamu görevlilerinin % 18.4’ünü kadınlar oluşturmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde toplam 483 kadın subay ve 4654 kadın sivil memur olarak görev yapmaktadır. 1960 yılında alımına son verilen kadın subayların 1982 yılında tekrar istihdamı başlamıştır.

Tüm bu verilere dayanarak, yaşamın her alanında olduğu gibi çalışma yaşamında da kadınların statüsünün geleneksel çizginin dışına çıkmaya başladığı ancak üst düzey karar mekanizmalarının henüz eşit olarak paylaşılmadığı belirlenmektedir.

Son yıllarda gerek üniversite kadın çalışmaları merkezleri gerekse sivil toplum kuruluşlarının (stk) kadınları siyasete yönlendirmek için çabaları yoğunlaşmıştır. Özellikle Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) seçimlerde, belli prensipler çerçevesinde, kadın adayları destekleme yönünde gayret sarf etmektedir. Bu tür çalışmalar stk'nca yaygınlaştırılmaktadır. (Ek 24) Laiklik, eşitlik ve demokrasi ortak paydasında buluşan kırktuç kadın derneğiyle siyasi partilerin kadın komisyonlarının katılımından oluşan İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği kadınlarla ilgili bir çok çalışmanın yanı sıra kadınların siyasi katılımlarının artırılması için de somut çabalar ortaya koymaktadır.

Katılımcı demokrasi bilincinin yerleşmesi için, nesiller geçmesini beklemeden, uluslararası sözleşmelerdeki taahhütlerin yaşama geçirilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve kadınların siyasette ve karar mekanizmalarında erkeklerle eşit bir biçimde yer almaları sağlanmalıdır.

B) 3. Kadınların Eğitimi ve Eğitim Materyallerinde Durum :

Ülkemizde kadınların okur-yazarlık oranı ve kız çocuklarının okullaşma düzeyi, ne yazık ki, amaçlananın gerisindedir. Oysa ülkemizde kız çocuklarının okul öncesi eğitimi ile genel, teknik, mesleki ve yüksek öğretimden yararlanmasını engelleyen yasalar bulunmamaktadır. Buna rağmen erkeklerle kadınların eğitimden yararlanmaları belirgin farklar göstermektedir. Bu farkın nedenlerini saptamak amacıyla incelemeye kadın eğitiminin tarihsel gelişimine Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın yayınlarından yararlanmak suretiyle kısaca değinerek başlamakta yarar vardır.

Osmanlıda kadınların çalışma ve meslek edinmeleri söz konusu olmadığı için onların eğitimi-ne önem verilmemiş, ancak belirli bir yaşa kadar, o da, dini konularda bilgilenmek, el işlerinde beceri sahibi olmak üzere sübyan okullarına devam edebilmişlerdi. Bununla birlikte Osmanlıda 15. yüzyıldan itibaren yetişen kadın şairlerin mevcudiyeti en azından üst sınıf ailelere mensup kadınların özel eğitim aldıklarını göstermektedir.

Tanzimat döneminde kadın eğitimi konusunda ilk girişim, 1842'de Tıbbiye Mektebi'nde açılan ebelik kurslarıdır. İlk kız rüştiyelerinin açılması 1858 yılındadır, bunu 1869'da kız sanayi okulları izlemiştir. II.Meşrutiyet'le birlikte kurulan kadın örgütlerinin, kız okullarının açılmasında, kız çocuklarının eğitim giderlerinin sağlanmasında büyük katkıları olmuştur. Balkan Savaşından sonra devlet, kızların eğitimine önem vermiş, 1913'te İstanbul Aksaray'da ilk kız lisesi (Bezm-i Alem Valide Sultan) açılmıştır. İstanbul'u takiben 1922'de İzmir Kız lisesi açılmış, bunu Ankara Kız Lisesi izlemiştir.

Türk kadınının yüksek öğretim görmesi için çok mücadele verilmiş ve 1914'te nihayet darülfünun kapıları kızlara açılmıştır. Sadece erkek öğrencilerin alındığı Sanayi-i Nefise Mektebinin 1879 yılında açılışından ancak 25 yıl sonra İnas Sanayi-i Nefise Mektebi açılmıştır. Mihri hanım bu okulun ilk kadın resim hocasıdır. Darülbeyazı'nın Türk kızlarına açılması ise 1918 tarihindedir. Afife Jale, bu okulda yetişmiştir.

Eğitim Birliği Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu- 3 Mart 1924), Türkiye'de sosyal gruplar arasındaki farkı ortadan kaldırmak, uluslararası işbirliğini geliştirmek ve bilimsel ve teknolojik gelişmeyi yakalamak amacıyla benimsenmiş ve uygulanmaktadır. Böylece kız ve erkek öğrenciler aynı eğitim sistemi içine alınmıştır.

1928'deki Harf Devrimi ile ülkede genel eğitim seferberliği ilan edilmiştir. 1928'de Kız Easitütüleri, 1945'de ise Olgunlaşma Enstitüleri açılmıştır. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk

Fakültesine ilk kez kız öğrenci kabul edilmiştir. İlk kadın hekimler 1928 yılında diplomalarını almışlardır.

Ne var ki bugün Türkiye’de en geniş ifadeyle her 4 kadından 1’i okuma yazma bilmemektedir. Farklı gelişmişlik düzeyindeki Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise her 10 kadından 7’si okur-yazar değildir. (Ek 24- 34/D,E)

Kadınlar arası okuma yazma bilmeyenlerin oranı pek çok Batı Avrupa ülkesinde % 0 civarındadır. Yunanistan’da bu oran kadınlar için % 4, Portekiz’de % 19, İspanya’da % 7 iken 1990 yılı itibariyle Türkiye’de % 28.99’dur.

1935 yılında ülke nüfusu 12.862.759 iken okur yazar olmayanların sayısı erkeklerde 4.389.967, kadınlarda 5.997.138 idi. 1980 yılında erkeklerde 3.800.500 kişi, kadınlarda 8.394.000 kişi ve 1990 yılında ise erkeklerde 2.779.172 kişi fakat kadınlar arasında 6.808.809 kişi okuma yazma bilmemektedir.

Okur-yazar olmayan kadınların oranı yıllara göre şöyledir:

1950 = % 40.45

1960 = % 37.08

1980 = % 31.17

1990 = % 28.99

1997-98 öğretim yılında ilköğretimde 9.092.340 öğrenciden 4.077.604’ünün (%44.84), orta öğretimde ise 2.263.396 öğrenciden 926.407’sinin (%40.93) kız öğrenci olduğu görülmektedir.

1997-98 öğretim yılında 865.983 öğrencinin ilköğretimokulu 6. Sınıfına kaydı yapılmıştır. Bu da geçen yıla oranla kırsal kesimdeki kız öğrencilerin 6. Sınıfa kayıt oranlarında %30.1’lik artış sağlamıştır. 1997 yılı itibariyle 4306 sayılı yasa ile 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim uygulamasına geçilmiştir. 8 yıllık eğitimin uygulanmaya başlamasıyla birlikte özellikle kız çocukları arasında erken evlilik ve erken yaşta annelik sorunlarının zamanla azalması hedeflenmektedir.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (Ek 37) ve 55. Hükümet Programı (Ek 35) çerçevesinde eğitim alanında gerçekleştirilen cinsiyet ayrımcılığını giderici ve kız çocuklara yönelik çalışmalar:

1) İsminde cinsiyet ayrımcılığı taşıyan Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ile Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullara her iki cinste, karma öğrenci alınmaktadır.

Bu okullarda uygulanan öğretim programlarında cinsiyet ayrımını yaratan geleneksel alan programları yerine güncel, teknolojik gelişmelere uygun istihdam alanlarının ihtiyacına yönelik yeni programlar yürürlüğe girmiştir.

2) Kadınlara özellikle mesleki eğitim kazandıran Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce 1927 yılından günümüze kadar 5.5 milyon kadına mesleki eğitim verilmiştir. Bu Genel Müdürlükçe kadın eğitimi bütün boyutlarıyla ele alınarak kadının statüsünü yükseltme ve kadının mesleki eğitimini gerçekleştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

3) K.T.Ö. Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren okul, enstitü ve uygulama sınıflarında halen toplam 158.633 öğrenci eğitim görmekte olup, bu öğrencilerden 149.623’ü (%94.32) kız, 9010’u (%5.68) erkek öğrencidir. Bu okullardan 28’inde 2632 öğrenci yatılı okuma imkanından yararlanmakta, 2539 öğrenciye de burs verilmektedir.

4) K.T.Ö. Genel Müdürlüğünce uygulanmak üzere;

★ GAP Bölgesi Kadın İşgücü Yetiştirme Projesi,

★ Mutfak ve Gıda Teknolojisi Alanında Kadın İstihdamı Projesi,

★ Okuma-Yazma ve Kadın İşgücü Eğitim Projesi (Bölgesel Düzeyde Kadın İşgücü Merkezleri Projesi)

★ Kitle İletişim Teknolojileri ile Genç Kız ve Kadınlara Meslek edindirme Projesi

hazırlanmış olup, kaynak sağlandığı takdirde uygulamaya konulacaktır.

5) Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı öğretim kurumlarında kız ve erkek öğrenciler karma eğitim görmekte olup,

— Genel liselerde öğrenim gören toplam 928.545 öğrencinin % 44'ü,

— Anadolu Fen Liselerinde öğrenim gören toplam 56.011 öğrencinin % 41'i,

— Fen Liselerinde öğrenim gören toplam 7314 öğrencinin % 29'u,

— Anadolu Güzel Sanatlar Liselerindeki toplam 22.396 öğrencinin % 73'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.

6) MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda :

★ 1990-1991 öğretim yılında toplam öğrenci sayısı 100.300 iken kız öğrenci sayısı 23.805'dir.

★ 1997-1998 öğretim yılında ise toplam öğrenci sayısı 178.046 iken kız öğrenci sayısı 79.616'dır.

7) Halen 157 yatılı ilköğretim bölge okulu olup, toplam kapasitesi 79.174 kişidir. Bu okullarda 12.428'i kız, 54.998'i erkek olmak üzere toplam 67.426 öğrenci yatılı olarak, 5007'si kız, 6535'i erkek olmak üzere toplam 11.542 öğrenci gündüzlü olarak okumaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarını iyi veya pekiyi derece ile bitiren kız öğrencilerin sınavsız olarak yatılı ve pansiyonlu genel lise ve meslek liselerine alınmaları için yönetmelik değişikliği yapılmış, son iki öğretim yılında Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını bitiren öğrencilerden 283'ü çeşitli okullara sınavsız olarak yerleştirilmiştir.

8) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görevli öğretmenlerin %50'sinden fazlası kadın olup, okul müdürlüklerinde ise bu oran %6'dır.

Taşra teşkilatında çalışan öğretmenlerden 90'ı kadın, 2000'i erkektir. Merkez teşkilatında ise ilk dört derecede görev yapan yöneticilerin 168'i kadın, 631'i erkektir.

Bu farklılığın giderilmesi ve karar mekanizmasında daha çok kadının görev alması amacıyla gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

İlk okulun birinci sınıfında kullanılanlar da dahil olmak üzere eğitim materyallerindeki ayrımcı ifadelerin taranarak değiştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bugüne kadar Talim Terbiye Yüksek Kurulu'ndan bu doğrultuda bir karar çıkmamış ve somut adımlar atılması mümkün olmamıştır. Kitap, dergi ve ünitelerdeki, çağımız gerçeklerine uymayan geleneksel rol kalıplarını değiştirmek için somut adımlar atılmasına çalışılmaktadır.

B) 4. Kadın Sağlığı: (Ek 15/A,B,C- 21- 27- 34/D)

Bugün Türkiye'de nüfusun %25'ini 15-49 yaş grubu kadınlar oluşturmaktadır (13 milyon). Kadın nüfusun, toplam nüfusun büyük bir bölümünü oluşturması nedeniyle kadınların sorunlarının ülkenin toplumsal yaşamına yansması kaçınılmazdır.

Gerek 1994'te Mısır'da düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) gerekse Çin'de 1995 yılında toplanan 4.Dünya Kadın Konferansı sonunda onaylanan metinlerde ka-

dın sağlığı sadece üreme döneminde önem atfedilmeyen fakat **doğumdan ölüme ruhen ve bedenen sağlıklı olmak** tanımıyla önem arz eden bir konu olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca anılan konferanslarda **üreme sağlığı** kavramı da kabul görmüştür. Üreme sağlığı tanımı, insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamlarının olması, üreme yeteneğine sahip olmaları ve bu yeteneği kullanıp kullanmayacakları ve ne zaman, ne sıklıkla kullanacakları konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olmaları ile bu konuda fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik haline sahip olmalarının sağlanmasını kapsar. Üreme sağlığı hizmetleri ise; bu alandaki sorunları önleyerek ve çözerek üreme sağlığına katkıda bulunacak yöntemler, teknikler ve hizmetlerin bütünü olarak tanımlanır. Üreme sağlığı hizmetleri, amacı sadece üremeye bağlı hastalıklarda bakım ve danışmayı değil, amacı hayatı ve kişisel ilişkileri zenginleştirmek olan cinsel sağlığı da kapsamaktadır. Kadın sağlığını adolesan, üreme ve post menapozal dönem olarak bütüncül bir yaklaşımla ele alan Üreme Sağlığı Hizmetleri ülkemizde rutin hale getirilememiş, kadın sağlığında, erken tanıyı da içeren koruyucu hizmetler tüm toplumu kapsayacak düzeyde nitelik ve niceliğe henüz ulaşamamıştır.

1997 Nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 62.606.157'dir. Halen üreme dönemi kadınlar nüfusun %25'ini, 15 yaşın altı çocuklar ise nüfusun %35'ini oluşturmaktadır. Yıllara göre doğurganlık hızında önemli düşüşler sağlanmış olup, toplam doğurganlık hızı bir kadın için 2,7 (1993), yıllık nüfus artış hızımız ise %1,4 (1997)'dir.

Türkiye'de 1963 yılından beri, kadın sağlığı hakkındaki verileri de ihtiva eden Nüfus Sağlık Araştırmaları her 5 yılda bir yapılmaktadır. Programlara yön verme açısından son derece değerli olan bu araştırmaların sonuncusu 1993 yılında gerçekleştirilmiş olup, bu yıl yani 1998'de tekrar yapılması planlanmıştır. 1993 yılı verilerine göre Türkiye'de doğum öncesi bakım hizmeti alan gebelerin oranı sadece %63'dür.

Ülkemiz, Avrupa Birliği üye ülkeleriyle karşılaştırıldığında anne ve bebek ölümleri, beş yaş altı çocuk ölümleri ve ortalama yaşam beklentisi bakımından bu ülkelerden oldukça geri bir konumda bulunmaktadır:

-Anne ölümleri Türkiye'de onbinde 180 iken, Norveç'te 6, İsveç'te 7, İtalya'da 12, Almanya'da 22, Fransa'da 15 ve İngiltere'de 9 olduğu görülmektedir.

-Beş yaş altı çocuk ölümleri Türkiye'de kızlarda binde 66, erkeklerde 72 iken Norveç'te kızlarda binde 7, erkeklerde 9, İsveç'te kızlarda 6, erkeklerde 8, İngiltere'de kızlarda 8, erkeklerde 10, Yunanistan'da kızlarda 9, erkeklerde 12'dir.

Anneleri eğitimsiz olan çocuklar arasında bebek ölüm hızı, anneleri en az ilkokul mezunu olan çocuklara göre 1.6 kez daha fazladır.

Bu bağlamda anne ölümleri ve nedenlerinin araştırılmasına yönelik bir çalışma 53 ilimizin 615 hastanesinde 1 yıl süre ile devam etmiş olup Haziran 1998'de tamamlanmıştır. Ancak ön bulgular bile, ülkemizde anne ölümlerinin önemli boyutta olduğunu ve önemli bir kısmının kolayca önlenabilir nedenlere bağlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca bir çok kadın gebelik ve doğuma bağlı sebeplerden dolayı uzun veya kısa süreli hastalıklara maruz kalmaktadır.

Kadınların bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden sağlıklı olmaları için toplumdaki statülerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Kadının toplumdaki statüsünün yükselmesini engelleyen geleneksel kültürel yapı, eğitim, sağlık ve çalışma bilincinin yetersizliği ile mevcut yasal düzenlemelerin kıstıllığı gibi etkenler aşılanmalıdır.

Bütün toplumun sağlığını olduğu kadar kadın sağlığını da tehdit eden bir başka cinsel yolla bulaşan hastalık HIV/AIDS'dir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 1985 yılı Ekim ayından 1996 Kasım ayı sonuna kadar toplam 600 kişinin HIV/AIDS ile enfekte olduğu saptanmıştır. Bunların 218'i AIDS vakası, 382'si HIV taşıyıcısıdır. Enfeksiyon trendi 1985'den beri yavaş olmakla birlikte sürekli artış göstermektedir. Türkiye'deki HIV bulaşmasının 1/3'den fazlasında heteroseksüel cinsel ilişki rol oynamaktadır. Gönüllü kuruluşların katılımıyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Ulusal AIDS Komisyonu cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) ve HIV/AIDS kontrolü konusunda özenle çalışmaktadır. Ayrıca Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde 17 STK katılımıyla kurulan Sağlık Komisyonu (KASAKOM), bu doğrultuda, Üreme Sağlığı (ÜS) hizmet açığı en fazla olan 12 Doğu ve Güneydoğu ilini kapsayacak şekilde programlar geliştirmiştir.

Fuhuş sektöründe çalışan kadınların, kadınlar için özel olarak üretilen prezervatifleri (Femidom) kullanacak şekilde bilinçlendirilmemesi ve erkeklerin kondom kullanmasını zorunlu kılaacak tedbirlerin bulunmaması nedeniyle CYBH ve HIV/AIDS yayılmasının engellenemediği belirlenmiştir.

B) 5. Kadına Yönelik Şiddet ve Kadının Cinsel İstismarı : (Ek 12/C- 15- 24- 34/D,E- 38- 39)

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılık, eşitsizlik, şiddet ve engelleme insanlık onurunun zedelenmesi anlamını taşımaktadır. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de hala bir kesim kadın, dört duvar arasında ya da başkalarının tanıklığında şiddete uğramaktadır. Bir başka deyişle ailede kadınlara gizli ya da açık şiddet uygulanmaktadır. Kadınlara yönelik şiddet, katılımı demokraside kadın-erkek eşitliği bakımından (%40) en başarılı ülke olarak gösterilen İsveç'te dahi rahatsızlık yaratacak boyutta ve genellikle ev ortamında (domestic violence) yaşanmaktadır. Bu nedenle İsveç hükümeti , kadınlara karşı şiddetin önlenmesi amacıyla Şubat 1998'de Parlamente'ye bir kanun (1997/98:55) sevk etmiştir.

Kadına yönelik şiddet, kadının sözel, fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik zarar görmesiyle ve acı çekmesiyle sonuçlanan, kadının temel hak ve özgürlüklerini, en temelde de yaşama hakkını tehdit eden bir eylemdir.

Şiddet, temel özgürlükleri ve insan haklarını ihlal edip engellediği gibi, kadınların haklarını kullanmalarını da olanaksızlaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi Kadının Statüsü Komisyonu **Kadına Yönelik Şiddet Çalışma Grubu**'nun yapmış olduğu şiddet tanımında;

“-Hırpalama, dayak, ailedeki kız çocukların cinsel istismarı, evlilik içinde tecavüz, kadınların cinsel organlarını sakatlamak ve kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı ilişkilerde şiddet ve istismara yönelik olan şiddet,

-İşyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı ve tehdit de dahil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamak,

-Nerede olursa olsun devletler tarafından işlenen ya da görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet,” biçiminde yer almaktadır. Kadına yönelik şiddeti bu geniş anlamıyla ele almakta yarar vardır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddet gerçek boyutlarıyla tam olarak bilinmeyen ciddi bir sorundur. Kadına yönelik şiddet, özel alan (aile) ve toplumsal alan olmak üzere hayatın her alanında da yer alabilmektedir. Özel alandaki şiddet anne-babadan çocuklara, erkekten kadına, çocuklardan

ana-babaya veya kardeşten kardeşe yönelebilmekte, kadınlara ailede gizli ya da açık şiddet uygulanabilmektedir. Komisyonumuz raporunda, CEDAW Sözleşmesi bağlamında, erkeğin kadına uyguladığı şiddet üzerinde duracaktır.

1980'lerden itibaren kadınların talepleriyle Türkiye'nin gündemine giren kadına yönelik şiddet, 1988 ve sonrasında açık oturumlar, konferanslar, araştırmalarla öncelikli kadın sorunları arasına girmiş ve kısmen görünür hale gelmiştir. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri başta Uluslararası 25 Kasım Kadına Karşı Şiddete Hayır günü olmak üzere düzenlenen çeşitli toplantılar (panel, tv'de açık oturumlar, söyleşiler vb), kampanyalar (şiddete karşı toplumsal duyarlılığı artırmak, kadını bilinçlendirmek amaçlı gösteri, sergi ve yürüyüşler vb) ve yayınlarla (akademisyenlerce gerçekleştirilen araştırmalar, incelemeler, dergiler vb) şiddetin insan üzerindeki olumsuz etkilerini tartışarak bu konudaki duyarlılığı artırmakta ve pekiştirmektedir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yürütülen "Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı" kapsamında desteklenen, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi koordinatörlüğünde, A.Ü. Tıp Fakültesi Anabilim Dalı Sosyal Psikiyatri Ünitesi ve Psikiyatrik Kriz Araştırma ve Uygulama Merkezi öğretim üyeleri, Kadın Dayanışma Vakfı psikologlarının katkıları ile gerçekleştirilen "Karakoldaki Dostumuz" programına, Ankara Emniyet Müdürlüğüne bağlı karakollarda görev yapan 94 emniyet mensubu katılmıştır. Şiddete maruz kalmış kadın ve çocuklara da hizmet veren polis memurlarının eğitilerek mağdurların rehabilitasyonunda ilk aşamanın karakollarda başlayabilmesini sağlamak ve şiddet mağdurlarının emniyet görevlilerine başvurmalarını engelleyen karakol/polis imajının değiştirilmesini amaçlayan program 12 Şubat ve 6 Mayıs 1996 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Şu anda Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kadın Çalışmaları Programı benzer bir çalışmayı yürütmektedir. Bu program yoluyla Ankara'daki ilçe emniyet müdürleri ve tüm karakolların amirleri ile Polis Akademisi son sınıf öğrencilerinden bir grup "Toplumsal Cinsiyet Duyarlılık Eğitimi"nden geçirilmiştir. Söz konusu programda aile içi şiddetin toplumsal, kültürel, ekonomik ve psikolojik boyutları hakkında bilgilendirilen katılımcılara **Ailenin Korunmasına Dair Yasanın** uygulanmasına ilişkin olarak da bilgiler aktarılmıştır. Toplam 70 polis amiri ve 75 polis komiser yardımcısı aday bu eğitimden yararlanmıştır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü işbirliğiyle yürütülen programın daha kapsamlı bir biçimde önümüzdeki yıl polis, adli tıp ve adalet (hakim ve savcılar) personeline uygulanması planlanmaktadır.

Şiddete ilişkin olarak üniversiteler ve özel araştırmacıların yaptığı araştırmaların sayısının giderek arttığı ülkemizde şiddet konusunda duyarlılık da eskiye oranla artmış, şiddet daha konuşulur bir sorun haline gelmiştir.

Bu konuda gönüllü kuruluşlar kadar akademik ve bireysel çalışmalar da yapılmaktadır. Bu husustaki verilerin karşılaştırılması açısından, Tempo (Ek 53) dergisinin 30. sayısında yayımlanan, İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi uzman psikologlarından, Adli Tıp Enstitüsü doktora öğrencisi Erdiç ÖZTÜRK tarafından yapılan "Fiziksel Şiddetin Boyutları" başlıklı araştırmadan alınan veriler önem arz etmektedir. Üniversiteli kadınların yüzde %45'inin eşleri tarafından küçük görüldüğünü ortaya çıkaran bu araştırmaya göre;

★ Evliliğin ilk üç yılında üniversiteli kadınların %73.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların ise % 90'ı,

★ Evliliğin 3-5. yılları arasında üniversite mezunu kadınların % 15.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların ise % 5.6'sı ,

★ Evliliğin 6-10. yılları içinde üniversite mezunu kadınların % 7.3'ü, gecekonduda yaşayan kadınların ise % 2.5'i,

★ Evliliğin 10-20. yıllarında üniversite mezunu kadınların % 3.5'i, gecekonduda yaşayan kadınların ise % 1.9'u fiziksel şiddete uğramaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda Devlet Bakanlığı tarafından Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde cezaların yükseltilmesi hususunda çalışmalar sürdürülmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de devlet tarafından **reform** niteliğinde bir yasal adım atılmıştır. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından 1997 yılında, kadınları aile içi şiddetten korumak amacıyla **Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı** hazırlanmıştır. Devlet Bakanlığı'na sürdürülen yoğun çabalar sonucunda 4320 sayılı **Ailenin Korunmasına Dair Kanun** 14 Ocak 1998 tarihinde TBMM Genel Kurulu'na kabul edilmiş ve 17 Ocak 1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yasa tedbir niteliği taşımaktadır. Yasa, şiddete maruz kalan kadın ve/veya çocukların şahsen başvuruları veya olayın tanıklarınca Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesi üzerine Sulh Hukuk Hakimî tarafından, mağduru korumak amacıyla alınacak tedbirleri içeren koruma kararını düzenlemektedir. Hakimin verdiği koruma kararına uyulmadığı, hukukun üstünlüğü ihlal edildiği takdirde 3 aydan 6 aya kadar hapis cezasına hükmolunur. (Ek 34/G) Ancak bu reform niteliğindeki yasa uygulamada henüz istenilen düzeye ulaşmadığından bilgilendirme ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar, ülkemizde kadına karşı şiddeti meşru kabul etme eğiliminin gerek kadınlar gerekse erkekler arasında, yüksek olduğunu göstermektedir. Kadınların şiddete karşı başlatıkları kampanyalar ile birlikte bu konuda bir duyarlılık oluşmuştur. Bu konuda gelişmekte olan duyarlılığa paralel olarak şiddete uğramış kadınlar için kurumlar oluşmuştur. Kadına yönelik şiddet konusunda danışma ve barınma hizmeti veren resmi ve gönüllü kuruluşların sayısı son derece yetersiz olmakla beraber, bu kuruluşları hatırlatmakta yarar vardır.

Kadına yönelik şiddet konusunda hizmet sunan kuruluşlar gönüllü, yerel ve resmi düzeyde olmak üzere üç kategoride ele alınabilir:

Gönüllü Kuruluşlar :

Kadın Dayanışma Vakfı, 1990 yılında kurulmuş ve 1991 yılında, Türkiye'de ilk kez bir yerel yönetim ve stk işbirliğiyle bir projeyi yaşama geçirmiş, Altındağ Kadın Danışma Merkezini açmıştır. Bu merkeze başvuran kadınlara psikolojik, hukuksal danışmanlık hizmeti verilmektedir. Kadın Dayanışma Vakfı 1993 yılında Türkiye'nin ilk bağımsız kadın sığınmaevini açmıştır. Özellikle aile içinde şiddete uğramış kadınların, kendi kendilerine yeterli olmaları ve kendi kararlarını kendilerinin vermesi konusunda destek vermeyi amaçlamaktadır. Kadın Dayanışma Vakfı tarafından, Avrupa Birliği maddi desteği ile gerçekleştirilen "aile içi şiddet eğitim ve araştırma projesi" sonuçlarına göre;

★ Ankara'nın 5 ilçesinde, alt sosyoekonomik gruba dahil evli kadınların % 97'si şiddeti sık sık veya zaman zaman yaşadığı,

★ Ankara'da orta ve üst sosyoekonomik gruba dahil evli kadınların % 76'sının şiddetin herhangi bir çeşidine maruz kalarak yaşamakta olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda çok kısa alıntılar yapılan bu ve benzeri araştırmalar, sorunun çözümüne doğru sağlam adımların atılması hususunda gerekli olan durum saptama, veri toplama ihtiyacını karşılamaya hizmet etmektedir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 1990 Kasım ayında kurulmuştur. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfına bağlı, İstanbul'da Kadın Danışma Merkezi ve 1995 yılında Kadın Sığınağı açılmıştır. Danışma merkezine başvuran kadınlara psikolojik danışmanlık, hukuksal danışmanlık, iş bulmaya rehberlik, beceri ve meslek eğitimi gibi konularda hizmet verilmektedir. Kadın Sığınma Evine, barınma talebiyle gelen şiddete uğramış kadınlara yukarıda sözü edilen konularda da destek verilerek barınma talepleri karşılanmaktadır. Söz konusu Vakfa 1993 yılında T.C. Hükümeti Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanlığı fonlarından maddi destek verilmiştir.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu ve Türk Hukukçu Kadınlar Derneği tarafından İstanbul'da şiddete maruz kalan kadınlara hukuki danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.

Yerel Düzeyde :

Yerel Yönetimler düzeyinde bir merkez olan Bornova Belediyesi Kadın Danışma Merkezi 1990 yılında İzmir'de kurulmuştur. Danışma merkezine başvuran kadınlara psikolojik, hukuksal, iş bulmaya rehberlik yapmak gibi konularda danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Küçükçekmece Belediyesi Kadın Evi ise İstanbul'da Küçükçekmece Belediyesince 1996 yılında kurulmuştur. Şiddete uğrayan kadınlara hizmet sunmaktadır.

Ancak münferit çabalarla sağlanan bu hizmetlerin Devlet tarafından üstlenilerek yasal bir dayanağa bağlanması gerekmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin bu hususta üstlenmesi gereken görev ve sorumlulukların yasal bir dayanağa bağlanmasına ihtiyaç duyulmuş ve 17.7.1998 tarih ve E:1/743 K:66 sayılı karar ile Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısı ile 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve bu kanunun 15. maddesine eklenen 85. bendde belediyelerin görevleri arasına huzurevi, aşevi, kadın ve çocuk sığınmaevleri ve benzeri açmak, işletmek veya işletletmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek ifadelerinin yer alması Muğla Milletvekili Lale Aytaman'ın girişimleriyle sağlanmıştır.

Devlet Düzeyinde :

Devlet düzeyinde Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kadına yönelik şiddet konusuna ilişkin araştırmalara destek vermekte, kurumlarda bulunan personele bu konuda seminer ve eğitim programları sunmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Yine 28 Eylül 1994'de, kadınlara karşı her türlü şiddet, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi konusunda danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmak üzere Genel Müdürlük bünyesinde Bilgi Başvuru Bankası (3B) kurulmuştur. 3B, Bilgi Başvuru Bankasında, şiddete uğrayan kadınlara psikolojik destek vermek, ücretsiz hukuki danışmanlık hizmeti sunmak ve barınma talebi ile başvuran kadınları ilgili gönüllü ve resmi kadın misafirhanelerine, sığınmaevlerine, kadın evlerine, kadın sığınağına yönlendirme biçiminde rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Merkeze bugüne dek 2000'den fazla kadın başvurmuştur.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) Kadın Misafirhaneleri, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak, İzmir (1990), Ankara (1991), Bursa (1991), Antalya (1991), Eskişehir (1993), İstanbul (1995), Tekirdağ (1996) olmak üzere değişik bölgelerde toplam 7 Kadın Misafirhanesi bulunmaktadır. Kadın Misafirhanelerine, korunmasız kalan ve terk edilen kadınlar, cinsel, fiziksel ve duygusal istismara uğrayan kadınlar, istenmeyen evliliklerle karşı karşıya kalan kadınlar kabul edilmektedir. Misafirhanelere başvuran kadınların çoğunluğunu eşleri tarafından fiziksel, cinsel ve duygusal yönden istismar edilmiş kadınlar oluşturmaktadır.

Hizmet verdiği bölgede yaşayan tüm yöre halkının daha iyi yaşam koşullarına ulaşma hakkını sağlamak, varolan sorunları resmi, hükümet dışı kuruluşların ve halkın doğrudan katılımı ile çözmek, kadına ilişkin projeleri yaşama geçirmek gibi amaçları olan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı değişik bölgelerde Toplum Merkezleri bulunmaktadır. Toplum Merkezlerinde de, aile içi şiddete uğramış kadınlara da hizmet verilmektedir.

Yine devletçe her türlü istismara ve kötü muameleye açık olan zihinsel özürlü kadınlar için Yetişkin Zihinsel Özürlü Kadınlar Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi kurulmuştur. Bu merkezde sürekli 48, gündüz de 8 olmak üzere toplam 56 kadına hizmet verilmektedir.

Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mevcut Yasal Durum :

Yakın bir geçmişe dek zinada kadın ve erkek arasında çok kesin bir ayırım yapan Türk Ceza Kanunu'nda, 440. ve 441.maddelerde kadının ve erkeğin zinası tümüyle ayrı tanımlanmıştır. Bir yıl arayla iki maddenin de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle zina suç olmaktan çıkarılmıştır. Ayrıca kadına yönelik şiddet açısından Türk Ceza Kanunu'nda öldürme olaylarında uygulanan özel ceza indirimi önem arz etmektedir. Kadınlara yönelik cinsel suçlarda yeterli koruyuculuğu göstermeyen Yasa, kadının evli ya da bekar olmasına göre farklı cezalar öngörmektedir. Aile içi şiddeti, şikayete bağlı tutmakta ve en çok 30 ay hapisle cezalandırılabilen bir suç saymaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun kadına yönelik şiddet yaklaşımını şu maddelerde görmek mümkündür:

— “Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhine Cürümler” başlığını taşıyan 8.bölümün 414. - 424. maddeleri arasında cinsel saldırı suçlarını düzenlemektedir. Kişiye karşı işlenen bu suçların “şahıslara karşı cürümler” başlığını taşıyan 9.bölüm yerine “genel adabı ve aile düzenini” ön plana çıkaran 8. bölümde değerlendirilmesi, “kişi”yi geriye itmektedir. TCK 414. ve 415.maddelerinde ırza geçme ile ırza tasaddi suçları arasında ayırım yapılmıştır. Tecavüz ve cinsel taciz vakalarında TCK 423/1’de “kızlık bozma” koşul olarak konmuş olduğundan, olayın / saldırının kendisi değil, olay sonucunda mağduru bakire olup olmaması suç oluşmasına neden olmaktadır.

— TCK 429.madde kız ve kadın kaçırma ile ilgilidir ve kadının evli ya da bekar olmasına göre farklı cezalar verilmesini öngörmektedir. 433.madde de, kaçırmanın evlenme amacıyla yapılması halinde (kaçırılan kadının iradesine bakılmaksızın) cezada indirim uygulanmaktadır.

— TCK 453.madde, şerefini kurtarmak için doğurduğu çocuğu öldüren kadının normalde öldürme olaylarında verilen cezaların çok altında olan 4-8 yıl arasında cezaya çarptırılmasını, haysiyet ve namusunu korumak için yani gayrimeşru bir çocuğu, çocuğun annesinin bir yakını öldürdüğünde ise 5-10 yıl arasında cezalandırılmasını öngörmektedir. TCK 462.maddesi ise, adam öldürme ve müessir fiilin, zina ya da gayrimeşru ilişki şüphesiyle işlendiği takdirde cezada 1/8 oranında indirim yapılmasını düzenlemektedir.

Ülkemizdeki bazı sivil toplum kuruluşları, mağduru kadın olan cinsel suçlardaki cezaların faillerin fiilinin derecesine göre değil mağduru duyduğu acı ve eleme göre belirlenmesi gerektiğini düşünmekte ve Ceza Kanunu'ndaki ilgili maddelerin bu çerçevede değiştirilmesini talep etmektedir.

“Kötü muamele” hukuksal açıdan çok geniş bir içeriğe sahiptir. İşlenen fiil “kadına yönelik şiddet” olarak adlandırıldığı takdirde cezalandırılabilmesi için daha gerçekçi koşullar sağlanmış olur. Kolluk kuvvetlerinin bu suçları kaydetme ve bildirme yükümlülüğü olmalıdır. Buna göre Türk Ceza Kanunu'nun 530.maddesi ile hekim, cerrah, ebe veya sıhhiye memuruna görevlerini yaparken karşılaştıkları cürüm belirtilerini, gerekli müdahaleyi yaptıktan sonra adliye ve zabıtaya bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Bildirmedikleri takdirde cezai sorumlulukları doğmaktadır.

Bilindiği gibi kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yapılan en son yenilik, 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu'nun çıkarılmış olmasıdır. Kanun, şiddete maruz kalan kadın ve çocukların şahsen başvuruları veya Cumhuriyet Başsavcısına bildirilmesi üzerine Sulh Hukuk Hakimî tarafından, mağdur tarafı korumak amacıyla alınacak tedbirleri içeren koruma kararını ve karara uyulmaması halinde verilecek cezayı düzenler. Şikayete tabii olmayıp cezası üç aydan altı aya kadardır. Söz konusu Kanun, 14 Ocak 1998 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 17 Ocak 1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ceza Yasasında bu konularda kadın-erkek eşitliği çerçevesinde cezai hükümlerde değişiklik yapılması 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1996 yılı programında yer almıştır.

Adalet Bakanlığı tarafından Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nda yapılmakta olan değişikliklerde bu hususların göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.

Bekaret kontrolü : (Ek 24- 34/A,E- 38- 39)

Ülkemizde bekaret kontrolü tartışmaları zaman zaman kamuoyunu meşgul etmektedir. Bekaret kontrolü temel olarak kadının bedensel haklarının ihlali olup, kadının bireyselliğini ve kamusal alanda varolmasını engelleyen bir uygulamadır.

İçişleri Bakanlığı ve Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığından edinilen bilgilere göre, Medeni Kanun'un nişan bozma ile ilgili 84. ve 85.maddeleri ve TCK'nda yer alan kızlık bozma, kız kaçırma ile ilgili maddeleri uyarınca hakim kararı ile yapılan muayenelerin dışında, bekaret kontrolüne yol açabilecek herhangi bir hüküm mevzuatımızda yer almamaktadır. Yasalarda kadın bedeninin denetimine ilişkin bir yetki olmamakla birlikte, Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu (5.maddesinin D bendi ile aynı kanunun 11.maddesi A bendine) bu tür uygulamaların yapılmasına neden olmaktadır.

Oysa T.C. Anayasası'nın 10. (kanun önünde eşitlik), 17. (kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı), 20. (özel hayatın gizliliği) ve 38/5. (kimsenin kendini suçlayacak delil göstermeye zorlanamayacağı) maddeleri gereğince söz konusu uygulamanın zorla yapılmaması gerekmektedir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne ve özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Bekaret kontrolü ile ilgili olarak Türk Tabipler Birliği Etik Kurulu görüşü de aynı doğrultudadır. Hal böyle iken bazı yanlış uygulamalar neticesinde genç kızlar ve kadınlar kendi rızaları dışında bekaret kontrolüne tabi tutulmaktadır.

Ülkemizdeki bekaret kontrolleri, Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonunda gündeme getirilmiş ve Türkiye'nin bu konudaki uygulamalarının denetleneceği ifade edilmiştir. Bu durum Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu üyesi Muğla Milletvekili Sayın Lale Aytaçman tarafından, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'a yazılı olarak bildirilmesi üzerine Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüne gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

Bu çalışmalar kapsamında Devlet Bakanlığınca İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Devlet Bakanlığı'na yazılı olarak;

a) Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü kapsamına giren hallerin mezkur Tüzükte yapılacak değişikliklerle dikkatle belirlenmesi,

b) İl Sağlık Müdürlükleri nezdinde görev yapan Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonları ve Yardım Kurulları kararlarının ittihaz ve uygulanmasında titizlik gösterilmesi,

c) Sağlık Bakanlığınca hazırlanan ve yayın aşamasında olan Hasta Hakları Yönetmeliğinin göz önünde tutulması,

d) Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan hüküm doğrultusunda kişinin rızası veya hakim kararı (gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcılığının talebi) olmaksızın kimsenin teşhis amacıyla muayeneye tabi tutulmaması,

e) Aksine hareket eden kamu görevlileri hakkında TCK 228., 240. ve diğer maddeleri gereğince işlem yapılması

hususları bildirilmiş ve İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığında da bilgi verilmiştir.

Bu konuda Avrupa Konseyi tarafından ortaya konan yaklaşım BM Kadının Statüsü Komisyonu ve CEDAW Komitesi yaklaşımlarıyla paralellik göstermektedir. Kadına karşı şiddet konusunda etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşlarının görüşleri de Komisyonumuzca yapılmış olan bu saptamalara paralellik arz etmektedir.

Namus cinayetleri : (Ek 24- 34/A- 38)

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler tarafından dikkat çekilen bir başka konu da, sık olmakla beraber ülkemizde kimi yörelerde rastlanan namus cinayetleridir. Ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye girdiği, sokağa çıktığı, gayrimeşru bebek doğurduğu, kötü yola düştüğü gerekçeyle birçok kadın ve kız çocuğu, kocası, eski kocası, erkek kardeşi veya erkek akrabaları tarafından öldürülmektedir. Bu tür eylemlerin cezalandırılmasında Türk Ceza Kanununun 51. maddesinde düzenlenen "haksız tahrik" hükümleri uygulanmaktadır. Bu madde, eylemden dolayı verilecek cezada indirim öngörmektedir. Suçu işleyenin öfke ve şiddetli bir üzüntüye kapılmış olduğu düşünülmektedir. Yargıtay'ın namus cinayetleri ile ilgili değerlendirmeleri de çoğunlukla geleneksel, tutucu bakışı desteklemektedir. Yasal otoriteler, namus cinayetleri söz konusu olduğunda "kültürel tavır ve değerler"i göz önüne alabilmekte ve ceza indirimi uygulayabilmektedir.

Oysa ülkemizdeki "namus cinayetleri", kadının insan haklarını ihlal etmekte olan bir şiddet türüdür. "Yüz karası, itaatsiz" kadının aile meclisi, cezalandırmada çocuklara uygulanan hafifletici şartlardan faydalanabilen küçük yaştaki erkek üyeleri veya diğer aile üyeleri tarafından cinayeti işlemekle görevlendirilmektedir.

Kadının Cinsel İstismarı :

Kadın bedenine yönelik olarak en sık uygulanan istismar cinsel tacizdir. Toplumun hemen her alanında ve özellikle de işyerlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durum TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu tarafından yapılan bir araştırmayla ortaya konmuştur. Genellikle 30 yaşın altındaki genç kadınlar ve özellikle aile fertlerine bakmak durumunda olan hiç evlenmemiş, dul, boşanmış veya eşinden ayrı yaşayan kadınlar, işyerinde çalışan herhangi bir kişi tarafından gereksiz fiziksel temas, sarkıntılık, imalı ve hoş karşılanmayan işaretler, şakalar, görünüm hakkında yorumlar yapma, kasti sözlü aşağılama, cinsel yaklaşım talepleri ile karşılaşmaktadır. İşyerinde karşılaşılan cinsel taciz, işini veya terfi imkanlarını kaybetme ve geleneksel kültürel kalıplar nedeniyle suçlu bulunma kaygısıyla açıklanmamakta, mağdur, haklı bulunmayacağı korkusuyla şikayetçi olamamaktadır. Bir çok kadın için, cinsel tacizi yapanla uğraşmaktansa işi bırakma tercihini göze almak daha az ırseleyici olmaktadır.

Ayrıca, kocanın karısına karşı gerçekleştirdiği tecavüz yasalarımızca ilişkinin meşru olması nedeniyle suç sayılmamakta, sadece bir yönüyle Türk Ceza Kanunu'nun 477. ve 478. maddelerinde "aile bireylerine karşı kötü davranış" kapsamında ele alınmaktadır. Bu konuda Yargıtay'ın çeşitli kararları ve görüşleri ufuk açıcı niteliktedir. Bu kararlarda rızasız cinsel ilişkinin "ödev ihlali"

kapsamında değerlendirilemeyeceği, bireyin cinsel özgürlüğüne ve iradesine karşı bir cürüm olduğu belirtilmektedir. Nikahın yasak olduğu yakın akrabalar arasında vuku bulan enest, çoğunlukla sır olarak saklanmakta, genellikle uzun sürmekte, ortaya çıkarılması oldukça zor olmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun tecavüzle ilgili hükümleri kapsayan 414., 415. ve 416. maddelerinin yanı sıra 417. maddesi ise enest ilişkinin ağır şekilde cezalandırılmasını öngörmektedir. Ancak enest ilişkinin açıklanması ve yasal mercilere şikayet konusu olması sosyal, kültürel ve yapısal desteğin bulunmaması nedeniyle çok zordur.

Kadının cinsel istismarı ile ilgili tüm bu sorunlar, kadınlarımızın yasal, sosyal, kültürel ve ekonomik diğer temel sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez.

Fuhuş : (Ek 19- 20- 24- 34/E)

Mevzuatımızda tanımlanmamış olan fuhuşu, bir kadının menfaat karşılığı veya alışkanlık şeklinde vücudunu başkalarının cinsi zevkine teslim etmesi, birçok erkekle cinsel ilişkide bulunması şeklinde tanımlayabiliriz.

TCK Madde 435'de fuhuşa teşvik, Madde 436'da fuhuş maksadıyla kadın oynatmak suç teşkil etmektedir. Ancak kişisel fuhuş suç olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle adli soruşturma fuhuş yapanlar için değil fuhuş yapılmasını teşvik eden ve fuhuşa aracılık edenler için söz konusudur.

Ülkemizin çeşitli yerlerinde Genelevler 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Söz konusu Kanunun 128.maddesine dayanılarak 12.11.1933 gün ve 15264 sayılı kararname ile "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi" yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname 1961 yılına kadar yürürlükte kalmış, 1961 yılında Sağlık Bakanlığınca konu ile ilgili olarak değişik tarihlerde değişik tüzükler çıkarılmıştır. Fuhuşun denetlenmesi ve mücadelesi 1973 tarihinden itibaren "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" sınırları içinde yürütülmektedir. Ülkemizde fuhuşu düzenleyen bu tüzükte sadece genel kadın kavramı geliştirilmiş olup, genel kadını fuhuşu denetim altında yapan kişi olarak tanımlamaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1997 yılı kayıtlarına göre ülkemizde 56 genelev bulunmaktadır. Buralarda 2305 "Genel Kadın" çalışmaktadır. Kayıt dışı fuhuş yaptığı tespit edilebilen kadın sayısı ise 5652'dir. Resmi kayıtlara göre 79 ilimizde toplam 56 genelev bulunması dikkat çekici olup kayıtlı genelev sayısının azaldığı buna karşılık kayıt dışı faaliyetlerin sürekli arttığı düşünülmektedir.

Ülkemizde eşcinsellerin fuhuşunun da ortaya çıktığı bilinmektedir. 1997 yılında 20, 1998 yılında ise Ocak-Nisan ayları içinde 21 eşcinsel hakkında fuhuş yapmaktan işlem yapılmıştır. Bu nedenle fuhuş tanımının genişletilerek erkeklerin ve eşcinsellerin de fuhuş tanımı içinde yer alması gerekmektedir.

Diğer ülkelerle ülkemiz arasında kadın ticareti yapılmadığı belirtilmektedir. Buna karşın son 6 yıl içinde Rusya'dan, Romanya'dan ve Bulgaristan'dan turistik amaçlı gelen kadınların ülkemizde fuhuş yaptığı bilinmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şubesinden alınan, 1997 yılı Mart-Aralık ayları arasındaki 10 aylık döneme ait tespitlere göre, fuhuş olayına karışan yabancı uyruklulardan 622'si Romen, 72'si Rus, 101'i Ukrayna, 128'i Moldova, 398'i Gürcü uyrukludur. Yine 1998 yılı Ocak-Nisan aylarını kapsayan 4 aylık döneme ait kayıtlara göre 212 Romen, 35 Rus, 56 Ukrayna, 69 Moldova, 79 Gürcü uyruklu anılan olaylara karışmıştır.

Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı, ekonomik nedenlerin kişileri zaman zaman değişik ülkelere imkanları aramaya yönelttiği günümüzde, özellikle Rusya'dan gelen kadınların Karadeniz

bölgesindeki illerde fuhuş yaptığı bilinen bir gerçektir. Bu durum bölge açısından büyük bir sosyal problem (ailevi sorunlarda artış, zührevi hastalıklar, HIV/AIDS virüsünün yayılması v..b) haline gelmiştir ve yazılı ve sözlü basında sık sık konu ile ilgili haberler yer almaktadır. “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü” nün 21. maddesine göre yabancı uyruklu kadınların genelevlerde genel kadın olarak çalışmaları yasaktır. Ülkemize giriş yaparak fuhuş yaparken yakalanan kadın sayısı 1995 yılı polis kayıtlarına göre 234’dür.

Fuhuş yaptığı tespit edilen yabancı uyruklu kadınlar sınırdışı edilmektedir. 5682 sayılı Pasaport Kanununun 8.maddesinin 6.fıkrası “Fahişelik ve kadınları fuhuşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenlerle beyaz kadın ticareti yapanların ülkemize girmesinin yasak olduğu”; 5683 sayılı “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında” Kanunun 19. ve 21. maddelerine göre ülkenin güvenliğini, nizamını, siyasi ve idari icaplarına uygun davranmayan yabancıların sınır dışı edilebilecekleri hükümleri bulunmaktadır.

Günümüzde fuhuşun arttığı ortamda bu konudaki denetim mekanizmalarının işletilmesi sırasında, yasal denetim görevleri ile kişisel özgürlüklerin ciddiyet ve duyarlılıkla telif edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

B) 6. Kadının Ekonomik Yaşama Katılımı : (Ek 24- 34/A,D,E- 42)

Bugün dünyada yoksulluk sınırı altında yaşayan her 10 kişiden 7’si kadındır. Bu oran ülkemiz açısından da çok büyük bir farklılık arz etmemektedir. Yoksulluğun ağır koşullarından en çok kadınların ve çocukların etkilendiği bilinmektedir.

Oysa dünyadaki toplam işgücünün üçte ikisinin kadınlara ait olduğu bilinmektedir. Kadınların günlük çalışma süreleri, saat olarak erkeklerinkinden yüzde 25 daha uzundur. Bütün dünyada toplam gıdanın yüzde 50’si kadınlar tarafından üretilmektedir. Oysa kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca onda biri kadardır ve dünyanın tüm mal varlığının ancak yüzde 1’i kadınlara aittir. Bunların yanı sıra çalışma yaşamına aktif olarak katılmayan kadınların, “aile içindeki temel birikimi sürekli kılmak” ve “karşılığı ödenmeyen bir emekle” kocanın ve çocukların emek gücünü piyasaya sunabilmeleri için, meta dışı bir üretim biçimi olan “ev içi sürekli yeniden üretimi” sağladıkları bilinmektedir. Ayrıca araştırmalar, kimi kadınların piyasada çok yüksek ücret karşılığı yapılan bir tür halkla ilişkiler işini, şirket sahibi kocaları için bedavaya yaptıklarını saptamaktadır.

Türkiye’de kadınların işgücüne katkısı, ülke genelinde %30, şehirlerde ise %15 olup, bu oran OECD ülkeleri arasında kadınlar için işgücüne katılmada en düşük oran olarak dikkat çekmektedir. Oysa kadının işgücüne katkısı, hem kendisi açısından hem de aileleri ve toplumsal kalkınma açısından önemlidir. Kadın, bedeli olamayan ev işlerini ve ev yönetimini, bir başka deyişle sürekli yeniden üretimi tamamiyle üstlenmiş durumdadır. Kadının bu sürekli üretimi sayesinde ailenin temel birikimi sağlanmakta, eş ve çocuklar dışarıda çalışabilme olanağını bulmakta ve ileride işgücünü oluşturacak nesiller yetiştirilmektedir. Oysa resmi istatistiklere bakıldığında, hem mutlak olarak hem de erkeklerle karşılaştırılınca kadınların işgücüne katılım oranları düşük görünmektedir.

Kadın istihdamı açısından kırsal ve kentsel alanlar arasında ciddi bir fark vardır. Türkiye’de kadın işgücü özellikle tarım kesiminde yoğunlaşmaktadır. Erkek işgücünün tarımdan kopması nedeniyle yıllara göre tarımda erkek işgücünde bir azalma görülürken, bu işgücü yerine ikame edilen kadın nüfusu tarım işgücü içinde artmaktadır. Nisan 1996 verilerine göre; kırsal kesimde istihdam edilen kadınların %74.7’si ve erkeklerin ise sadece %32.8’i tarım sektöründedir. Bu artışa rağmen kırsal kesimde kadınların ekonomik durumlarında bir iyileşme gözlenmemektedir, çünkü tarım

sektöründe çalışan kadınların %90.6'sı ücretsiz-aile işçisi-konumundadır. Kadın işgücünün yaklaşık % 65'i hala ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsal alanda tarım sektöründe, aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, göçle kente geldiğinde, kent işgücü piyasasına girememektedir. Ücretsiz aile işçiliğinin kentsel kesimde azalması olumlu bir gelişmedir. Ancak kentte aynı beceri ve eğitim düzeyinde olsalar da erkeklerle aynı oranda kadınların işgücü piyasasına giremediği görülmektedir. Kadınların işgücü piyasasına girememe nedenleri arasında aile, yakın çevrenin tutumu ve daha genel olarak kültürel norm ve değerlerin ev dışında çalışmaya ilişkin yarattığı olumsuz yargılar gelmektedir. Kadın istihdamı ile ilgili bir diğer saptama da yıllara göre düşüş göstermesidir. Ekim 1990'da %34 olan işgücüne katılım oranı 1996'da %30.1'e gerilemiştir. Kent, kadın istihdamı açısından olumsuz bir yapı yansıtmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi göçle kente gelen kadınlar ya ev kadını konumuna girmekte ya da marjinal işlerde yasal korumadan uzak sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar. Kentteki kadın istihdamının belirleyici boyutu giderek kadınların kayıt dışı, nitelsiz işlerde çalışması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de iktisadi faaliyetlere katılan kadınların yalnızca %17.3'lük bir bölümü ücret ve maaş karşılığında çalışmaktadır. Ancak eğitim düzeyi, kadının işgücüne katılımını belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Nisan 1996 yılı verilerine göre kentte kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, işgücüne katılımı da artmakta, fakülte ve dengi okul mezunu kadınlarda işgücüne katılım oranı %87.1'e yükselmektedir.

Kadın işgücünün tarımdan sonra en çok istihdam edildiği diğer sektör hizmet sektörüdür. %18.3'ü kadın işgücünden oluşan bu sektördeki iş alanlarından bazıları özellikle kadınlar için uygun alanlar olarak kadının geleneksel rolünün bir uzantısı biçiminde görülerek benimsenmektedir. Kadınları mesleki ve teknik eğitime yönlendirmek konusunda uygun politikaların ve yeterli desteğin olmaması nedeniyle, işgücü piyasasının gereksinimleri doğrultusunda nitelikli kadın işgücü oluşamamaktadır. Bu durum kadınları kendilerine uygun alanlara yönlendirme anlayışını yaygınlaştıran ve yeniden üreten bir etken olmaktadır.

Sanayi sektörü, özellikle imalat sanayi halen kadın işgücünün oldukça sınırlı olduğu bir sektörken bu sektör içinde emek-yoğun iş kollarında kadınların çalıştırılması yaygındır.

Çalışan kadınlar, SSK, Emekli Sandığı ve BAĞKUR gibi sosyal güvenlik sistemleri içine girebilmektedirler. Ücretli olarak sanayi ve hizmet sektöründe çalışan kadınların büyük bir kısmı SSK'na tabiidir. Kadın SSK'lılar toplam içinde %10'luk bir oran oluşturmaktadırlar. BAĞ-KUR'a tabii olanlar için de bu oran hemen hemen aynıdır. Emekli Sandığı kadınların en yüksek oranda yer aldığı kurum olarak %37 civarında kadın çalışanı barındırmaktadır.

İş piyasasında iş ve mesleklerin cinsiyet temelinde ayrılmış yapısı içinde kadınlar daha çok geleneksel kadın mesleklerinde çalışma ve çalıştırılma eğilimindedirler. Kadın emeğinin ucuz emek oluşu, emek-yoğun sanayi dalları için kadınları tercih edilen işgücü durumuna sokarken diğer yandan kadınları düşük ücretle çalışmaya zorlamaktadır. Düşük statülü bu işler, düşük ücret, geçici çalışma ve sosyal güvencesizliği de doğurmaktadır. Bu durum kadınların işgücü içindeki rolüne yönelik kalıplaşmış anlayışların bir sonucu olarak görülmelidir.

Kadınların hem işe girerken, hem de çalışırken karşılaştıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadının çalışma yaşamında önemli bir engeldir. Belli iş ve mesleklerde kadınların kabul edilmemesi, görev dağılımında adil davranılmaması, yönetici düzeyinde kadın sayısının azlığı, ekonomik kriz dönemlerinde kadınların öncelikle işten çıkartılmaları, kadın çalışan ücretlerinin düşük tutulması başlıca ayrımcılık örnekleridir.

Bir işyerinde çalışmasına karşın sigortasız olan kadın sayısı oldukça fazladır. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlayan BAĞ-KUR uygulaması, ödemede eşe bağımlı olma, gelir yetersizliği ve bilgisizlik gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.

Yaygınlaşan çalışma türlerinden biri de kadının eve iş olarak çalışmasıdır. Kadının evde, girişimci olarak kendi adına ya da ücretli işçi olarak bir işveren adına yürüttüğü bu tür çalışma, kadının aile ve çalışma yaşamını iç içe geçirmekte, özellikle ücretli çalışan kadınlar için, işyeri ortamının asgari koruma koşullarından uzak, örgütsüz, düşük ücretli, kadını toplumsal etkileşimden ve kamusal alandan uzaklaştıran, çalışma koşulları dayatmaktadır. Ev içi çalışmayla ilgili kadın emeğinin niceliksel ve niteliksel olarak koruyan ve düzenleyen yasalar yetersizdir. Evde çalışma, ev işleri için harcanan emek de dahil olmak üzere, istatistiklerde ve milli gelir hesaplarında yer almayan ve yok sayılan bir istihdam biçimidir.

Kadın işçiler arasında sendikalaşma oranı da düşüktür: 1997 yılı istatistiklerine göre toplam 2.774.622 sendikalı işçinin 372.985'i kadın sendikalı işçidir.

B) 7. Kırsal Kesim Kadını : (Ek 16- 19- 24- 34/A,E- 36- 45)

Türkiye’de kırsal kesimde yaşayan nüfusun %41’i kadınlardan oluşmaktadır. Tarımda çalışanların büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmakta olup, bu kadınların çoğu ücretsiz aile işçisi olarak tarımsal üretime katıldıkları gibi ev işlerini de yapmaktadır. Dönüşümlü emek kullanarak (imece usulü) tarımsal üretime büyük katkı sağlamaktadırlar. Ancak gerek üretim sürecinde gerekse kırsal kesimin sosyal ve politik yaşamında rol ve katkıları göz ardı edilmekte (görünmez işgücü) ve üretimleri resmi kaynaklara yansımamaktadır. Kırsal kesim kadınının ev ekonomisine, tarımsal üretime ve ülke kalkınmasına katkısı görünmez kılınarak, sadece çocuk doğuran ve ev işlerini yapan kişi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle herhangi bir yenililiğin kadınların hayatını ne şekilde etkileyeceği önemsenmemektedir. Bu kadınlar, yapılan araştırmalarda kendilerini ev kadını olarak adlandırmaktadırlar. Oysa kırsal kesimde yaşayan kadınlar, tarımsal üretime en az erkekler kadar hatta daha fazla katkı sağlayan önemli bir emek gücü oluşturmaktadır. T.C. Başbakanlık DİE’nün 1997 yılı verilerine göre, işgücüne katılma oranı kırsal kesimde kadınlarda %45, erkeklerde %75.5 iken kentlerde kadınlarda %14.5, erkeklerde %64.4’dür.

Son yıllarda bazı kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları, kırsal kesimde yaşayan kadınların durumunu saptamak ve iyileştirmek yönünde bazı somut adımlar atmıştır. Halı ve kilim dokumacılığı, konserve üretimi, çeltikçilik gibi projelerin yanı sıra seracılık gibi daha yeni alanlarda da projeler yürütülmekte, bu yönde eğitim verilmektedir. Tarımsal alanla emek yoğun faaliyetlerin büyük bir kısmını üstlenen kadınlara yönelik tarımsal eğitim hizmetlerinin henüz yeterli olduğu söylenemez.

Bu konuda kamu kuruluşu düzeyinde en yeni gelişme Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’na bağlı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü bünyesinde bir kadın birimi kurulmuş olmasıdır. Bu birimin başına yüksek ziraat mühendisi bir kadınının atanmış olması da bir diğer olumlu gelişmedir. Bakanlık bünyesinde kadınlara yönelik çok sayıda kurs düzenlenmekte, arıcılık, tavukçuluk, çiftçilik ve sürdürülebilir kalkınma alanında proje ve kurslarla eğitim programları uygulanmaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin kırsal kesim kadınının durumunu geliştirme konusunda hazırlamış olduğu 1997/1321 sayılı tavsiye kararı, AK Bakanlar Komitesi tarafından incelenerek üye ülke hükümetlerinin dikkatlerine sunulmuştur. Bu tavsiye kararında kırsal kesim kadınının sosyal ve ekonomik yaşama katılımını artırmanın, toplumdaki statülerini, rollerini ve umudunu yükseltmenin yolunun bu kadınların haklarını geliştirmekten geçtiği belirtilmektedir.

Bu konudaki benzeri çalışmalar Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve BM Gıda ve Tarım Örgütü tarafından da yoğun olarak sürdürülmektedir. Özellikle dünyanın yoksul ülke ve bölgelerinde sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması için kırsal kesim kadının rolü göz ardı edilmemeli, istatistiksel çalışmalar yapılmalı ve yeterli yasal, ekonomik ve teknolojik destek sağlanmalıdır. Ancak bu takdirde kırsal kesim kadınlarının ve kız çocuklarının bölgelerinde kalması sağlanacak ve kentlere göçün önlenmesi mümkün olacaktır.

İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) desteğiyle bu yıl **Gecekondü Kadınlara Yönelik Pilot Proje** uygulaması başlatılmıştır. Bu projede kente göç eden kadınlara meslek edindirmek amacıyla tekstil makinelerini kullanma eğitimi yanında kentleşme sürecini kolaylaştırmak amacıyla yurttaşlık bilgisi konusunda da eğitim verilmiştir.

Türkiye’de uzun yıllardan bu yana yoğun olarak yaşanan kırdan kente göç olgusu göz önüne alınarak Marmara Üniversitesi **Kadın İşgücü Merkezi** tarafından gerçekleştirilen kırsal kökenli kadınların kente uyumunu sağlayacak,

- ★ Çalışan anneye destek çocuk bakıcılığı programı,
- ★ Varoşlarda yaşayan kadınların kente uyum projesi,
- ★ Kadınları örgütlü yaşama ve politik yaşama hazırlama programı,
- ★ Oya evi projesi,
- ★ Varoşlarda yaşayan baba eğitimi

gibi projeler, benzeri destekleme çalışmalarının yararlı sonuçlar doğuracağını kanıtlamaktadır.

B) 8. Medyada Kadın : (Ek 24- 34/D,E)

Günümüzde kitle iletişim araçları, haber ve yorumlar aracılığıyla kadın aleyhine toplumsal yargılar yeniden üretilmektedir. Bu konudaki görünürdeki değişime rağmen geleneksel kadın motifleri/imesi pekiştirilmektedir. Gerçekte, değişen kadın düşünceleri, inançları medyada kendini ifade etme olanağından yoksundur. Kendi ayakları üzerinde durabilen, bağımsız, başarılı kadın örnekleri yeterince yansıtılmamaktadır.

Son yıllarda kadının özgürleşmesini konu alan basılı yayınların artması, kadınların kendilerini ifade etmelerine katkı sağlamıştır. Ancak bu durum kadın gazete, dergi ve diğer yayınlarıyla sınırlı kalmakta ve diğer basın ve yayın kuruluşlarında kadın bakış açısı yaygınlaşmamaktadır.

Türkiye’de de kitle iletişim araçlarında kadın farklılığı ve kadın bakış açısı yansıtılmamaktadır. Örneğin, şiddeti konu alan yayınlarda kadınlar “zavallı” veya “kurban” edilmiş olarak sunulmaktadır. 1993 yılında yapılmış olan “Medya, Şiddet ve Kadın” adlı çalışmada gazetelerde yayınlanan şiddet haberleri incelenmiş ve haberlerin %15.2’sinde şiddete uğrayan kadını acınacak durumda gösteren tanımlamalara; %7.6’sında da kadının namusuyla ilgili olumsuz tanımlamalara yer verildiği saptanmıştır.

Her ne kadar son yıllarda, özellikle TRT GAP TV’de güneydoğu illerimizde yaşayan kadınlara yönelik, “Dört Mevsim Kadın” gibi programlarda ev içi şiddetten istihdama kadar çeşitli konularda uzman görüşlerine yer verilmekte ve kadınların telefonla ve mektupla programa katılmaları sağlanmaktaysa da diğer özel televizyon kanallarında da benzeri yaklaşımların yetersiz olduğu görülmektedir.

Kitle iletişim araçları, genelde kadına yönelik şiddeti yansıtırken taraflı davranmakta, şiddet olayını şiddeti uygulayan kişilerin anlayışıyla yorumlamakta adeta şiddete uğrayan kadını suçlu konumuna sokmaktadır. Böylece alınan mesaj, kadına yönelik şiddetin olumsuzluğu değil, kadınların geleneksel bakış açısına göre yapmaması gereken davranışları yaptığına sonucun neler olabileceği şeklinde algılanmaktadır. Bu da toplumun; şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik değil, şiddetin kalıcılığını desteklemektedir. Örneğin kitleyi en fazla etkileyebilen iletişim araçlarından olan televizyonlarda şiddet olgusu çok sık işlenmekte, ancak şiddetin olumsuzluğu yerine şiddetin yaşamın bir parçası olduğu mesajı verilmektedir. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik televizyon programlarında şiddet olgusu çok yoğun işlenmektedir. Bunun engellenmesi için Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na başvurarak kadın ve çocuklara karşı şiddet içeren film ve programların TV kanallarında geç saatlerde yayınlanması konusunda girişimde bulunmuştur.

Kadınlar ve medya ilişkisi konusunda temel üç sorun saptanmaktadır: Bunlar a)Basın yayın organlarında üst düzey yönetici olarak yer alan kadın sayısının azlığı, b)özellikle reklamlarda klişeleşmiş kadın erkek rollerinin yansıtılması, c)son olarak da yazılı ve görsel basında kadın bedeninin meta olarak kullanılmasıdır.

Halen, medya çalışanlarına ve bu grubun içinde özelde kadınların durumuna ait net bir profil bulunmamaktadır. Basın yayın organlarında profesyonel olarak çalışan kadın bulunmakla birlikte, yönetim kadrolarının üst basamaklarında çok az sayıda kadının bulunması dikkat çekicidir. Örneğin 1990 yılı verilerine göre TRT'de yönetici olarak çalışan kadınların oranı %5'dir. Halen Radyo Televizyon Üst Kurulu'nda yalnızca bir kadın üye vardır.

B) 9. CEDAW Sözleşmesinin Hükümlerinin İç Hukukumuzda Yansıtılması Konusunda Sürdürülen Yasal ve İdari Çalışmalar :

YASAL DÜZENLEMELER

A) ADALET BAKANLIĞINCA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Medeni Kanun Tasarısı

Raporumuzun 5/A bölümünde de açıklandığı üzere Medeni Kanunumuz cinslerarası eşitlik anlayışının toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (Gender Mainstreaming) haline getirmek üzere yeniden düzenlenmekte ve kadının statüsünü gerileten ve CEDAW Sözleşmesine aykırı olan maddeler değiştirilmektedir.

— M.K. Md.152. ve 186. maddelerinde yer alan; kocanın aile reisliği ve aileye bakmakla yükümlü olduğuna dair hükümler kaldırılmıştır.

— M.K. Md. 154'de yapılan değişiklikle eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edeceği hükme bağlanmıştır.

— M.K.Md.156'da yalnızca kadının temsil yetkisinin nez'i düzenlenirken, Tasarının 190.maddesinde temsil yetkisi her iki, eş için de eşit olarak düzenlenmiştir.

— M.K. Md. 159'un Anayasa Mahkemesince iptali nedeniyle doğan boşluk, Tasarının 192. maddesi ile "eşlerden her birinin meslek, iş seçimi ve bunların yürütülmesinde diğer eşin ve ailenin huzurunu göz önünde tutacağı" hükmü ile doldurulmuştur.

— M.K. Md.160'daki kişisel malları hakkında üçüncü kişilerle karı arasındaki davalarda karı kocanın temsil edeceği hükmü Tasarının 193.maddesiyle eşlerden her birinin diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü işlemi yapabileceği şeklinde düzenlenmiştir.

— M.K. Md. 21'de yer alan "Kocanın ikametgahı, karının ikametgahı addolunur" hükmü Tasarıya alınmamıştır.

— M.K. Md. 263'de yer alan velayetin kullanılmasında eşlerin anlaşmamaları halinde babanın oyuna üstünlük tanıyan hükme Tasarıda yer verilmemiştir. Tasarının 336.maddesinde evlilik birliği devam ettiği sürece ana-babanın velayeti birlikte kullanacakları vurgulanmıştır.

— M.K. Md. 264'de çocuğun adının ana ve baba tarafından konulacağı hükmü mevcuttur. Bu durumda eşlerin anlaşmamaları halinde M.K. Md. 263'ün uygulanması halinde ortaya çıkan eşitsizlik 263 üncü maddenin Tasarıya alınmaması sonucu ortadan kalkmıştır.

— M.K. Md. 366'da yer alan "erkekler" sözcüğü maddeden çıkartılarak, Tasarının 416.maddesiyle kadınlara da vasiliğe atanmada kabul zorunluluğu getirilmiştir.

— M.K. Md. 153'de 4298 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik paralelinde bir hüküm Tasarının 187. maddesinde düzenlenerek kadınların evlenmeden önceki soyadını da kullanabilmelerine imkan sağlamıştır.

— M.K. Md. 88'de erkek ve kadınlar için evlenme yaşı farkı kaldırılarak bu yaş her iki cins için de 17 olarak Tasarının 124.maddesinde tespit edilmiştir.

— M.K.Md.137'de yer alan boşanma ve ayrılık konusunda geçici önlemlere Tasarının 169.maddesinde yer verilmiştir.

— Tasarının 228. maddesi ile yeni düzenlenen ev ve ev eşyalarından yararlanma hakkı da eşitlikçi bir anlayışla tanzim edilmiştir.

— M.K. Md. 298'de yer alan evlilik dışı bir doğumda mahkemece çocuğa kayyum tayini hükmü yerine Tasarının 337.maddesinde ana-baba evli değilse velayetin anaya ait olduğu hükmü getirilmiştir.

— Medeni Kanun Tasarısında reform niteliği taşıyan en önemli değişiklik kanuni mal rejiminin değiştirilmesi olup, Türk Kanunu Medenisinin 170. maddesinde kanuni rejim olarak düzenlenmiş olan mal ayrılığı rejiminin yerine Medeni Kanun Tasarısının 202. maddesinde Paylaşmalı Mal Ayrılığı rejimi getirilmiştir.

Oysa, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığınca hazırlanan ve sivil toplum kuruluşlarının desteklenen Türk Kanunu Medenisinin 170. ve 185. Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısında **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi** kanuni mal rejimi olarak yer almaktadır. Medeni Kanunda değişiklik yapılmasını talep eden sivil toplum kuruluşlarının ve kadın derneklerinin girişimiyle açılan imza kampanyası ile toplanan çok sayıda imza 1993 yılında TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Ayrıca TBMM'de grubu bulunan bazı parti gruplarına mensup milletvekillerinin de edinilmiş mallara katılma prensibini benimseyen Medeni Kanunun bir veya birkaç maddesiyle ilgili değişiklik teklifleri mevcuttur. Bunlar aşağıda imzası bulunan milletvekillerince verilmiştir:

★ Adana Milletvekili İmren AYKUT- Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN (ANAP)

★ İçel Milletvekili Oya ARASLI- İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ (CHP)

★ İstanbul Milletvekili Tansu ÇİLLER- İzmir Milletvekili Işıl Saygın- İçel Milletvekili Ayfer YILMAZ- Manisa Milletvekili Aysel GÖKSOY- İstanbul Milletvekili Meral AKŞENER- İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN - Edirne Milletvekili Ümrhan AKKAN (DYP)

Bunlardan başka Ankara Milletvekili Yücel SEÇKİNER (ANAP) eşler arası mal ortaklığı ve Gümüşhane Milletvekili Oltan SUNGURLU (ANAP) hakimın takdir hakkına dayalı olarak malların taksimini öneren kanun teklifleri vermişlerdir. Burada her iki mal rejimini karşılaştırmada yarar görülmektedir.

PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI REJİMİ
İLE
EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİNİN KARSILAŞTIRILMASI

PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI REJİMİ

Eşlerden biri tarafından bu rejimin kurulmasından sonra edinilmiş olup da ailenin ortak kullanım ve yararlanmasına tahsis edilmiş olan mallar ile ekonomik geleceğini güvence altına alma amacıyla yapılan yatırımlar veya bunların yerine geçen değerler, mal rejiminin sona ermesi halinde eşler arasında eşit olarak paylaşılacaktır.

Manevi tazminat alacakları ve miras yoluyla edinilen mallar ile karşılıksız kazandırılma da bulunanın iradesinden açıkça anlaşılmadıkça, sağlararası veya ölüme bağlı tasarruflarla edinilen mallar eşler arasında paylaşılmayacaktır.

Eşlerden herbiri yasal sınırlar içinde kendi mal varlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf hakkına sahip olacak, borçlarından bütün mal varlığıyla bizzat sorumlu olacaktır.

Paylaştırmamanın aynen yapılmasına imkan yoksa, malın maliki olan eş diğer eşin payını parayla ödeyecek veya malı ona vererek kendi payına düşen bedelin ödenmesini isteyecektir. Paylaştırmada paylaşım konusu olan malın edinilmesinden doğan borçlar indirilecektir.

EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ

Eşlerin şahsi malları ile kazanılmış mallardan oluşur. Bir malın eşlerden birinin mülkiyetinde olduğunu iddia eden bunu ispatla yükümlüdür. Eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar onların ortak mülkiyetinde sayılır. Bir eşin bütün malları aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal sayılır.

Kişisel Mallar; eşlerden birinin yalnızca kişisel kullanımına yarayan eşya, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız olarak elde ettiği mallar ve bunların gelirleri, manevi tazminat alacakları ve kişisel malların yerine ikame edilen mallar ve bunların gelirleridir.

Edinilmiş Mallar; bir eşin mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği mallar kanunen edinilmiş mal olup, bir eşin işinden kazandıkları, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya Personele yardım amacıyla kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar, edinilmiş mal yerine ikame edilen değerlerdir.

Her eş, kanunda yazılı sınırlar içinde kişisel malları ile edinilmiş mallarında, yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

Bir mal eşlerin müşterek mülkiyetinde bulunuyorsa eşlerden her biri, aksine anlaşma yoksa, diğerinin rızası olmadan kendi hissesi üzerinde tasarrufta bulunamayacaktır. Her eş borçlarından dolayı 3. kişilere karşı bütün mal varlığı ile sorumludur.

Her eş, mal rejiminin sona ermesi ile diğer eşin zilliyetliğinde bulunan mallarını geri alır. Müşterek mülkiyete tabi bir mal varsa, tasfiye sırasında kanunda öngörülen diğer tedbirlerin yanı sıra, eşlerden her biri daha üstün nitelikte

Eşlerden biri diğerine ait olup, paylaşırma dışı kalan bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, mal rejiminin sona ermesi halinde katkısı oranında hakkaniyete uygun bir bedel ödenmesini isteyebilecektir.

Eşlerden birinin ölümü, başka bir mal rejiminin kabulü, mahkemece evliliğin iptalini, boşanmaya veya mal ayrılığına geçilmesine karar verilmesi hallerinde paylaşımlı mal ayrılığı rejimi sona ererek, tasfiyeye geçilecektir.

Evliliğin iptal veya boşanma kararı ile sona ermesi halinde, taraflardan birine ait olmakla beraber paylaşım konusu olan konutta paylaşmadan sonra hangisinin oturmaya ve ev eşyasını kullanmaya devam edeceği hususunda tarafların anlaşmaları mümkün olduğu gibi, taraflar anlaşamazlarsa istek üzerine hakim olmanın özelliklerini, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini gözetenerek karar verecektir. Bu hak tapuya şerh verilecek ve şerh stiresinin sonunda kendiliğinden sona erecektir.

Eşlerden birinin diğer eşin payını azaltmak maksadıyla bir malı paylaşmadan önce elden çıkartması halinde, hakim diğer eşe hakkaniyete uygun bir denkleştirme bedeli belirleyecektir.

bir yararı olduğunu kanıtlamak ve diğer eşin hissesini ödemek suretiyle o malın bölünmeden kendisine verilmesini isteyebilir. Eşlerin karşılıklı borçları tasfiye edilir.

Bir eş, diğer eşe ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına karşılıksız olarak katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında sözkonusu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur ve bu alacak o malın tasfiye sırasındaki değerine göre hesaplanır.

Böyle bir mal daha önce elden çıkartılmışsa alacak, temlik sırasında elde edilen bedele göre hesaplanır ve hemen muaccel olur. Eşler bu değer artışından pay almaktan vazgeçebilecekleri gibi pay oranını da değiştirebilirler.

Eşlerden birinin ölümü veya sözleşmeyle başka bir mal rejiminin kabulü anında sona ereceği gibi, mahkemece boşanmaya, ayrılığa, evliliğin hükümsüzlüğüne veya mal ayrılığına karar verilmesi halinde mal rejimi dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sona erer.

Eşlerin birlikte oturdukları konut içindeki eşyanın kısmen ya da tamamen ölen eşe ait bulunması halinde, sağ kalan eş, evlilik birliği sırasında edinilen mallara katılmaktan doğan alacağına mahsup edilmek ve yetmezse ek bedel ödemek suretiyle bunların mülkiyetinin kendisine verilmesini isteyebilir. Aynı şartlar altında mülkiyet yerine konut üzerinde intifa veya sükna hakkın tanınmasını da isteyebilir. Tarım arazisine ilişkin miras hukuku hükümleri saklıdır.

Her eşin payının hesaplanmasında mal rejiminin sona ermesinden önceki 5 yıl içinde diğer eşin rızası olmadan yaptığı karşılıksız kazandırmalar, diğer eşin payını azaltma amacıyla yaptığı devirler (mahkeme kararları bu kazandırma ve devirlerden yararlanan 3. Kişiler hakkında da geçerli olacaktır.) edinilmiş mallara değer olarak ikame edilecektir.

Kişisel mallara ilişkin borçların edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçların eşlerden birinin kişisel mallarından ödenmiş olması halinde, diğer eş tasfiye sırasında denkleştirme isteminde bulunabilecektir.

2. Türk Ceza Kanunu Tasarısı

— Yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 440. ve 441. maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinden doğan boşluk, TCK Ön Tasarısının 329 uncu maddesinde kadın ve erkeğin zina suçu eşitlenerek doldurulmuştur.

— Tasarının 332. maddesinde yer alan yeni düzenleme ile hile ile boşanma suç haline getirilmiştir.

— Tasarının 336. maddesi ile ailenin terki suçu düzenlenmiştir.

— Tasarının 323. maddesi ile fuhuşa davet ve müsamaha, fuhuştan yararlanma suçu günümüz koşullarına uygun olarak düzenlenmiş ve fahişelerin kazancından yararlananların cezalandırılması ile kadının cinsel istismarının önlenmesi amaçlanmıştır.

B) KADIN VE AİLEDEN SORUMLU DEVLET BAKANLIĞI TARAFINDAN YAPILAN YASAL VE İDARİ ÇALIŞMALAR

B) KADIN VE AİLEDEN SORUMLU DEVLET BAKANLIĞININ YAPTIĞI YASAL VE İDARİ ÇALIŞMALAR GÖSTEREN TABLO

Önceki Düzenleme

Kadın evlenmekle kocasının soyadını almakta ve önceki soyadını kullanamamaktaydı. Kadın önceki soyadı ile bir iş şahasında tanınmış ise bu durum aleyhine olmaktadır.

Yapılan Düzenleme

Soyadı ile İlgili Medeni Kanun Madde 153

Kadının evlendikten sonra talep ettiği takdirde kocasının soyadından önce gelmek üzere önceki soyadını da kullanabilmesine imkan sağlanmaktadır.

Medeni Kanunun 153. Maddesinin değiştirilmesine ilişkin kanun 22 Mayıs 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Nüfus Cüzdanlarında Yer Alan "Medeni Hal" Bölümüne İlişkin Çalışma

Nüfus cüzdanlarında yer alan "medeni hal" bölümü beş kategoriye ayrılmıştı (bekar, evli, boşandı, dul, evliliği fes edildi.) Nüfus cüzdanlarının kullanımı sırasında özel bir bilgi olan "medeni hal" çoğu kez gerekli olmayan bir bilgi niteliğindedir. Kaldı ki resmi işlemler nüfus cüzdanı ibrazı ile yapılmamakta nüfus kaydı istenilmektedir. Toplumumuzda halen özellikle boşanmış kadınlar hoş olmayan bazı ima, tutum ve davranışa maruz kalmaktadırlar.

Kişilerin, değerlendirme ve yargılarını tümüyle ortadan kaldırmak mümkün olmadığından, kadınların hak etmedikleri tutum ve davranışları önlemek devletin alacağı bazı tedbirlerle giderilebilecektir. Anayasamızın 20 nci maddesinde "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulmaz." hükmü yer almaktadır.

Bu çerçevede Devlet Bakanlığının önerisi üzerine İçişleri Bakanlığınca nüfus cüzdanlarındaki medeni hal bölümünde sadece "evli", "bekar" ifadelerinin kullanılmasına karar verilmiştir. İçişleri Bakanlığının 19.11.1997 tarih ve

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddetten en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların büyük bir bölümünün şiddete uğraması, ailenin dolayısıyla da toplum yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Bugün birçok Avrupa ülkesinde, bir uzak doğu ülkesi olan Malezya'da da uygulanmakta olan tedbirleri kapsayan Ailenin Korunmasına Dair özel bir yasa ülkemizdeki mevzuatta yoktu.

Mevcut Düzenleme

Türk Ceza Kanununun 440 ve 441 inci maddelerinde erkek ve kadının zinasının ayrı ayrı düzenlenmesinde iki türlü eşitsizlik söz konusu idi. Birinci eşitsizlik, kadının zina suçunu işlemesi için karşı cinsten biri ile bir kez cinsel ilişkiye girmesi yeterli iken, erkeğin zina suçunu işlemesi için karı-koca gibi başkalarının bileceği şekilde yaşanmasının gerekmesi idi. İkinci Eşitsizlik ise, kadının zina suçunu işlediği karşı cinsin evli veya bekar olması şartı aranmazken erkeğin zina suçunu işlemesi için ilişkiye girdiği kadının bekar olması gerekmektedir.

Türk Ceza Kanununun 456/5 inci maddesine göre 10 güne kadar olan yaralanmalarda mağdur taraf usul ve fîrudan (karı-koca, çocuklar vs.) biri ise şikayete tabidir.

Türk Ceza Kanununun 457 inci maddesine göre aile bireylerinden birinin diğerini yaralaması halinde verilecek ceza artışı 1/3'den yarıya kadardır.

5783 sayılı genelgesiyle bu husus tüm Valiliklere iletilmiştir.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Aile içindeki şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan Kanun, aile içinde şiddete maruz kalan kadın veya çocukların şahsen başvuruları veya Cumhuriyet Başsavcısının bildirmesi üzerine Sulh Hukuk Hakimi tarafından, mağdur tarafı korumak amacıyla verilecek tedbirleri içeren koruma kararını ve karara uyulmaması halinde verilecek cezayı düzenler. Karara uyulmaması halinde verilen ceza, 3 aydan 6 aya kadardır.

Reform niteliğinde olan 4320 sayılı Kanun, 14.01.1998 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 17.01.1998 tarih 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tasarı ile Yapılan Düzenleme

Türk Ceza Kanununun Zina ile İlgili 440 ve 441 inci Maddeleri ile İlgili Kanun Tasarısı

Türk Ceza Kanununun 440 inci maddesi değiştirilerek, kadın ve erkeğin zina suçu eşitlenmiştir. Tasarıya göre karı veya koca bir başkası ile bir kez cinsel ilişkiye girdiği takdirde ilişkiye girdiği kişinin evli veya bekar olmasına bakılmaksızın bu madde ile cezalandırılacaktır. Kadın veya kocanın evli olduğunu bilerek ilişkiye giren şahsa da aynı ceza uygulanacaktır. Verilen ceza 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezasıdır.

Kanun Tasarısı Halen TBMM Genel Kurulundadır.

Yaralama ve Aile Bireylerine Kötü Muamelelere İlişkin TCK'nun 456. 457. ve 478 inci Maddelerindeki Değişikliğe Dair Kanun Tasarısı

Türk Ceza Kanununun 456/5 inci maddesi değiştirilerek 10 güne kadar olan yaralanmalarda mağdur taraf usul ve fîrudan (karı-koca, çocuklar vs.) biri ise şikayete tabi olmaması düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanununun 478 inci maddesine göre aile bireylerinden birine kötü muamelede bulunan kişiye verilecek ceza 30 aya kadardır. Usul ve fîrudan (karı-koca, çocuklar vs.) birine karşı işlenirse cezası 3 aydan 3 seneye kadardır.

Ülkemizde kadın konusundaki politika ve uygulamaların koordinasyonundan sorumlu ulusal ve uluslararası alanda muhatap "Ulusal Mekanizma" olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 1993 yılında Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı bünyesinde bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlanmış ve 1994 yılında Teşkilat Yasası Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Nafaka artırımı davaları genel hükümlere göre davalının ikametgâhı yer mahkemesinde açılır. Boşanma durumunda genellikle çocuklar annede kalmaktadır. Kadının davacı konumunda olduğu davalarda eski kocanın ayrı bir ilde oturması halinde her yıl kadının bu ile gidip nafaka artırımı davası açması gerekmektedir. Davanın uzaması da göz önüne alındığında bu durumun kadına getirdiği yük ortadadır. Nafaka artırımı davası açılmadığı takdirde bağlanan miktarın yıl içerisinde kaybettiği değer, nafaka alacaklısının hak kaybına neden olmaktadır.

Türk Ceza Kanunu 457 nci maddesi değiştirilerek aile bireylerinden birinin diğerini yaralaması halinde verilecek cezanın bir misli artması öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanununun 478 inci maddesi değiştirilerek aile bireylerinden birine kötü muamelede kişiye verilecek ceza 12 aydan 30 aya kadar olarak ve usul ve fîrudan (karı-koca, çocuklar vs.) birine karşı yapılırsa cezası 18 aydan 3 seneye kadar öngörülmüştür.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Ceza Kanunu tasarısında Devlet Bakanlığının önerilerinin istenilen ölçüde dikkate alınmadığı görüldüğünden, bu konudaki Devlet Bakanlığının görüşleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonuna gönderilmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı

Halen Teşkilat Yasası bulunmayan ve devlet yapısı içinde kadın ile ilgili tek kamu kurumu olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün teşkilat ve görevlerine yönelik düzenlemeler getiren ve Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı"

Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen Plan ve Bütçe Komisyonundadır.

Nafaka Artırımı Davalarının Davacının İkamet Ettiği İlde Açılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 9 uncu maddesinin son fıkrası "Nafaka artırımı davalarının davacının ikametgâhı yer mahkemesinde açılır" şeklinde düzenlenmiştir.

Kanun Tasarısı halen TBMM Genel Kurulundadır. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısında da bu tür davalar, "davacının ikametgâhı yer mahkemesinde açılır" şeklinde düzenlenmiştir.

Belirli koşullara bağlı olarak, erken emekliye ayrılmaya hak kazanan (özürlü, malûl ve sürekli iş göremezlik geliri olan) kimseler ile erken yaşta emekli olan kadınlar ve erkeklerin genç yaştaki sigortasız eşleri, 506 sayılı SSK Kanununun Analık Sigortası yardımlarından ve SSK Hastanelerinin doğum ünitelerinden yararlanamamaktadır.

Medeni Kanunun 170 inci maddesinde başka bir mal rejimi seçilmediği takdirde “ mal ayrılığı rejimi “ kanuni mal rejimidir. Evliliğin ölüm, boşanma gibi nedenlerle son bulması halinde tüm mallar kimin üzerine ise ona ait olmaktadır. Ayrıca, seçimlik mal rejimi olarak “mal birliği” ve “mal ortaklığı” rejimleri mevcuttur.

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 43. Maddesinin Değiştirilmesiyle İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile özürlü olmaktan dolayı erken emekli olan, sürekli iş göremezlik ve malûllük aylığı alan ve genç yaşta emeklilik hakkını elde edip yaşlılık aylığı alan kadınlar ve erkeklerin eşlerinin de doğum yaptıklarında SSK Hastanelerinin doğum ünitelerinden ve Analık Sigortası yardımlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Tasarı, Bakanlar Kuruluna imza açılmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir. Başbakanlık tarafından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanan bir Kanun Tasarısında bu konunun düzenlendiği bildirilmiştir. Kanun Tasarısı halen TBMM Genel Kurulundadır.

Türk Kanunu Medenisinin Mal Rejimleri ile ilgili 170 ve 185 inci Maddesinin Değiştirilmesi ile İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile, Medeni Kanunun 170 inci maddesindeki değişikliğe göre “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi” başka bir mal rejimi seçilmediği takdirde kanuni mal rejimi olarak düzenlenmiştir. Madde 185’ de ise, fıkralar halinde “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi” düzenlenmiştir. Düzenlenen bu rejime göre; evlilik birliğinin kurulmasından sonra eşlerin karşılığını vererek veya emeğinin karşılığı olarak birliğe kattığı malların evliliğin ölüm, boşanma, mahkemece evliliğin hükümsüzlüğüne karar verilmesi gibi nedenlerle son bulması durumunda eşit paylaşımı öngörülmektedir. Çağdaş yaşamın gereklerine , hakkaniyete ve eşitliğe en uygun mal rejimidir.

Adalet Bakanlığının evliliğin sona ermesi halinde malların tasfiyesi ile ilgili görüşleri doğrultusunda Kanun Tasarısı yeniden düzenlenmiştir. Adalet Bakanlığınca hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısı Devlet Bakanlığınca incelenmiş, Tasarıda Seçimlik Mal Rejimi olarak yer alan “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi”nin Kanuni Mal Rejimi olarak düzenlenmesi hususu Medeni Kanun Tasarısı hakkındaki

Çocuklar ile birlikte sağ kalan eş, irasın 1/4'nü çocuksuz eş ise 1/2'ni almaktadır.

Devlet Bakanlığının görüşlerimiz doğrultusunda anılan Bakanlığa önerilmiştir.

Türk Kanunu Medenisinin Mirasa İlişkin 444 üncü Maddesinin Değiştirilmesi İle İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile eşlerden birinin ölümü halinde, ölenin çocukları ile birlikte sağ kalan eşin miras payı 1/2 olarak düzenlenmiştir. Sağ kalan eş çocuksuz ise mirasın tamamını alması çalışmalara dahil edilmiştir.

Hazırlanan kanun tasarısı 31.07.1997 tarihinde Adalet Bakanlığının görüşlerine sunulmuştur. Adalet Bakanlığı tarafından olumsuz görüş belirtilmiştir. Adalet Bakanlığınca hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısının miras hukuku bölümünün ilgili maddelerinde kanun tasarısı doğrultusunda düzenleme yapılması hususu Medeni Kanun Tasarısı hakkındaki Devlet Bakanlığı görüşleri doğrultusunda anılan Bakanlığa önerilmiştir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

Devlet Bakanlığınca bu sakıncaların giderilmesi için Gelir Vergisi Kanununun 10, 31, 88 ve 93 üncü maddelerinin değiştirilmesi yönünde bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Ancak, Maliye Bakanlığı tarafından, vergi konusunda geniş kapsamlı düzenleme içeren bir tasarının hazırlanmış olduğu ve önerilerin bu tasarıda dikkate alınacağı bildirilmiştir. Kadını hukuki bir kişilik olarak görmeyen bu maddeler Devlet Bakanlığının önerileri doğrultusunda Maliye Bakanlığınca hazırlanan tasarıda tümden kaldırılmıştır. Bu Tasarının kanunlaşması halinde; evli kadının tek başına vergi vermesi ve yine kocanın temsil ettiği aile birliğinden bağımsız olarak vergi mükellefi olması gerçekleşecektir.

Maliye Bakanlığınca hazırlanan Gelir Vergisi Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kabul edilerek kanunlaşmıştır. Resmi Gazete'de yayımı beklenilmektedir.

Yürürlükteki Vergi Kanunu vergilendirme sisteminde aileye özel bir statü tanımakta ve aile reisliği esas alınarak aile reisinin ailenin tüm gelirlerinin toplamından oluşan tek vergi beyannamesi (aile reisliği beyannamesi) vermesi usulü uygulanmaktadır. Devlet Bakanlığınca çok uzun zamandan beri bu vergilendirme sisteminin sakıncalarını dile getirerek vergilendirmenin ailenin koca aracılığıyla tek vergi mükellefi olarak tanınmasına karşı çıkmış ve evli kadının da ayrıca vergi mükellefi olma hususunu her platformda savunmuştur. Halen uygulanmakta olan sistemde; koca, kadına ait gelire ve mal varlıklarına ait vergileri kendi gelirleriyle birleştirilmiş şekilde ödemektedir. Bu durum ödenecek vergi diliminin yükselmesine neden olmaktadır. Böylece vergi adaletsizliğine kapı açılmaktadır. Bu sistem gelirin gerçek sahibi olan kadını yok saymakta ve kocayı tek muhatap olarak almaktadır.

Halen yürürlükte olan mevzuata göre 657 sayılı Yasaya tabi kadın memurların doğum izinleri, doğum öncesi 3 hafta doğum sonrası 6 hafta ücretli olup, ücretsiz izin süresi 1 yıldır. 1475 sayılı İş Kanununa göre kadın çalışanın doğum öncesi 6 hafta doğum sonrası 6 hafta ücretli izni bulunup ücretsiz izin süresi 6 aydır.

Doğum nedeniyle ücretsiz izin alan kadın memurlar süresinde müracaat edip bu sürelerdeki emekli kesenek ve karşılıklarını ödedikleri takdirde ücretsiz izin süresi emeklilik hizmetine sayılmaktadır. Ödemeyenler için bu süre emeklilik hizmetine sayılmaz.

Emekli, adi malûllük, vazife malûllüğü aylığı alan veya iştirakçi olan kız çocuklarına anne/babalarının Emekli Sandığına tabi olarak aylık almakta iken ölümleri halinde yetim aylığı bağlanmamaktadır. Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarından aynı şekilde

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 1475 sayılı İş Kanununun Doğum İzinlerini Düzenleyen Maddelerinde Değişiklik Yapılmasını Öngören Tasarı

Kadın işçi ve memur doğum öncesi ve sonrası izinler yönünden eşit hale getirilmiştir. Ücretli İzinler doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 12 hafta olmak üzere 18 hafta olarak düzenlenmiştir. Ücretsiz İzinler, 6 ay ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu izni doğum yapan kadın veya eşinin alabileceği şeklinde yapılan düzenleme ile de ücretsiz izinler ebeveyn iznine dönüştürülmüştür.

Tasarı hakkında Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Maliye Bakanlıklarından ve Devlet Personel Başkanlığından görüşler gelmiştir. Tasarı, gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenerek 08.07.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda imzaya sunulmak üzere Başkanlığa gönderilmiştir.

Ücretsiz Doğum İzinlerinin Geriye Dönük Borçlanılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

Ücretsiz doğum izni alan ve bu sürede emekli kesenek ve karşılıklarını zamanında ödenmemiş olan kadın memurlara bir defaya mahsus olmak üzere geriye yönelik borçlanma imkanı getirilmiştir. Tasarının Kanunlaşmasından önce doğum izni alıp kesenek ve karşılıklarını ödemeyen ve bu şekilde emekliye ayrılanlar ile ölenlerin yakınları için de aynı imkan sağlanmıştır.

Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Maliye Bakanlıklarından ve Devlet Personel Başkanlığından görüşler gelmiştir. Tasarı, gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenerek 08.07.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda imzaya sunulmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir.

Yetim Aylığı Bağlanmasına İlişkin 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 68 inci Maddesinin 4. Fıkrasındaki Değişiklikle İlgili Kanun Tasarısı

Eşitsizliği gidermek amacıyla ilgili maddede, "Kız çocuklara % 25 oranında yetim aylığı

aylık alan kız çocuklarına anne ve babalarının Emekli Sandığına tabi olarak aylık almakta iken ölümleri halinde yetim aylığı bağlanmaktadır.

Nafaka artırma davalarının her yıl periyodik bir şekilde açılması özellikle boşanma halinde çocukların annede kaldığı gözönüne alınırsa gelir düzeyi düşük olan kadına maddi ve manevi külfet getirmektedir. Boşanma davalarının genel dava sıralarında üst seviyelere çıktığı nazara alındığında ; nafaka davalarının da buna paralel bir seyir izlediği açıktır. Dolayısıyla periyodik bir mahiyet arz eden nafaka artırımı davaları mahkemelerin yükünde artırmaktadır.

Evlilik birliği içerisinde yaşanan güzel ve çirkin olaylar, maddi ve manevi paylaşımlar, kısaca özel yaşantılar sadece karı ve kocayı ilgilendirmektedir. Boşanma davalarının aleni olması, boşanmayı sağlamak amacıyla tarafların evlilik süresi içerisinde yaşadıkları ve o güne kadar herkesten sakladıkları özel yaşantılarının en ince detayına kadar oturumu izleyenlerce öğrenilmesine ve dedikodulara neden olmaktadır. Davaların boşanma ile sonuçlanmaması durumunda özel yaşantılarının açığa çıkması nedeniyle eşlerin bir araya gelmeleri zor olmaktadır. Müşterek çocuklar da bu dedikodulardan etkilenmektedir. Bazen bir savaş alanına dönüşen boşanma davalarında kastı aşan sözler de sarf edilmekte, taraflar birbirlerinin fiziksel kusurlarını, cinsel yaşantılarını da dile getirmek durumunda kalmaktadırlar.

bağlanır” şeklinde ilave yapılarak düzenlenmiştir.

Tasarı gerekçeleri ile hazırlanmış olup, Adalet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığına görüş için gönderilmiştir. Adalet Bakanlığında olumlu görüş gelmiştir. Maliye Bakanlığında henüz görüş gelmemiştir.

Nafaka Artırımı Davaları ile İlgili Çalışma

Nafaka davaları bir defada hüküm verilir hale getirilmeli ve nüfus yoğunluğuna göre nafaka daireleri oluşturulmalı ve görevli mahkemeler tarafından denetlenmelidir. Artışlar için zaman dilimi belirlenmeli ve artışlara esas olmak üzere resmi enflasyon miktarı , ücretliler için yıllık artış oranları temel alınmalıdır. Yargı yolu açık bırakılmalı , taraflara belirlenen miktara itiraz hakkı ile karşı tarafın mal varlığında önemli artışlar olması halinde dava açma yetkisi tanınmalıdır.. Devlet Bakanlığınca konuda yasal çalışmalar başlatılmıştır.

Ayrıca bu konuda düzenleme yapılması hususu Medeni Kanun Tasarısı Hakkındaki Devlet Bakanlığının görüşlerimiz doğrultusunda Adalet Bakanlığına önerilmiştir.

Boşanma Davalarının Gizli Celse ile Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı (Medeni Kanunun 150 inci Maddesi)

Anayasanın 41 inci maddesi ile koruma altına alınan ailenin, yargılama sırasında özel yaşantılarının deşifre olması Anayasanın 20. Maddesine de aykırıdır. İlgili maddede özel hayatın gizliliği ve korunması düzenlenmiş olup, herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir denilmiştir. Anayasanın bu maddeleri esas alınarak genel ahlakın gerekli kıldığı hallerde, boşanma ve ayrılık davalarında duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli yapılması hususunda bir tasarı hazırlanmış ve 08.07.1998 tarihinde görüşleri alınmak üzere Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

Ayrıca boşanma davalarının tarafların talebi üzerine gizli celse yapılması hususu Medeni

Halen ülkemizde aile ile ilgili davalar mevzuatta belirlenen mahkemelerde görülmektedir. Ayrı bir aile mahkemesi bulunmamaktadır. Aile, çocuk ve kadını ilgilendiren ve çok hassas olan konuların özel ihtisas mahkemelerinde görülmesi uygundur.

Evlilik birliğinin devamı süresince ev işlerini yapmak ve çocuklarına bakmak suretiyle emeği ile aile bütçesine katkıda bulunan kadın boşanma halinde maddi ve manevi açıdan büyük bir yıkıma uğramaktadır. Ayrıca, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olan kocanın ölüm aylığı bağlanmasına hak kazanmadan ölümü halinde de karısı ve çocukları çok zor durumda kalmaktadırlar.

Medeni Kanunda babalık davaları iki çeşittir.

1. Tüm sonuçları ile babalık davası
2. Mali sonuçları ile tabii babalık davası

Tüm sonuçları ile babalık davası hükmedildiği takdirde çocuk babasının soyadını vatanadaşlık hakkı ile miras hakkını kazanır. Mahkemece ikinci babalık şekli olan mali sonuçları ile babalığa hükmedildiği takdirde tabii baba olduğu sabit olunan baba, anaya tazminat, çocuğa bakım nafakası ödemekle yükümlüdür. Bu

Kanun Tasarısı hakkındaki Devlet Bakanlığının görüşleri doğrultusunda Adalet Bakanlığına önerilmiştir.

Aile Mahkemeleri Kurulması Çalışmaları

Avrupa ülkelerinde ve birçok müslüman ülkede de var olan Aile Mahkemelerinin kurulması yönünde Devlet Bakanlığının çalışmaları Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile işbirliği içerisinde başlatılmıştır. Bu konuda diğer ülkelerdeki Aile Mahkemelerinin kuruluşu, çalışmaları ve hukuki statüsü incelenmektedir. Boşanma, zina, nafaka gibi aile hukukunu ilgilendiren davaların bu konuda mesleki eğitim almış hukukçular tarafından psikolog ve sosyologun katılımı ile sonuçlandırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmayan Evli Kadınların Evdeki Emeginin Sigortalılaşmasına Dair Kanun Tasarısı

Tasarı ile 1479 sayılı Kanuna Ek 20 inci madde eklenerek evli kadınların kocaları tarafından sigortalı yaptırılmaları zorunluluğu getirilmek suretiyle sosyal güvenceye kavuşturulmaları öngörülmektedir. Ayrıca Tasarı ile 1479 sayılı Kanuna Ek Geçici 24 üncü madde eklenmek suretiyle, kırk yaşını bitirmiş olan evli kadınlar bakımından istekleri halinde geriye doğru on yıllık borçlanma hakkı getirilmektedir.

Kanun Tasarısı Bakanlar Kuruluna imzaya açılmak üzere Başbakanlığa sunulmuştur.

Evlilik Birliği Dışında Dünya'ya Gelen Çocukların Yasal Haklarının Sağlanması Yönünde Yapılan Çalışma

Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kurulu 21.02.1997 tarih ve 1/1 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı ile tek babalık sistemini benimsemiş bulunmaktadır. Medeni Kanunda ilgili maddelerde değişiklik yapılarak ikili babalık yerine tek babalık sistemine geçilerek evlilik dışında dünya'ya gelen ve babası tespit edilen çocuklarında evlilik içinde doğan çocuklarla aynı haklara sahip olmalarının sağlanması için ge-

hüküm çocukla doğal baba arasında hukuki bir nesep (hısımlık) başlatmaz ve mirasçılık hakkı kazandırmaz. Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de, ikili babalık yerine tek babalık sistemine geçilmesi gerekmektedir.

2510 sayılı İskân Kanuna göre baraj vb. yatırımlar sonucu konutları istimlak edilen ailelere yeni konut verilmekte, ancak çocuksuz kadın ve erkek dullar bu haktan yararlanamamaktadır.

Herhangi bir işte çalışmayan özürlü çocuğu olan gelir vergisi mükellefi anne ve babaların gelirlerinden bir bölümünün gelir vergisinden istisna tutulmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır.

rekli yasal çalışmalar başlatılmıştır.

Adalet Bakanlığınca hazırlanan Medeni Kanun Tasarısında yer almıştır.

Baraj Yapımı vb. Yatırımlar Sonucu Konutsuz Kalan Çocuksuz Kadın ve Erkek Dullara Konut Verilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan kanun tasarısı ile çocuksuz kadın ve erkek dullarında birer aile olarak kabul edilerek, baraj vb. yatırımlar sonucu kendilerine konut verilmesi düzenlenmiştir.

Söz konusu Kanun Tasarısı halen TBMM Bayındırlık ve İskan Komisyonundadır.

Gelir Vergisi Kanununa Bir Madde Eklenmesine Dair Çalışma

Herhangi bir işte çalışmayan özürlü çocuğu olan gelir vergisi mükellefi anne ve babaların gelirlerinin bir bölümünün, aileye maddi bakımdan destek olması amacıyla gelir vergisinden istisna tutulmasına yönelik bir çalışma başlatılmıştır.

Kadının cinsel meta olarak sunulması ve istismarını önleyici çalışmalar yapılmaktadır.

Bekaret kontrolleri ile ilgili uygulamaların ortadan kalkması amacıyla çalışmaktadır.

Bakanlıklarda kadın birimlerinin kurulması ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

10 ilin Valiliğinde Kadının Statüsü Birimleri kurulmuştur.

C) TBMM'DE GRUBU BULUNAN SİYASİ PARTİLERE MENSUP MİLLETVEKİLLERİNİN KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

★ Çankırı Milletvekili Mete BÜLGÜN (ANAP)'ün "Türk Kanunu Medenisinin 92 nci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" Teklifinde; evlenme memnuiyetini düzenleyen 92 nci maddenin kapsamına amca, dayı, hala ve teyze çocukları da alınmıştır.

★ İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ (CHP) ve İçel Milletvekili Oya ARASLI(CHP) tarafından hazırlanan 1475 sayılı İş Kanununun 17. maddesinin ve 5953 Sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 16. maddesinin Değiştirilmesine ilişkin Kanun Teklifinde;

— 1475 sayılı Kanunun 17nci maddesinin I numaralı bendinin (b) fıkrasının ikinci paragrafına "Kadın işçiler bakımından doğum ve gebelik hallerinde işverenin bildirimsiz fesih hakkı yoktur." şeklinde ilave yapılarak, doğum ve gebelik hallerinin işverenin fesih hakkının doğmayacağı;

— 5953 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin son fıkrasında yapılan değişiklik ile kadın gazetecilerin doğum iznine ayrıldığı dönemde son aldığı ücretin yarısının ödeneceğine dair hüküm değiştirilerek,

" Kadın gazetecinin hamileliğinin 7. ayından itibaren doğumun ikinci ayının sonuna kadar izinli sayılır. Bu müddet zarfında mütessece gazeteciye son aldığı ücretin tamamını öder. Doğum vuku bulmaz veya çocuk ölü dünyaya gelirse bu halin vukuundan itibaren 1 ay müddetle bu ücret ödenir. Gazetecinin sigortadan alacağı yardım bu ödemeye tesir etmez" hükümleri getirilmiştir.

★ İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ(CHP) ve İçel Milletvekili Oya ARASLI(CHP) tarafından hazırlanan TCK' nun 237. maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun teklifi ile;

— Kanunun evlenmelerini menettiği kimselerin memnuiyetini bilerek akitlerini yapan evlendirme memurları ile bu suretle evlenenler veya bu evlenmeye razı olan veli ve vasilerin 6 aydan - 3 yıla,

— Bu şartlara riayet etmeden evlenme kağıdı veren memurun 6 aydan 2 yıla,

— Kanuna uygun evlenme aktini gösteren belgeyi görmeden dini merasim yapanlar 2 aydan 2 yıla,

— Aralarında evlenme akti olmadan dini merasim yaptıran taraflara 1 yıldan -3 yıla,

— Erkek evli ise 2 yıldan -5 yıla ve kadının erkeğin bu durumunu bilmesi halinde kadına da 2 yıldan-5 yıla,

Kadar hapis cezası verilmesi öngörülmüş, muhtarlara da evlenme akti olmadan dini merasim yaptıklarına muttali olduğu kimseleri yetkili makama bildirme mecburiyeti getirilmiş ve bu hususta ihmal gösterenlere 1-5 milyon TL ye kadar ağır para cezası ve tekrerründe 1 yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.

★ İzmir Milletvekili Sn. Birgen KELEŞ ve İçel Milletvekili Sn. Oya ARASLI'nın (CHP) Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanunun Teklifinde; 743 sayılı Kanunun 152, 153, 154,155, 156, 157, 158, 159, 160 ,161, 263 ve 598 nci maddelerinde değişiklik yapılarak, aile içinde ve evlilik birliğinin temsilinde kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı, kadının statüsünü yükseltici düzenlemeler getirilmiştir.

★ İzmir Milletvekili Sayın Birgen KELEŞ ve İçel Milletvekili Sayın Oya ARASLI ile 10 arkaşları tarafından verilen, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 32. maddesinin (h) fıkrasında değişiklik yapılmasına dair kanunla "Meslekleri gereği sağlık kurum ve kuruluşlarında görev

yapan sağlık personeli ve yardımcı sağlık hizmetleri personeliyle, hizmet sınıfları farklı olmakla birlikte fiilen bu hizmetlerde çalıştırılan personelin ; röntgen, radyum ve benzeri iyonizan radyasyon laboratuvarları ile anesteziyoloji ünitelerinde çalıştırılanların 4 ay, diğer ünitelerde çalışanların 3 ay fiili hizmet zammından yararlanmaları" sağlanmıştır.

Bu kanun teklifi genel bir düzenleme gibi görünmekle birlikte sağlık personelinin çoğunluğunun kadın olması nedeniyle kadınlar açısından bir iyileştirme getirmektedir.

Ayrıca,

★ Adana Milletvekili İmren AYKUT- Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN (ANAP)

★ İstanbul Milletvekili Tansu ÇİLLER- İzmir Milletvekili Işıl Saygın- İçel Milletvekili Ayfer YILMAZ- Manisa Milletvekili Aysel GÖKSOY- İstanbul Milletvekili Meral AKŞENER- İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN- Edirne Milletvekili Ümran AKKAN (DYP) tarafından edinilmiş mallara katılım prensibini benimseyen Medeni Kanunun bir veya birkaç maddesiyle ilgili değişiklik teklifleri mevcuttur.

Bunun dışında Ankara Milletvekili Yücel SEÇKİNER (ANAP) eşler arası mal ortaklığı ve Gümüşhane Milletvekili Oltan SUNGURLU (ANAP) hakimın takdir hakkına dayalı olarak malların taksimini öngören kanun tekliflerini vermişlerdir.

D) İNSAN HAKLARI KOORDİNATÖR ÜST KURULUNUN KADIN SORUNLARI KONUSUNDA YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulunca, insan hakları açısından kadın sorunları ele alınarak, oluşturulan hukuk, eğitim ve toplumsal sorunlarla ilgili çalışma gruplarının raporları ile tespit edilen hususlar 6.2.1998 tarihli Basın Toplantısında Devlet Bakanı Sayın Hikmet Sami TÜRK tarafından açıklanmış olup, bu tespitlere Komisyon Raporunun sonuç ve öneriler bölümünde yer verilmiştir.(Ek 19)

E) DİĞER KAMU KURUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARI

Komisyonu davet edilen CEDAW Sözleşmesi hükümlerini hayata geçirme konusu ile ilgili diğer Bakanlıklarca da geniş çaplı çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışmalar Raporumuzun ilgili bölümlerinde ayrıntılı olarak yer almıştır.

5. DEĞERLENDİRME :

Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için Devletlerce geçici ve özel önlemler dahil her türlü önlem alınırken özellikle üç ana konu önem kazanmaktadır:

1. Kadınların ailenin refahına ve ülkenin kalkınmasına yaptığı önemli katkı, dünyada olduğu gibi ülkemizde de henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Bu konu üzerinde özellikle durulmalıdır. 2. Kadınların ana olmaları ve nesillerin üremesindeki önemli rolü aile içinde ve toplumda ayrımcılığa neden olmamalıdır. Bu konu üzerinde özellikle durmak gerekir. 3. Kadınlar ve erkekler arasında tam bir eşitliğin gerçekleştirilmesi için kadınların ve erkeklerin geleneksel rollerinde değişiklik yapılması gerekir. Bu da önemle üzerinde durulması gereken bir başka noktadır.

Bulduğumuz bölgede laik demokratik bir hukuk devleti olma özelliğine sahip tek Müslüman ülke olan Türkiye'de kadınlarımızın toplumdaki konumu, küreselleşme süreci ve çağdaş dünyayla bütünleşme çerçevesi içersinde gelenek ve göreneklerden kaynaklanan bazı kalıplar nedeniyle zaman zaman çelişkili bir tablo sergilemektedir.

Ülkemizde tek tip bir kadın kimliğinden söz etmek mümkün değildir. Bir yandan, bugün az sayıda da olsa yönetimin en kritik noktalarında kadınların ön plana çıktığını, öte yandan eğitim,

sağlık ve istihdam gibi önemli kalkınma kaynaklarına ulaşılabilirlikte kadın ve erkekler arasında önemli eşitsizliklerin sürdüğünü görmekteyiz. (Ek 34/A,D) Oysa toplumumuzun daha sağlıklı ve mutlu bireylerden oluşabilmesi için kadın-erkek eşitliğini sadece de jure (yasal olarak) değil de facto (uygulamada da) sağlamamız gerekmektedir. İmzaladığımız sözleşmeler, mensubu bulunduğumuz çağdaş demokratik kuruluşlarla bütünleşmemizi sağladığı gibi ülkemizde de evrensel temel hak ve hürriyetlerin korunmasına ve geliştirilmesine vesile olmaktadır.

Bu gerçeklerin ışığı altında, Türkiye’de kadının durumunun iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmesi gereken öncelikli hususlar, Komisyonumuz tarafından aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir.

5. 1. Çekincelerin Kaldırılması : (Ek 1- 2- 3- 12/E)

Ülkemizce CEDAW Sözleşmesine konulmuş olan çekincelerin kaldırılması için yapılan çalışmaların sonuca yaklaşması memnuniyet verici bulunmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan yasa tasarılarının, 4.Dünya Kadın Konferansında, ülkemizin çekincelerin kaldırılmasına ilişkin taahhütleri doğrultusunda bir an önce yasalaşması gerekmektedir. Esasen CEDAW Sözleşmenin 28. Maddesi 2. Paragrafında da “Bu sözleşmenin ruhuna ve amacına aykırı çekince konulamaz” hükmü yer almaktadır. Ayrıca, 19. dönem toplantısını tamamlayan CEDAW Komitesinin 10 Temmuz 1998 tarihli **Çekincelerin Kaldırılması Hakkındaki Bildirgesinde**, özellikle Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine çekince koyan ülkelere, bu maddelere koyulan çekincelerin Sözleşmenin ruhuna ve amacına aykırı olduğu gerekçesiyle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 50. yıldönümü olması sebebiyle 1998 yılı içinde kaldırmaları çağrısında bulunulmuştur.

1926 yılında İsviçre Medenî Kanunundan hareketle hazırlanan Türk Kanunu Medenisi, o günün koşullarına göre Türk kadınına vatandaşlık hakkı başta olmak üzere bir çok medeni haklar tanımaktaydı. Ancak 1900’lü yıllarda ilerici kabul edilen bazı hükümlerinin günümüz toplumu için yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyetle ilgili konulardaki yeni düşünceler, kazanımlar ve başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere çeşitli yargı kararları ile hukuk sisteminde kadınların durumunu iyileştirmek amacıyla yapılacak değişikliklerin yolunu açmıştır. Kadınlarımızın taleplerine cevap vermekten uzak düşen yürürlükteki Medenî Kanun’un ayrımcılık içeren bölümlerini hemen hemen ortadan kaldıran Medenî Kanun Tasarısı ışığında ve CEDAW Sözleşmesinin 28/2.maddesi doğrultusunda, Sözleşmeye 29/1’e konulanan dışında kalan çekincelerin, 4.Dünya Kadın Konferansında vermiş olduğumuz taahhütler çerçevesinde kaldırılması kaçınılmazdır.

5. 2. Ulusal Mekanizmanın Güçlendirilmesinin Yolları : (Ek 24- 34/E,I)

CEDAW Sözleşmesinin 1. Bölüm 2. Maddesinde açıkça belirtilmiş olan “Taraf Devletlerin, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla anayasa ve yasalarında her türlü gerekli değişikliği yapacakları” ifadesinden hareketle;

★ Kadının statüsünün yükseltilmesi için bir Çerçeve Eşitlik Yasasının yürürlüğe girmesiyle, kadın-erkek eşitliğini bozan tüm yasa maddelerinin taranmak suretiyle değişmesine, yeni sorunların doğmayacağı bir yapı oluşturulmasının sağlanmasına ve bu yasanın hukukçular ve özellikle kadınların katkısıyla hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

★ Türkiye’deki yegane ulusal kadın mekanizması olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün kalıcı bir yapıya kavuşması doğrultusunda hazırlanan Teşkilât Yasa Tasarısının TBMM tarafından kabul edilmesi, uluslararası kuruluşlara karşı itibarımızı artıracak gibi kadınlarımıza da olumlu bir umut kaynağı olacaktır.

★ Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kendisi icracı bir kurum olmadığı için diğer Bakanlıklar ve kamu kuruluşlarıyla eşgüdüm içinde çalışması elzemdir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yasa Tasarısından TBMM Komisyonlarında bürokrasi yaratacağı gerekçesiyle çıkartılan Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu'nun yeniden eklenmesi yararlı olacaktır.

TBMM nezdinde ise kanunlar ve uygulamalar kadın-erkek eşitliğini tatmin edici boyutlara ulaşmaya kadar Kadın-Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu oluşturulması, gerekiyorsa içtüzük değişikliğine gidilmesi, bu sağlanıncaya kadar hemen bir uyum komisyonu oluşturulması yararlı olacaktır.

5. 3. Kadınların Yönetime Katılımının Artırılması : (Ek 12/B,D,E- 14- 16- 19- 22- 23- 24- 34/A,B,D- 36- 40- 41- 43- 44)

Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi ve cinsler arası eşitliğin sağlanması yolundaki çabaların devletin meşru ve talep edilen görevleri arasında yerini alması CEDAW Sözleşmesiyle garanti altına alınmıştır. Sözleşmenin 2. Bölüm 7. Maddesinde “kadınların ülkenin politika ve kamu hayatına, hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılması” yer almaktadır.

Bu doğrultuda yaşamın her alanında, kadının karar mekanizmalarına ve siyasal yaşama katılmasını destekleyecek koşulların sağlanması amacıyla öncelikle birey ve yurttaş kadın kimliğinin öne çıkarılması için gerekli çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde kadının siyasete katılımının artırılmasının ön koşulu olarak herşeyden önce ulusal mekanizmaların çeşitlendirilmesi ve çağdaş ülkelerde bulunan aşağıda kısaca özetlenen tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kadın hareketinin talepleri, uluslararası kuruluşların ve antlaşmaların hükümleri doğrultusunda eşitliğin sağlanması yolunda şimdiye kadar, birçok ülkede ortaya çıkan gelişmeler şu ana başlıklar altında izlenebilir:

1. Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesine ve cinslerarası eşitliğin sağlanmasına yönelik araştırmaları yapmak, öneriler geliştirmek, politikalar oluşturmak ve bu politikaların uygulamalarını denetlemek amacıyla klasik devlet yapısı içinde siyasi (Fransa’da **Kadın Bakanlığı**, Hollanda’da **Emansipasyondan** (Kadının Kurtuluşundan) **Sorumlu Devlet Bakanlığı**, Federal Almanya’da **Kadın ve Aile İşleri Bakanlığı**, Türkiye’de **Aile ve Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı** v.b. gibi) ya da idari/ bürokratik nitelikte (İsveç’te **Kadınlar ve Erkekler Arası Eşitlik Sorunları Müsteşarlığı**, İzlanda’da **Eşit Statü Konseyi**, diğer İskandinav ülkelerinde **Bakanlıklararası Kurul ve Eşitlikle İlgili Sorunlar Sekreterliği**, **Eşitlik Sorunları Konseyi**, çeşitli bakanlıkların bünyesinde **Cinslerarası Eşitlik Büroları**, **Kadın Komiteleri**, hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin, sendikaların ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla oluşan **Cinsiyet Eşitliği Konseyi**, **Eşit Statü Komiteleri**, Türkiye’de **Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü** gibi) ulusal mekanizma olarak tanımlanan kurumların oluşması ve mevcut kurumun teşkilat ve olanaklar açısından geliştirilmesi,

2. Ayrımcılığın önlenmesine ilişkin politikaların temel ilkelerini ve amaçlarını belirtmek üzere **Genel Eşitlik Yasası** veya **Çerçeve Yasası** (Danimarka ve Norveç’te **Eşit Fırsat Yasası**, Finlandiya’da **Kadın-Erkek Eşitliği Yasası**, yine Danimarka’da **Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Muamele Yasası**, 1985 yılından beri yürürlükte olan **Kamu Komitelerine Atanmada Kadın-Erkek Eşitliği Yasası** ve 1990 yılından bu yana yürürlükte olan **Kamu Hizmeti Yönetim Kurullarına Atanmada Kadın Erkek Eşitliği Yasası** gibi) hazırlanması ve bundan hareketle de özel yasalar çıkartarak yasal sistemlerin ayrımcılık içeren yaklaşımlardan arındırılmasını amaçlayan reformların yapılması,

3. Bazı ülkelere eşitlik politikalarının hedeflerini, uygulama alanlarını, kaynak kullanımını planlamak ve yönlendirmek üzere **Eylem Planlarının** uygulanması;

4. Ayrımcılık uygulamalarında ortaya çıkan uzlaşmazlıkları gidermek, şikayetleri dinlemek, çözüme ulaşmak ve gerektiğinde cezai yaptırımlara başvurmak üzere, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi idari nitelikte **ombudsman** sistemleri (yönetim ile yurttaş arasındaki sorunların çözümünde işlev üstlenmiş geleneksel kurumların tıkanıp belirli noktalarda devreye giren ve yaptırım aracı olarak ikna ve kamuoyuna açıklamak yöntemlerini kullanan genellikle Anayasa veya Parlamento Yasalarıyla kurulan Kamu Denetçisi sistemler) ve doğrudan yargı mercilerine başvurma olanağı tanıyan denetim sistemlerinin ortaya çıkması,

5. Yasama meclislerinde, yasaların cinsiyetçi ayrımcılığa neden olabilecek hükümleri içermemesini sağlamak amacıyla **cinslerarası eşitlik komisyonları** (İsveç parlamentosunda 1976 yılından beri **Fırsat Eşitliği Komisyonu**, Finlandiya parlamentosunda 1972'den bu yana **Parlamento Eşitlik Konseyi**, Hollanda'da **Emansipasyon Politikası Komisyonu**, Federal Almanya'da 1973 yılında kurulan **Kadınlar ve Toplum Araştırmaları Komisyonu** ve Portekiz'de 1980'den beri **Kadınların Eşitliği ve Katılımı Alt Komisyonu** görev yapmaktadır) kurulması,

6. Uygulanacak politikalara yol göstermek üzere cinsiyetçi ayrımcılığı **araştırma kurumları** kurulması, üniversite kadın araştırma merkezlerinin artırılması ve mevcut merkezlerin desteklenmesi,

7. Politik katılımın her aşamasında, cinsler arası eşitlik politikalarının önemli uygulama alanı olarak yerel ve genel mekanizmalarda sabit veya oranlı **kota sistemi** veya benzeri destekleyici sistemlerin uygulanması.

Yukarıda sıralanan çeşitli kurumsal ve yasal gelişmelerden sonra özellikle kadınların siyasal temsilini arttırmak üzere uygulanan **destekleme politikalarını** değerlendirmeye almak yararlı olacaktır. Halen birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kadınlar siyasette eksik temsil edilen toplumsal grup olmaya devam etmektedir. Bu sorunun çözümü kadınlar lehine, **olumlu ayrımcılık** veya **fırsat önceliği** politikaları gibi özel yaklaşımları gerektirmektedir.

4. Dünya Kadın Konferansında ülkemiz de dahil olmak üzere birçok ülkenin çekincesiz kabul ettiği Eylem Planı'na göre, kadınların siyasal partilerin, işveren örgütlerinin ve sendikaların karar organları gibi yetkiye uzanan yollara ulaşabilirliklerinin artırılabilmesi ve ülke içinde her düzeyde katılımlarının sağlanması ve sosyal ekonomik ve politik statüsünün geliştirilmesi şarttır. (Ek 34/C)

Kadınların bilinçlendirilmesi ve eğitimleri yoluyla statülerinin geliştirilmesi siyasal yaşama ve karar mekanizmalarına katılımlarını artıracaktır. Kadınların siyasal katılımlarını belirleyen en büyük etmen siyasal sistemin yapısı ve işleyiş tarzıdır. Siyasal sistem, siyasal kültür, parlamentonun ve yürütmenin oluşumunu belirleyen seçim sistemleri, siyasal kurumlar ile siyasal partilerin yapı ve ideolojileri, siyasal kadroların bu partilerce nasıl belirlendiği hususlarını kapsamına almaktadır.

Bu nedenle ülkemizde adayların belirlenmesi aşamasında, kadın kollarının parti organlarında temsil edilmesi ve seçim kanunlarında kota veya benzeri eşitliği teşvik edici yöntemlerle daha çok kadının ulusal ve yerel parlamentolarda temsilinin sağlanması gerekmektedir.

Parlamentolarında kadınların temsil oranı en az %20 olan gelişmiş ülkelerin hepsinde "geniş bölge - liste usulü"nin uygulandığı görülmektedir. Kadın oranı düşük parlamentolarda ise "dar bölge - tek aday"a dayalı basit çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

Parti yapısı açısından kadınların temsilinde en büyük başarı cinsler arası eşitlik politikalarını benimseyen bir parti eliti olması ve merkezden yönlendirilen "kadınlara öncelik" politikalarının ge-

liştirilmesine bağlı olup, bu bakış açısı seçim listelerinde, delege bazında ve yönetim kurullarında birleşirse başarı şansı artacaktır.

Kadınların siyasal yaşamda daha iyi temsil edilebilmelerini sağlamak üzere son yirmi yıldır dünyanın çeşitli ülkelerinde olumlu **ayrımıcılık** veya **fırsat önceliği** politikaları geliştirilmektedir.

Kadınların parti kurmaları, siyasal kampanyalara katılmaları ve sivil toplum kuruluşlarının teşvik edilerek desteklenmesi de kadınların siyasal katılımını arttıracaktır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi doğrultusunda kadın veya erkek herkesin kendi ülkesinin hükümetinde görev almaya hakkı olduğu ilkesinden hareketle, devletlerin her kademesinde kadınların yönetime katılmaları ve karar mekanizmalarında yer almaları, ülkemizdeki cinsiyete dayalı bakış açısını değiştirecek, kadın-erkek eşitliği ana yaklaşımının tüm kamu plan ve program ve politikalarında yer almasını sağlanacaktır.

Norveç'te % 40 oranında kota uygulanırken İsveç'te cinslerden herhangi birinin % 40'dan az ve % 60'dan çok olmaması kuralı geçerlidir. Fransa'da oranlı kota sistemi uygulanmaktadır. Belçika'da ise cinslerden herhangi birisinin parti organlarında 2/3'den daha fazla bulunması desteklenmemektedir.

1986 yılında Norveç Başbakanı olan ve "kadınlar kabinesinin başkanı" olarak adlandırılan Gro Harlem Brundtland'ın "Kadın değerlerinin ve kadınların sahip olduğu adalet duygusunun politik yaşama katılması tüm toplumun yararınadır" şeklindeki sözleri önemli bir gerçeğe dikkat çekmektedir.

Kadınların siyasal temsilde en başarılı ülke olan Norveç'in başarısının temelinde aileden istihdama, eğitimden sağlığa kadar birçok alanda uygulanan kadınlara yönelik destekleyici politikalar yatmaktadır. (Ek 34/B- 40- 41) Norveç, bir yandan kamu sektörü ile özel sektörü, diğer yandan resmi kurumlarla sivil toplum kuruluşlarını bir arada demokratikleşme sürecine katabilmiş örnek bir modeldir. Etkin bir ulusal mekanizma, Çerçeve Eşitlik Yasası'na dayalı yasal sistem, ombudsman denetimi ve etkin bir kamuoyu katılımı ile bu model oluşturulmuştur.

Norveç'te uygulanan kadınlara destek politikaları, sadece siyasal yaşamda kadın temsiliyi arttırmaya yönelik politikalar ile sınırlı kalmamış, siyasal yaşam yanında kamu sektörü istihdam politikalarında, eğitim politikalarında ve özel sektörü yönlendirici politikalar içinde de uygulanarak toplumsal yaşamın her alanına yayılmıştır.

Eğitim kurumlarında hem öğrenci hem de personel düzeyinde teşvik ve kota politikaları uygulanarak cinslerarası eşitsiz dağılım çoğu alanda engellenmeye çalışılmıştır. (Ek 24)

Eğitim materyallerindeki cinsiyetçi önyargıların ayıklanması ve eğitimcilerin cinsiyetçi önyargılara karşı duyarlılıklarını sağlayacak eğitim ve danışma programlarının geliştirilmesi, genel uygulamanın bir parçası olmuştur. Özel sektörde ise, erkek egemen alanlarda kadın çalıştıran işverenlere vergi indirimleri gibi destekler sağlayarak cinslerarası eşitlik politikaları konusunda özel sektörün de duyarlı hale gelmesine çalışılmıştır.

Bu amaçla kadınlar için politika okulları açılması, stk ve üniversitelerin kadın çalışmaları merkezleriyle işbirliği yapılması gerekmektedir.

5. 4. Eğitim : (Ek 19- 24- 34/A,C,D,E,I- 36)

CEDAW Sözleşmesi 3. Bölüm 10. Maddesinde "kadınların eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olması için, kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin teşvik edilmesi, özellikle ders kitap-

larının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilerek eğitim metodlarının da bu amaca göre düzenlenmesi” hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda eğitim alanında yapılması gerekenler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine ilişkin kavramların eğitimin her kademesinden kaldırılması için gerçekçi programlar uygulanmalıdır.

2. Ulusal eğitim programlarının kadının demokratik katılımını artıracak ve kadında siyasal bilinç oluşturacak yönde yeniden düzenlenmesinde yarar vardır.

3. Eğitim programlarında ve ders kitaplarındaki yaklaşımın ve eğitim metodlarının ayrımcı geleneksel yargıları ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan baba evin reisidir, para kazanıp getirir, ihtiyaçları satın alır, anne evde oturur, yemek pişirir, soba yakar, çorap diker gibi kalıp tanımlamaların giderilmesi gerekmektedir.

4. Özellikle kırsal kesimde karma eğitimin teşvik edilmesi, kız öğrencilerin eğitim imkanlarının artırılması ve kız öğrencilerin erken yaşta evlendirilerek okuldan erken ayrılmasının önlenmesi gerekmektedir.

5. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kadının öğretmenlerin görev yapmasının ve bölge yatılı okullarının açılmasının, kız çocukların eğitimi üzerinde çok olumlu etkisi olacağı açıktır.

6. Kız çocuklarının geleneksel kadın mesleklerinden çok bütün mesleklere yönelmesi için rehberlik çalışmaları uygulanması yararlı olacaktır.

7. Eğitimi yarıda bırakmış kadınların ve özellikle de tek başına çocuk yetiştiren kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri için ihtiyaç duydukları yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi destek hizmetlerinin sağlanması hızla gerçekleştirilmelidir.

8. Örgün eğitimde, eğitsel faaliyetler çerçevesinde, ilköğretimden başlamak koşuluyla, jinekologlar, çocuk gelişimi uzmanları, psikologlar ve toplumbilimciler tarafından cinsel eğitim verilmesi sağlanmalıdır.

5. 5. Kadın Sağlığının İyileştirilmesi : (Ek 15/A,B,C- 19- 20- 21- 24- 34/A,C,D,E- 39)

Cumhuriyet döneminde sağlanan tüm iyileşmelere rağmen, kadının toplumsal statüsü, sağlığını ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasını önemli ölçüde etkileyecek kadar düşüktür. Bu açıdan bölgeler arası farklılıklar da çok belirgindir. Ulusal düzeyde sağlık göstergelerinde iyileşme sağlanabilmesi için kadın sağlığı ve aile planlaması (KS/AP) hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi, hizmetlerin yaygınlaştırılması ve yerleşim yerleri ile bölgeler arası farklılıkların giderilmesi gerekmektedir.

Ülkemiz tarafından da imzalanan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (5-13Eylül 1994/Kahire) Eylem Planı paralelinde ülkemiz açısından önem arz eden öneriler şöyle sıralanabilir:

★ Temel sağlık hizmetleri kapsamında, üreme sağlığı hizmetleri 2015 yılına kadar uygun yaştaki tüm bireylere ulaştırılmalıdır.

★ Aile planlaması, gebelik, doğum, düşük komplikasyonu, meme kanseri ve üreme sistemi kanseri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) ve HIV/AIDS için sevk sistemi mevcut olmalıdır. Bu konularda gerekli eğitim sağlanmalıdır. Özellikle erkelerin bu konudaki sorumluluğu üzerinde önemle durulmalıdır.

★ Düşüğü önlemek için kadına yardım edilmeli, düşük hiçbir koşulda aile planlaması yöntemi olarak özendirilmemeli, düşüğe başvuran tüm kadınlara insancıl tedavi ve danışmanlık sağlan-

malıdır. Tüm toplum liderleri ve politik liderler, aile planlaması ve üreme sağlığı hizmetlerinin artırılmasına ilişkin desteklerini parasal, insan gücü ve idarî kaynağa dönüştürerek göstermelidirler.

★ Sunulan hizmetlerin öncelikli olarak coğrafi bölgeler ve yerleşimler arasında farklılığı ortadan kaldırılacak biçimde düzenlenmesi gereklidir.

★ Erkeklerin istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde sorumluluk bilincinin artırılması için gerekli eğitim, danışmanlık ve uygulama hizmetlerinin yaygınlaştırılmalıdır.

★ Cinsel yönden aktif adölesanları, kendi cinsel ve üreme davranışları ve hakları konusunda sorumluluk almaya yönlendirecek eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gereklidir.

★ Toplumun cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV/AIDS'in yayılımı ve korunma yöntemleri konusunda bilinçlendirilmesi ile kondom kullanımının ve ulaşılabilirliğinin desteklenerek artırılmalıdır.

★ Kadın sağlığını olumsuz etkileyen toplumsal davranışlar ve uygulamaların yasal düzenlemelerle önlenmesi ve kadın sağlığının iyileştirilmesine yönelik yaklaşımların malfî ve teknik yönden desteklenmesi gereklidir.

★ Aile içi şiddete, tecavüz ve enste maruz kalmış kadın ve kız çocukların fiziksel ve psikolojik sorunlarının özel bir yaklaşımla ele alınabilmesi amacıyla sağlık çalışanlarına hizmet içi eğitim verilmesi gerekmektedir.

★ Entegre bir cinsel eğitim; uygun yaşlarda, aile içersinde, toplumda ve okulda başlamalıdır. Özellikle de erkeklere bu eğitim verilmelidir. Cinsellik ve üreme davranışları ile ilgili bu eğitim hükümetler ve hükümet dışı örgütler tarafından da uygun programlarla desteklenmelidir.

★ Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün değiştirilerek kondom kullanılmasının zorunlu hale getirilmesi veya genel kadınların sürekli olarak, kadınlar için özel olarak üretilen kondomları (Femidom) kullanmaları sağlanmalıdır. Yine aynı tüzükte yapılacak değişikliklerle, fuhuşla ilgili baskınlar sonucu genel kadınların sağlık kontrolüne sevk edilmesinin yanı sıra erkeklerin de laboratuvar tetkikleri dahil olmak üzere muayeneden geçirilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.

5. 6. Kadına Yönelik Her Türü Şiddet ve İstismarın Önlenmesi : (Ek 15- 19- 34/A,C,D,E- 38- 39)

Türk Medenî Kanunu'nun kadına yaklaşımının, erkeği baskın ve üstün bir konumda tutma şeklinde olduğu görülmektedir. Özellikle evli kadının birey olma hakkını, karar vericiliğini büyük ölçüde sınırlayan bu yaklaşım, kadının ikinci statüde bulunmasının temel hukuksal dayanağıdır. Bu cinsiyetçi yaklaşım, kadına yönelik şiddetin kaynağı olarak da görülmektedir.

★ Kadın Danışma Merkezlerinin, ilgili kurumların il ve ilçe örgütlenmeleri içinde yaygınlaştırılmasına ihtiyaç vardır.

★ Yerel yönetimlerin bütçelerinden gönüllü Kadın Danışma Merkezlerine ve Sığınma Evlerine belirli bir pay ayrılması için yasal düzenlemeler yapılması şarttır. TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısının 1329 tarih ve 1414 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun İl Özel İdarelerinin Görevlerini Düzenleyen 78.maddesinin a fıkrasına eklenen 4. bend ile toplum içinde ailenin ve kadının saygınlığını ve yerini güçlendirecek her türlü tedbiri almak, 1580 sayılı Belediye Kanununun 15.maddesine eklenen 85. bend ile belediyelerin görevleri arasına hüzurevi,

aşevi, kadın ve çocuk sığınmaevleri ve benzerilerini açmak, işletmek veya işlettirmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek ifadelerine yer verilmiştir. (Bkz. s:31)

★ Kadın Sığınma Evlerinin çoğaltılması, gizlilik ve güvenliklerinin sağlanması hususundaki **yasal düzenlemelerin** yapılması, bu konuda deneyimleri olan ülkelerin mevzuatlarından yararlanılması gerekmektedir.

★ Ailenin Korunmasına Dair Yasa aile içi şiddetle mücadele için olumlu bir başlangıçtır. Ancak yasada, kadına uygulanan şiddetin tümüyle ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemelerin kapsamının genişletilmesi ve eşgüdümlü müdahale ve önleme programlarının uygulanması gereklidir.

★ Toplumun tüm ilgili kesimlerinin, başta yasa koyucuların ve uygulayıcıların şiddete karşı duyarlılığını artırmak ve şiddet algısını genişletmek için eğitilmesi kaçınılmazdır.

★ Millî Eğitim Bakanlığınca insan hakları eğitimi alanında yapılan çalışmalar çerçevesinde ilköğretim okullarında, müfredat programlarında şiddet ve şiddete karşı mücadeleyle yer verilmesi gerekmektedir.

★ Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu **namus cinayetleri** vakalarında etkili takibe izin verecek şekilde değiştirilmelidir. Ayrıca yasalar, kadın örgütleri ve bireysel olarak kadınların bu tür davalara taraf olarak katılmalarına izin verecek, soruşturma ve davada ailenin diğer üyelerine öncelik tanınmasını önleyecek, “kültürel değerlerin” ve cinayeti işleyenin yaşının cezaı hafifletici unsur olmasını engelleyecek şekilde düzenlenmelidir.

★ Bekaret kontrolü, kadının bedensel haklarının bir ihlali olup, cinselliği şiddet yoluyla denetleyerek onun kamusal alanda varolmasını ve bireyselliğini engelleyen bir zihniyetin ürünüdür. Yasalarımız çerçevesinde, T.C. Anayasası'nın 10. (Kanun önünde eşitlik), 17. (Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı), 20. (özel hayatın gizliliği) ve 38. (kişinin kendi aleyhine delil göstermeye zorlanamayacağı) maddelerine aykırı bir uygulamadır. Bu nedenle 1/ şu andaki yasal düzenlemelerin ışığında cinsel muayenenin **yalnızca** hakim kararıyla, jinekolojik muayene gerektiren adli vakalarda, ve **ancak** kadının onayıyla yapılabileceğinin tüm kadınlara, doktorlara, polislerce çeşitli yollardan duyurulması, 2/ hakim kararı ve kadının onayı alınmadan yapıldığı durumlarda, hem yapan doktorun hem de sevk eden polisin yargılanıp cezalandırılması için yasal düzenlemeler yapılması ve uygulanması gerekmektedir.

★ Hâkimlere, savcılara, avukatlara ve polis kuvvetlerine toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi, kadın haklarının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için yasal mekanizmaların etkinliğinin artırılması açısından son derece gereklidir.

★ Kültürel ve sosyal mekanizmaların baskısıyla ifşa edilmesi engellenen, şiddet ve ensest ilişkiyi kolluk kuvvetlerine açıklama yönünde mağdurların yüreklendirilmesi, basın yayın organlarında mağdurların değil faillerin ifşa edilmesinin sağlanması olumlu bir yaklaşım olacaktır.

★ Genel kadınların durumlarının insan onuruna yakışır biçimde düzeltilmesi gerekir. Bunun için 1961 yılında yürürlüğe konmuş olan Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde değişiklik yapılarak evlerin camlarının mihlanması, tescil edilen kadınların nüfus cüzdanlarının ellerinden alınarak kendilerine genel kadın kimliği verilmesi, geçici olarak evci çıkabilmeleri için ve bulundukları ilin dışına çıkabilmeleri için izin almaları gibi konular yeniden gözden geçirilmelidir.

★ Cinsel yolla bulaşan hastalıkların ve özellikle HIV/AIDS'in yayılmasını önlemek üzere fuhuş vakalarındaki baskınlarda sadece kadınların değil erkeklerin de muayeneye sevk edilmesi önemli bir tedbir niteliğindedir.

★ Genelev girişlerinde, kimlik kartı tespitiyle beraber şahsın, yetkili makamlardan aldığı, cinsel yolla bulaşan her hangi bir hastalığının olmadığını gösteren, güncelliği olan bir belgeyi ibraz etmesi istenmelidir.

★ Gizli fuhuşun artmasına neden olan yabancı kadın ticaretini engellemek için yapılan uluslararası işbirliği çalışmalarına iştirak edilerek kadınların “çete-mafya” gibi oluşumların istismarından korunması hususunda gayret gösterilmelidir.

★ Yargıtay’ın çeşitli karar ve görüşleri doğrultusunda, cinsel ilişki için mağdurun rızasının olmaması ve karşı tarafın maddî ya da manevî zor kullanması, ırza geçme suçunu oluşturmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi evlilik içi tecavüz suçtur ve Ceza Kanunu’nun 416/1. maddesinde yerini almalıdır.

★ Toplumumuzda hala konuşulması tabu olan enstest tartışılır hale getirilmeli ve Ceza Yasası’nda ayrı bir hüküm olarak düzenlenmelidir. Mağdurun şikayetine bağlı olmaksızın konunun soruşturulması gereklidir. Enstest mağdurları devlet tarafından sosyal ve ekonomik koruma altına alınmalıdır. Mağdurun saldırganı bağımlılığını ortadan kaldıracak her türlü güvence sağlanmalı, tecavüze ve enstest ilişkiye maruz kalan kişilere yardımcı olmak üzere özel danışma ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalı, devlet tarafından bu kişilere sağlık ve hukuk alanında da özel hizmet sunulmalıdır.

5. 7. Ekonomik Yaşama Katılımın Artırılması : (Ek 11- 12- 19- 24- 34/A,C,D,E)

Ülkemiz, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda

★ Kadının çalışmasını engelleyen en önemli faktör olan çocuk bakımı sorumluluğunun anne, baba ve devlet arasında eşit şekilde paylaşılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,

★ Doğum sonrasında çocuk bakımı için babaya da izin verilmesi,

★ Tüm meslek alanlarında bütün kamu ve özel kurumların belli sayıda kadın çalışan almasının sağlanması, belli sayının üstünde kadın çalıştıran özel kurumlara teşvik desteği sağlanması,

★ Evde ve tarlada çalışan kadınların ev içi çalışmalarının ulusal hesaplara dahil edilebilmesi için sigortalı yapılması bu amacı tam anlamıyla gerçekleştiremeyen BAĞ-KUR sisteminde düzenlemeler yapılması,

★ Kadınların kendi işlerini kurabilmeleri için özel koşullarda banka kredileri sağlanması, varolan kredi miktarının artırılması konularında taahhütte bulunmuştur.

Yukarıda anılan taahhütler 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve DPT tarafından hazırlanan Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Türkiye’de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması Toplantısı Sonuç Metninden yararlanılarak aşağıdaki öneriler derlenmiştir.

Kadın emeğinin görünür kılınması için;

★ Tarımda ve/veya evde ücretsiz çalışan kadınların ev içi emeğinin görünür kılınabilmesi amacıyla ulusal hesaplara, ekonomik göstergelere dahil edilmesi yolunda gerekli çalışmalar yapılması,

★ Kadın işgücü ve istihdamı konusunda daha kapsamlı bir bilgiye ihtiyaç olması dolayısıyla, kamu ve özel sektörde kadının ekonomiye katkısının tesbit etmek amacıyla yürütülecek araştırma ve uygulama projelerinin desteklenmesi, KSSGM bünyesinde Dünya Bankası destekli Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi kapsamında yapılan araştırma sonuçlarının etkili bir şekilde yaygınlaştırılması,

★ Küçük girişimciliğin teşvik edilmesi amacıyla kredilere ulaşım, pazarlama, yasal prodestir v.b. konularda ilgili tüm kişi ve kuruluşlara bilgi ve doküman sağlanması için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (KOSGEB), İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) ve çeşitli bankalarla işbirliğine gidilmesi,

★ Kadınların geleneksel meslekler yerine geleneksel olmayan mesleklere istihdam edilmesi yönünde yıllar itibariyle açık ve somut hedefler belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda eğitimden personel politikasına kadar birçok alanda gerekli düzenleme ve uygulamaların başlatılması (DPT),

★ Kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranları da artmaktadır. Ancak eğitimin her aşamasında kadınlar aleyhine varolan eşitsizlik, kadın emeğine nitelik kazandırmaktan uzaktır. Bu nedenle meslek kazandırıcı örgün ve yaygın eğitim kurumları arttırılmalı, bu kurumlarda geleneksel mesleklerin dışına çıkılarak yeni gelişen mesleklerde eğitim programları geliştirilmelidir.

★ İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın ne olduğunun işveren ve yöneticilere çok iyi anlatılmalı, eşitlikçi ve gerekirse kadınları koruyucu denetim ve şikayet mekanizmaları geliştirilmelidir.

★ Ev kadını olduğunu beyan eden her kadının bir kuruma bağlı olarak çalışmasına bakılmaksızın sigorta kapsamına alınması gereklidir.

— Mesleki ayırım ve istihdama ilişkin her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için;

★ Kadınların kamusal hayata katılmaları esastır. Tüm meslek alanlarında, bütün kamu işyerlerinde belli sayıda kadın çalıştırılmasının sağlanması; özel sektörle ilgili sosyal tarafların bir araya getirilerek aynı ilkeyi benimsemeleri için çağrı yapılması, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kadınlara danışmanlık ve meslek edindirme eğitimi konularında öncelik vermesi,

★ Kadının çalışmasına ilişkin yaygın kültürel değer ve normların dönüştürülebilmesi, çalışan kadınıla ilgili yeni değerlerin yaygınlaştırılması için uygun iletişim kanalları yaratan projelerin hazırlanması,

★ Kadının gebelik ve doğum izni sırasında işten çıkartılmasının önlenmesi, sosyal güvenlik ve örgütlenme ile ilgili haklarını kullanması doğrultusunda kadın çalışanları güçlendirmek amacıyla; iş güvencesi ile ilgili 158 sayılı ILO sözleşmesinin uygulanabilmesi için yasal düzenleme yapılması,

★ 87 ve 151 sayılı ILO sözleşmeleri doğrultusunda kamu kesiminde çalışanların örgütlenme-lerine ve sendikal hakları kullanmalarına olanak tanıyan yasal düzenlemenin yapılması,

★ Esnek çalışma olarak adlandırılan ve çoğu kez kadına özgü çalışma biçimleri şeklinde sunulan yeni çalışma türlerine, kadının kazanılmış haklarını koruyucu tedbirler gözetilerek yaklaşılması, isteğe bağlılık ve geriye dönüşün olanaklı olduğu yasal bir çerçeve oluşturulması,

★ İşsizlik sigortası ile ilgili kadınları da kapsayacak biçimde yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,

★ Çocuk bakımı sadece kadının sorunu olarak algılanmamalıdır. Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi toplumun ortak sorumluluğudur. Çalışan kadınlara yönelik olarak kreş, gündüz bakımevi, yaşlı bakımevi vb. gibi sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması doğrultusunda başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere ilgili tüm kuruluşların işbirliğinin sağlanması,

★ Kamu ve özel sektör işyerlerinde işçi veya memur olmasına bakılmaksızın 100 kişi çalıştıran her işyerinde kreş açılması, kadın çalıştıran her işyerinde kadın sayısına bakılmaksızın emzirme odası açılması,

★ Tarım kesiminde çalışan kadınların, çalışma koşullarının yasal güvence altına alınması ve uluslararası normlara uygun çalışma ortamı oluşturulması amacıyla Tarım-İş Kanunu'nun çıkarılması,

— Kadınların ekonomik kapasitesinin artırılması ve ticari ağlarının güçlendirilmesi için;

★ Ev içi emeğin saygınlığı ile birlikte kadınların özellikle ev dışında çalışmalarının desteklenmesi,

★ ILO'nun 177 Sayılı Sözleşmesi çerçevesinde eve iş alarak evde ücretli çalışma konusunda yasal düzenlemeler yapılması ve ev içinde üretimin dış dünyayla ilişkilendirilecek alanlarda yapılması için kadınların teşvik edilmesi,

★ Kamu ya da özel sektör dışında olan ve çeşitli biçimlerde evde gelir elde eden kadınların kendilerine güven, pazarlık gücü oluşturabilmeleri; çalışma hakkı konularında örgütlenmeleri ve bilgilendirilmeleri ve sosyal güvenlik için bir iletişim ağı oluşturulması,

★ İşyerinde cinsel tacizin önlenmesi amacıyla toplu sözleşmelere özel bir madde konulması ve sendikalarda bir şikayet mekanizması kurulması sağlanmalıdır.

5. 8. Kırsal Kesim Kadını : (Ek 16- 24- 27- 34/A,C,D- 36- 37- 45)

Köylüleriyle kentlisiyle kadınlarımızın, toplumsal yaşamın sunduğu tüm çağdaş olanaklardan tam anlamıyla yararlanabilmesi gerekir. Bu amaçla;

★ Kalkınmada kadının rolünü dikkate alan ve kırsal kesim kadınlarına yönelik eğitim programları ilgili kurum, kuruluş, üniversite ve stk işbirliğiyle kadın bakış açısından verilmelidir.

★ Kırsal kesimde başlık parası sorununa çözüm yolları aranmalıdır.

★ Kırsal kalkınma ile ilgili plan ve politikaları hazırlayan herkese toplumsal cinsiyet bakış açısının kazandırılması yararlı olacaktır.

★ Kırsal kesim kadınlarının, her seviyedeki kalkınma planlarının müzakere ve uygulanmasına katılmalarına imkan sağlanmalıdır.

★ Kırsal kesimdeki küçük girişimci kadınlarına uygun koşullarda krediler sağlanmalıdır.

★ Kırsal kesimdeki evli kadınlara da tarla edinme konusunda destekleyici politikalar uygulanmalıdır.

★ Bu eğitim programlarında kırsal kesim kadınına birey olarak üretimin her aşamasında kararlara katılma bilinci ve iletişim teknolojilerinden yararlanmaya yönelik bilgiler verilmelidir.

★ Kırsal kesimdeki kız çocuklarına, seçilip eğitilecek lider kadınlar yardımıyla, geleneksel olanların dışında yeni beceriler öğretilmelidir.

★ Kırsal kesim kadınlarına uygulanacak eğitim programlarının sadece ev içi rolleri pekiştiren programlar olmamasına, geleneksel olmayan alanlara da yönelmesine özen gösterilmelidir.

★ Eğiticilere de toplumsal cinsiyet bakış açısı kazandırılmalıdır.

★ Eğitim programlarına katılan kadınların çoğu kez eşlerinden veya babalarından izin almaları gerektiğinden bu programların erkekleri de kapsamasına çalışılmalıdır.

5. 9. Medyada Kadının Durumunun Düzeltilmesi : (Ek 19- 23- 34/A,C,D- 41)

Çağdaş ülkelerin çoğunda olduğu gibi, Türkiye'de de kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyetle ilgili yargıların düzeltilmesinde ve şekillenmesinde çok önemli olduğu bilinmektedir.

Ülkemizdeki genel duruma bakıldığında, toplumsal cinsiyet duyarlılığının yetersiz olması nedeniyle, medyada kadınların deneyimlerinin, fikirlerinin ve ihtiyaçlarının sınırlı bir çerçeve içinde

yansıtılmakta olduğu görülmektedir. Elbette son yıllarda medya kuruluşlarında çalışan kadınların sayısındaki artış, kadınlarının sesinin basın ve yayın ortamlarına yansımaya fırsatını artırmıştır.

Bu konuyla ilgili olarak, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ile Ulusal Eylem Planından yararlanılarak belirtilen hedefler, “kitle iletişim araçları ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma sürecine katılımının ve ulaşabilirliğinin artırılması ve medyada çağdaş kadın görüntülerinin yaygınlaştırılması” olarak sıralanabilir. Bu hedeflere yönelik olarak geliştirilen önlemler şöyledir;

★ Radyo Televizyon Üst Kurulunun RTÜK’te kadınların yeterli sayıda ve etkili bir biçimde temsiline olanak sağlanması, RTÜK Yasasına kadının statüsü ile ilgili konuların dahil edilmesi,

★ RTÜK bünyesinde, ilgili devlet kuruluşu ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin ve üniversitelerin “Kadın Çalışmaları Bölümleri” uzmanlarının katılımı ile **Medyada Kadının Durumunu İzleme Alt Komisyonu** kurulması,

★ Bilgi teknolojisi, iletişim sistemleri ve medyadan yeterince yararlanabilmeleri ve medyada seslerini duyurabilmeleri için kadınların bilgilendirilmesi ve bu amaçla eğitim programları hazırlanması,

★ Yönetim, düzenleme, izleme, danışma, programlama ve araştırma gibi medyanın tüm alanlarında, kadınların tam ve eşit katılımlarının teşvik edilmesi, bu konuda kadınlara olumlu ayrımcılık (fırsat önceliği) uygulanması,

★ Kadınlara yönelik ve kadınlar tarafından hazırlanan programların içeriklerinin zenginleştirilmesi ve sayılarının artırılması, kadının insan hakları konusunda toplumun bilgilendirilmesi amacıyla, eğitim programlarının yapılması ve medya aracılığıyla yaygınlaştırılması,

★ Medyada kadın ve kadın konularına ilişkin çeşitli araştırmaların desteklenmesi, araştırma bulgularının çeşitli kamu ve özel medya kuruluşlarında yayınlanması,

★ Sivil toplum örgütlerinin, Medya İzleme Komitesi kurmaları yönünde teşvik edilmesi; Komitenin medyadaki kadın programlarını değerlendirerek baskı grubu oluşturulması doğrultusunda desteklenmesi,

★ Kadına karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi; kız çocukları ve kadını küçük düşürmeye yönelik yayımları önlemek amacıyla, yeni medya politikaları üretilmesi ve hayata geçirilmesi,

★ Tüketici olarak kadın potansiyelinin yönlendirilmesi yoluyla, kadın ve çocuk sömürüsü yapan firmaların ürünlerinin boykot edilmesi ve firmaların uyarılması,

★ Reklamlarda ve yürütülen kampanyalarda paylaşımcı aile modelinin işlenmesi, kadın bedeninin kullanılmaması, çalışan, karar verme konumundaki, katılımcı kadın rollerine medyada daha fazla yer verilmesi, bu türden kadınların öykülerinin sunulması,

★ Eğitim programlarının televizyonların prime-time’da yayınlanmaları yönünde yapılan kamuoyu önerilerine destek verilmesi ve bu eğitim programlarına aile içi demokrasi ve kadın-erkek eşitliği anlayışının yerleştirilmesinin sağlanması.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

(CEDAW Sözleşmesi Hükümlerinin İç Hukukumuzda Yansıtılması Konusunda Yapılması Gereken Yasal ve İdari Çalışmalar)

Cinslerarası eşitlik anlayışının toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) haline gelmesi ve toplum hayatının her alanına yansımaları temin amacıyla yapılması gereken değişik-

likler arasında özellikle kadınların çalışma yaşamına erkeklerle eşit oranda katılmalarını sağlayıcı düzenlemelere öncelik verilmelidir.

Kadınları ve genç kızları eğitim olanaklarından, yönetime eşit ölçülerde katılmalarını sağlayacak uygun koşulların oluşmasından, kalkınmaya ve ekonomik gelişme faaliyetlerine katılmadan ve tüm kaynaklardan erkeklerle eşit ölçüde yararlanma imkanından uzak tutmak toplumun yarısının gelişmesine engel olmak anlamını taşır. Unutmamak gerekir ki onları erkek egemen ideolojinin değer yargıları ve tek taraflı dayatması içine hapsedmek önemli bir temel hak ve özgürlük ihhalidir.

Bu ihlalin engellenmesi için ülkemizin öncelikli hedeflerinin

1. kadına yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi,
2. kadına yönelik şiddete karşı mücadele,
3. eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi,
4. toplumsal cinsiyet bakış açısının tüm kamu politika, plan ve programlarına yerleştirilmesi,
5. kadınların siyasete katılmasının artırılması için gerekli önlemlerin alınması olduğu açıkça görülmektedir.

Bilindiği gibi Anayasamızın 90. maddesine göre, uluslararası sözleşmelerin onaylanması TBMM'nin bir kanun ile uygun bulmasına bağlıdır. İmzalanan ve usulüne göre onaylanan sözleşmeler Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi hükümleri doğrultusunda tarafları bağlar. **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi** hükümleri doğrultusunda yasalarımızda yapacağımız değişiklikler toplumumuzdaki beklentileri cevaplayacağı gibi uluslararası camiadaki saygınlığımızı da arttıracaktır.

Kadınların konumu bir toplumun temel uygarlık göstergelerinin en önemlilerinden biridir. İnsan haklarını bir bütün olarak koruyan gerek BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin temel hak ve özgürlüklerden eşit ölçüde yararlanması gerektiğini dile getirmektedir.

Doğrudan gündelik yaşamda kadınlara karşı ayrımcılığı, eşitsizliği ortadan kaldırmak ve mevcut eşitsizliklerin toplumsal sonuçlarını telafi etmek amacıyla çalışma yaşamı, sağlık, eğitim, aile içi ilişkiler, doğurganlık, cinsel şiddeti önleme ve siyasal katılımı teşvik etme amacıyla çeşitli politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. İmzalamış olduğumuz CEDAW Sözleşmesi hükümlerinin kamu plan, program ve politikalarına yansıtılabilmesi, kadın erkek eşitliğinin ülkemizde yerleştirilebilmesi için uyum kanunlarının çıkartılması ve kanunlarımızdaki ayrımcılık içeren hükümlerin değiştirilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle TBMM Genel Kurulu'na bundan böyle sevk edilecek olan tüm reform nitelikli yasa tasarılarının kadın-erkek eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilmesi, Sözleşmenin uygulamaya konulması açısından atılacak olumlu adımları hızlandıracaktır. Örneğin Komisyonumuzun çalışmalarını yaptığı döneme denk gelen, Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısında İl Özel İdareleri ve Belediyelerin görevleri arasına, raporumuzun B-5. bölümünde de yer aldığı gibi, toplum içinde ailenin ve kadının saygınlığını ve yerini güçlendirecek her türlü tedbiri almak ve huzurevi, aşevi, kadın ve çocuk sığınma evleri ve benzerlerini açmak, işletmek veya işlettmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek ifadelerinin yer alması sağlanmıştır (bkz.s.31).

— Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu :

Bundan böyle Üçü Meclise sevk edilecek olan kanunlarımızda kadınlara karşı ayrımcılık içeren hükümlerin yer almaması açısından, TBMM İçtüzüğü'nün 20.maddesinde değişiklik yapılarak

TBMM'de **Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu** kurulması ve İttizük değiştirilinceye kadar geçici bir **Uyum Komisyonu** oluşturulması konusunda başlatılan çalışmaların en kısa sürede sonuçlandırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Cumhuriyetin getirdiği yurttaşlık ve seçme seçilme hakkı gibi temel haklardan yararlanan kadınlarımız açısından günümüz koşullarında bu kazanımların geliştirilmesi ve kadının yaşamın her alanında cinsiyet ayrımcılığı gözetilmeksizin tüm olanaklardan eşit biçimde yararlanmasının sağlanması çağdaş demokrasi anlayışının gereğidir.

— Eşitlik Çerçeve Yasası :

Tüm yasal çalışmaların Sözleşme hükümleriyle uyumlu hale gelmesini sağlayacak **Eşitlik Çerçeve Yasası**'nın bir an önce çıkması ve TBMM'de de Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu'nun kurulması halinde, toplumumuzda kadın ve erkek tüm yurttaşlarımız eşit haklardan daha fazla yararlanacaklardır.

Her şeyden önce kadının erkekle tam eşit duruma getirilmesi, kuruluşundan beri Türkiye Cumhuriyeti devrimleriyle amaçlanan bir hedefin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir adım olacaktır.

Yukarıda belirtilen iki öncelikli temel girişimin yanı sıra kadın-erkek eşitliğinin tüm alanlarda uygulanmasını sağlamak amacıyla ülkemizde başlatılan ve başlatılması gereken **yasal ve idari çalışmaların** bazıları aşağıda özetlenmektedir.

— Medenî Kanun :

★ Özellikle, uzun süren bir çalışma sonucu hazırlanan Medenî Kanun Tasarısında yer alan, eşler arasında kanuni mal rejimi olarak kabul edilen Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi kadının mağduriyetini tam anlamıyla giderebilecek bir rejim olarak görülmemektedir. Adalet Bakanlığınca kabul edilen söz konusu son Medenî Kanun Tasarısında yer alan değişikliklerin yanı sıra Kadın ve Aile-den-Sorumlu Devlet Bakanlığınca hazırlanan Türk Kanunu Medenisi'nin 150., 170., 185. ve 444. maddelerinde değişiklik yapılmasına dair hazırlanan tasarıların da Adalet Bakanlığınca desteklenerek Medenî Kanun Tasarısına alınmasında yarar mevcuttur.

★ Gelişmiş ülkelerin kabul ettiği **Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin** kadın-erkek eşitliğini sağlamak bakımından ülkemizde de kabul edilmesinde yarar olduğu aşikardır. Bu husus taraf olduğumuz CEDAW Sözleşmesinin 16.maddesinin hayata geçirilmesi için elzemdir. Muhtelif zamanlarda, çeşitli partilere mensup kadın parlamenterlerimizce bu konuda hazırlanan tekliflerden ve Hükümetlerce hazırlanan kanun tasarılarından ve Komisyonumuz toplantılarında bazı kadın parlamenterlerimizin tutanaklarda yer alan konuşmalarından da bu rejimin kabulünün kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

★ Medenî Kanun Tasarısında "eşlerden her birisi meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde diğer eşin ve ailenin huzurunu göz önünde tutar" şeklindeki düzenlemenin halihazırda yürürlükte bulunan Medenî Kanunun, Anayasa Mahkemesince iptal edilen 159.maddesinin değişik bir biçimde ifadesi olarak görüldüğünden bu hükmün tasarıdan çıkartılması uygun olacaktır.

— Türk Ceza Kanunu :

★ Türk Ceza Kanunu Ön Tasarısında zinanın kadın-erkek ayrımı yapılmadan eşit biçimde düzenlendiği görülmekle birlikte, zinanın tamamıyla Medenî Hukuk sorunu olduğu ve boşanma nedeni olarak kalması gerektiği şeklindeki görüşler de dikkate alınmalıdır.

★ Kadının insan hakları açısından durumunu güçlendirici yasal düzenlemeler yapılması ve bu arada ırza tecavüz, ırza tasaddi, fuhşa teşvik, kadın kaçırma ve alıkoyma, ulusal ve uluslararası kadın ticareti gibi suçları işleyenler için caydırıcı cezalar konulmalıdır.

★ Bekaret kontrolü uygulaması, kişinin rızası veya hakim kararı dışında yasal olmadığı, daha geniş bir biçimde halkımıza ve kamu görevlilerine anlatılmalı ve ilgili yasalara uymayan kişi ve görevlilere cezai yaptırım uygulanmalıdır.

★ 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un gerçekçi bir biçimde uygulanması amacıyla hakim, Cumhuriyet Savcısı, Adli Tıp ve acil servis görevlileri ile kolluk kuvvetlerine hizmet içi eğitim programları uygulanmalıdır.

— Bunların yanı sıra :

★ Yerel yönetimlerin Kadın Danışma Merkezleri ve Sığınmaevlerini yaygınlaştırmak ve desteklemek için sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliğine girmeleri ve bütçelerinde düzenlemeler yapmaları sağlanmalıdır.

★ Siyasî Partiler Kanunu ve seçim sistemiyle ilgili mevzuatta yapılacak değişikliklerle TBMM'de, yerel yönetimlerde ve diğer karar mekanizmalarında tüm çağdaş gelişmiş ülkelerde örnekleri bulunduğu gibi her iki cinsin eşit temsili sağlanıncaya kadar **fırsat önceliği, olumlu ayrımcılık, kota** veya belirli oranlarda temsil olanakları sağlanmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarınca savunulan görüşe göre bu oran kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin her iki cinsin en az % 25-30 oranında temsili doğrultusundadır. Kadınların erkek egemen toplum içerisinde eşit temsillerinin sağlanması bir başka ayrımcılığa neden olmayacaktır.

★ Raporumuzun 5.3. bölümünde ayrıntılı bir biçimde açıklandığı gibi ülkemizde de **ombudsman** (kamu denetçisi) sistemi kurularak kadın sorunları ile ilgilenmesi sağlanmalıdır.

★ Kadının sosyal güvenlik ve örgütlenmeyle ilgili haklarının kullanılmasında 158 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesinin ve 111 sayılı ILO Sözleşmesinin uygulanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Çalışma yaşamında da erkek egemen bakış açısı değiştirilerek, eşitlikçi bir bakış açısının çalışma yaşamıyla ilgili plan, program ve politikalara yansıtılması ve kadınların istihdamda eşit hak ve fırsatlardan yararlanmalarının sağlanması gerekmektedir.

★ Çalışan kadınların evişlerini de yüklenmelerinden doğan sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla kreş, huzurevi, çamaşırhane v.b yerlerin açılması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

★ Kadının gebelik ve doğum sırasında işten çıkartılmasının önlenmesi, doğum sonrası çocuk bakımı için babaya da izin verilmesi, doğum öncesi ve sonrası izinlerin düzenlenmesinde 657 ve 1475 sayılı kanunlarda eşitlik sağlanması gereklidir. Bu çerçevede çalışan kadınlarla ilgili aşağıdaki yasal düzenlemelerin hızla gerçekleştirilmesinde yarar vardır:

— Gebelik ve Doğum İzinleri :

1475 sayılı İş Kanunu'nun 70.maddesi, kadın işçilerin doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere 12 haftalık süre için çalıştırılmalarını yasaklamış ve isteği halinde kadın işçiye doğumdan sonraki 6 haftadan sonra, 6 aya kadar ücretsiz izin verilebileceğini hükme bağlamıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 104/A maddesinde ise, bu kanuna tabi işyerlerinde çalışan kadınların doğumdan önce 3 hafta, doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere 9 haftalık doğum izni kullanabileceği; doğumdan sonraki 6 haftadan sonra da istenirse 12 aylık ücretsiz izin alınabileceği bildirilmiştir. Bu nedenle, doğum ve süt izinlerinin süresinin işçi ve memurlar bakımından eşit hale getirilmesi için 1475 sayılı İş Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

— Gebelik ve Doğum İzni Sırasında İşten Çıkarma :

1475 sayılı İş Kanununun 17. maddesi uyarınca çıkarılan "Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Tüzük", 100-150 kadın işçi

çalıştırılan işyerlerinde emzirme odası, 150'den fazla kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde çocuk bakım yurdu açılmasını öngörmektedir. Bu nedenle, bakım yurdu açılmasını gerektiren işçi sayısının belirlenmesinde yalnız kadın değil, fakat erkek işçilerin de dikkate alınması yerinde olacaktır. bu konuda, kadın veya erkek toplam en az 100 işçi çalıştıran her işyerinde emzirme odası ve çocuk bakım yurdu açılmasını zorunlu kılan bir düzenlemeye gidilmesi düşünülmelidir. Kreş açan işverenlerin vergi indiriminden yararlandırılmaları yoluna gidilebilir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu da 191. maddesinde, bu kanuna tabi işyerlerinde lüzum ve ihtiyaç görüldüğü takdirde çocuk bakım evi açılabileceğini bildirmektedir. Bu düzenlemenin de, "en az 100 memurun çalıştığı işyerlerinde bakım evi açılmasının zorunlu olduğu" doğrultusunda değiştirilmesinde yarar vardır.

— **Ev İşlerinde Çalışan Kadınların Sigortası :**

Ev işlerinde çalışan kadınların da sosyal güvenlik kapsamına alınması ve ücretlerinde standardizasyona gidilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır.

— **Aile ve Doğum Yardımları :**

657 sayılı Kanunun 203.maddesinde, aile yardımı ödeneğinin, memur karı-kocadan yalnız kocaya verileceği bildirilmiştir. 207. maddede ise, doğum yardımının memur karı-kocadan yalnız babaya verileceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemelerin eşlerarası eşitlik ilkesine aykırı düştüğü açıktır. Bu nedenle 657 sayılı Kanunun söz konusu 203. ve 207. maddelerinin, eşitlikçi bir anlayış doğrultusunda gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

— **Çalışan Eşin Dul Aylığı :**

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 68.maddesinde emekli aylığı, adi malüllük, vazife malüllüğü aylığı alan veya iştirakçi olan eşi vefat eden eşi nedeniyle bağlanacak dul aylığının oranı %50 olarak belirlenmiştir. Oysa emekli aylığı almayan, iştirakçi olmayan eşe, diğer aylık alan yetimi yoksa bağlanacak dul aylığının oranı %75'dir. Bu eşitsizliğin çalışan ve dul aylığı alan dul eş lehine düzeltilmesi için 5434 sayılı Kanunun 68.maddesinin değiştirilmesi gerekmektedir.

— **Diğer Sosyal Güvenlik Mevzuatı :**

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2926 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu hükümleri gözden geçirilerek doğum yardımı ve analık sigortasına ilişkin maddelerde iki kanun arasında paralellik sağlanmalıdır.

Her ikisi de devlet memuru olan evli eşlerin faydalanmakta oldukları aile ve çocuk yardımlarının sadece kocaya ödenmesi ve lojman yardımından kocanın yararlanması hususlarının kanundan çıkartılmalıdır.

Eşlerin farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmaları halinde, çocukların babanın tabi olduğu kuruluşun sağlık yardımından yararlanması uygulamasına son verilerek seçim hakkı verilme-lidir.

— **5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun :**

5953 sayılı Kanunun 16.maddesinin son fıkrasında yer alan kadın gazetecinin doğum iznine ayrıldığı dönemde son aldığı ücretin yarısının ödenmesine dair hüküm değiştirilmelidir.

— **2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu :**

Adalet Bakanlığınca, kadınlara gazino, bar, kafesantan gibi sadece içkili yerlerde çalışabilmeleri için o yerin en büyük mülki amirinden izin almalarını hükme bağlayan 2559 sayılı Kanunun

11. ve 12. maddelerinde değişiklik yapılması önerilmiştir. Anılan öneride, bu iznin her il için ayrı ayrı alınması yerine ülke sınırları içinde bir defaya mahsus olmak üzere alınmasını gerektiği belirtilmiştir. Bu öneri kadın-erkek eşitliğine aykırılık unsurunu içerdüğinden uygun görülmemektedir. Bu konuda kolaylaştırma getirmek yerine kadın-erkek eşitliğini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

— 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu :

Serbest meslek sahibi kadınların kazançlarının eşleriyle birlikte vergilendirilmesine ilişkin aile reisi beyanı usulünden vazgeçilerek kadının kazancını kendi adına beyan ederek vergi borcunu kendi adına ödemesini sağlamak amacıyla 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

— 1587 sayılı Nüfus Kanunu :

1587 sayılı kanunun 16.maddesinde çocuğun nüfus kaydını ana ve babanın birlikte yaptırabilmesine imkan sağlayacak biçimde düzenleme yapılmalıdır.

— Kişisel Sağlık Sigortası :

Medenî Kanundaki “koca ailenin reisidir” hükmü nedeniyle çocukların babanın tabi olduğu sosyal güvenlik kurumunun sağlık yardımından yararlanması zorunluluğu, annenin sağlık yardımının daha iyi olanaklar sağlaması halinde çocukların aleyhine olmaktadır. Tamamen uygulamadan ve Medenî Kanunun yorumundan kaynaklanan bu sorunun Sağlık Bakanlığınca hazırlanan Kişisel Sağlık Sigortası Kanununun hayata geçirilmesiyle çözüleceği gerçeğinden hareketle bu kanunun bir an önce çıkarılmasında yarar bulunmaktadır.

Bunların dışında kadınların karşılaştığı sorunlarla ilgili olarak aşağıdaki düzenlemeleri yapmak yararlı olacaktır:

— 5682 sayılı Pasaport Kanunu :

5682 sayılı Kanunun 17.maddesinin c fıkrası hükmü, reşit olmayan çocukların yalnız seyahat etmek üzere pasaport alabilmeleri için ana ve babanın muvaffakatlarının birlikte alınmasını sağlamak amacıyla gözden geçirilmelidir.

— Vatandaşlık ve Yabancılarla İlgili Mevzuat :

403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda Türkle evlenen yabancı kadının Türk vatandaşlığını kazanması son derece kolay ve en gelişmiş ülkelerden daha ileri düzeydedir.

Ancak Türkle evlenen yabancı erkek konusunda aynı kolaylık getirilmemiştir. Bu kanunda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması açısından yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacının yanı sıra çifte vatandaşlık kabul etmeyen ülke vatandaşı kadınların Türk vatandaşlığına geçmemeleri halinde oturma izni, mülkiyet hakkı, çalışma yaşamı açısından mevcut sıkıntıların da çözümlenmesi amacıyla çeşitli değişiklikler gerekmektedir.

Kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın Türkle evlenen yabancıların; 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunun yanı sıra 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 2922 sayılı Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uruklu Öğrencilere İlişkin Kanun, 2007 sayılı Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun, 2257 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye’de Meslek ve Sanatların Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, Turizm Teşvik ve Yabancı sermayeyi Teşvik Kanunlarından kaynaklanan sorunlarının çözümü amacıyla yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir. (Ek 30)

— Millî Eğitimle ilgili konular :

★ 2000 yılına kadar okur-yazar olmayan bireyin kalmaması, 2005 yılına kadar ise ilk ve orta öğretimden faydalanmada cinslerarası farklılığın kaldırılması faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

★ Eğitim programları ve materyallerinde geleneksel kadın-erkek rollerinin yerine cinsler arası eşitlik anlayışının ve aile içi demokrasi kavramının yerleştirilmesi sağlanmalıdır.

★ Eğitim programlarında nüfus, aile planlaması, üreme sağlığı, cinsellik, kadın sağlığı konularının yer alması, ilköğretim okullarında yurttaşlık ve insan hakları, liselerde demokrasi ve insan hakları derslerinin içinde kız ve erkek çocukların eşitlik kavramını benimsemelerini ve katılımcı demokrasi anlayışlarının geliştirilerek kız çocukların da geleneksel rol ve görevler dışına çıkmaları sağlanmalıdır.

★ Özellikle kırsal kesimdeki kız çocukların ileri eğitime katılabilmelerini sağlamak amacıyla her türlü tedbirin alınması, özellikle maddi olanakların seferber edilerek yatılı bölge okullarının çoğaltılması temin edilmelidir.

★ Kadınların eğitim, beceri geliştirme, istihdam potansiyellerini desteklemek amacıyla yoksulluk, cehalet ve kötü sağlık koşullarının ortadan kaldırılması için MEB ile Sağlık Bakanlığının ortak projeler geliştirmeleri ve bu projelere bütçeden daha fazla ödenek sağlanmalıdır.

— Diğer alanlarda :

★ Kültür ve sanat toplumun ilerlemesini sağlayan en önemli unsurlardan olup, ülkemizde henüz bu alanda cinsler arası eşitlik anlayışı ve kadın-erkek eşitliğine yönelik uygulamaların öne çıkartılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda MEB ile Kültür Bakanlığının ortak projeler oluşturmaları sağlanmalıdır. Kadın sanatçılara mesleklerinde fırsat eşitliği ve hatta teşvik edici olumlu ayrımcılık uygulanmalıdır.

★ Aynı somut destek kadın sporcular için de sağlanmalıdır.

★ Ev kadınları da dahil olmak üzere tüm kadınların banka kredilerinden, her türlü teşvik ve fonlardan gerçek anlamda yararlanmalarını sağlayabilmek için, işlemlerin basitleştirilerek, özellikle kırsal kesimdeki eğitimsiz, girişimci kadınlarımız için verilen hizmetlerde yıldırıcı değil teşvik edici devlet anlayışı hâkim kılınmalıdır.

★ Kırsal kesim kadınlarının da, kalkınma planlarının tüm müzakere ve uygulama aşamalarına katılmaları için fırsat yaratılmalıdır.

★ Toplum bilinclendirmeye, eğitmeye ve şiddetin önlenmesine yönelik programların devlet kanallarında olduğu gibi özel televizyon kanallarında da (yerel ve bölgesel televizyonlar da dahil olmak üzere) prime-time'da yayınlanmalarının sağlanması için Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, MEB, Kültür Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, RTÜK ile gerekli koordinasyon çalışmaları yapılmalıdır.

★ Evrensel insan hakları ve kadının insan hakları açısından kadının sorunları alanında çalışan kuruluşlara devletçe destek verilmelidir. Tüm bu koordinasyon faaliyetlerini yerine getirmek üzere bu konuda çalışan ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun bir an önce yasalaşması sağlanmalıdır.

Kadınların Durumlarını Gösteren Muhtelif İstatistiki Bilgiler

İşgücüne Katılım ve İşsizlik Oranları

Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına Göre 12+ Yaş Grubu

	<u>İşgücüne Katılma Oranları (%)</u>			<u>İşsizlik Oranları (%)</u>		
	<u>Türkiye</u>	<u>Kent</u>	<u>Kır</u>	<u>Türkiye</u>	<u>Kent</u>	<u>Kır</u>
Toplam	47,5	39,8	57,9	6,4	9,9	3,2
Kadın	26,4	14,9	41,5	6,3	15,0	2,2
Erkek	69,0	64,7	74,9	6,4	8,7	3,7

İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler

Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına Göre 12+ Yaş Grubu

	Nisan 1994				Nisan 1998			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	%	%	%	%	%	%	%	%
Toplam	6 353	100	13 962	100	5 952	100	15 279	100
Ücretli ve Yevmiyeli	1 459	23,0	6 350	45,5	1 656	27,8	7 458	48,8
Kendi Hesabına ve İşveren	663	10,4	5 510	39,5	568	9,5	6 053	39,6
Ücretsiz Aile İşçisi	4 231	66,6	2 102	15,1	3 728	62,6	1 768	11,6

Nisan 1998'e ilişkin veriler geçicidir.

DOĞUM ÖNCESİ BAKIM VE DOĞUM HİZMETLERİ

ANTENATAL CARE AND BIRTH SERVICES

	Kuzey	Güney	Doğu	Batı	Orta
	North	South	East	West	Central
Bölgelere Göre Doğum Öncesi					
Bakım Alanların Oranı (%)	63	74	33	86	59
Prenatal Care According to regions (%)					
Bölgelere Göre Sağlık Personeli					
Yardımları ile Doğum Yapanların Oranı (%)	79	84	50	94	77

The rate of giving birth by the help of health personnel according to regions

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi, 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Source: Hacettepe University Institute of Population Studies Demographic and Health Survey

1993

EĞİTİME GÖRE DOĞURGANLIK ORANLARI (%)
FERTILITY RATES ACCORDING TO EDUCATION

	Toplam Doğurganlık Hızı (1)	Ortalama Canlı Doğum Sayısı (40-49) yaşındaki kadınlar
	Total Fertilty Rate	Mean Number of Children Ever Born to Women Age 40-49
Eğitimi yok-İlk. bitirmedi	4, 2	5, 9
<i>No Education-Primary Incomplete</i>		
İlkokul mezunu-Ortaokul bitirmedi	2, 4	3, 7
<i>Primary Graduate/Secondary Incomplete</i>		
Ortaokul mezunu+	1, 7	2, 2
<i>Secondary Graduate+</i>		
TOPLAM	2, 7	4, 6
<i>TOTAL</i>		

(1) 15-49 yaşındaki kadınlara ait hızlar

Kaynak : Hacettepe Üniversitesi, 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Source : Hacettepe University Institute of Population Studies Demographic and Health Survey 1993

(1) *The Fertility rate of women aged 15-49*

EĞİTİM

Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranı, Türkiye, 1980-1990 (12 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

	<u>1980</u>	<u>1985</u>	<u>1990</u>
Okuma yazma bilmeyen oranı			
Kadın	56.33	33.15	29.2
Erkek	23.53	11.47	9.45
Toplam	40.49	22.23	19.25

Kaynak : DİE Genel Nüfus Sayımları

12 ve daha yukarı yaştaki kadın nüfusun % 29,2'si okur yazar değilken erkeklerin sadece 9,45'i okur yazar değildir.

Okur yazar nüfusun bitirdiği okula göre durumu

6 ve daha yukarı yaştaki okur-yazar nüfus (1990)

	Kadın (%)	Erkek (%)
<i>Mezun olmayan</i>	21.62	18.41
<i>İlkokul</i>	59.96	55.26
<i>Ortaokul ve Dengi</i>	7.57	10.84
<i>Lise ve Dengi</i>	8.28	10.74
<i>Yüksekokul ve Fakülte</i>	2.57	4.75
<i>Toplam</i>	100.00	100.00

Kaynak : DİE Genel Nüfus Sayımları

– 6 ve daha yukarı yaştaki okur-yazar kadın nüfusun % 21.62'si okur-yazar ancak mezun değil, % 60'ı ilkokul, ve sadece 2.57'si yüksekokul ve fakülte mezunudur.

– Cinsiyet ve Okul Gruplarına Göre Okullaşma Oranları (%)

<u>Okul Grubu</u>	<u>1993-1994</u>		<u>1995-1996</u>	
	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>
İlkokul	81.26	84.79	88.18	92.32
Ortaokul ve Dengi	51.34	71.30	53.87	75.33
Lise ve Dengi	35.67	54.19	41.83	60.48
Yüksekokul ve Fak.	13.21	21.48	14.60	21.99

Okullaşma Oranı : Belirli bir eğitim düzeyinde okula gidebilecek yaştaki nüfusun ne kadarının okula gittiğini göstermektedir.

Kaynak : DİE, Örgün Eğitim İstatistikleri.

T. C.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Başkanlığı (10/219)

Karar No :2

23.7.1998

KARAR

Genel Kurulun 10.3.1998 tarihli ve 64 üncü Birleşiminde alınan kararla, “Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla kurulan 10/219 Esas Numaralı

Meclis araştırma komisyonumuz” çalışmalarını tamamlamış olup, hazırlanan Rapor Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere karar verilmiştir.

Başkan	Başkanvekili
<i>Lale Aytaman</i>	<i>Ümran Akkan</i>
Muğla	Edirne
	(Muhalefet şerhim eklidir.)
Üye	Sözcü
<i>Mehmet Aykaç</i>	<i>Memduh Büyükkılıç</i>
Çorum	Kayseri
(Muhalefet şerhim eklidir.)	(Muhalefet şerhim eklidir.)
Üye	Üye
<i>İsmail Yılmaz</i>	<i>Ahmet Dökülmez</i>
İzmir	Kahramanmaraş
(Muhalefet şerhim eklidir.)	(Muhalefet şerhim eklidir.)
Üye	Üye
<i>Enis Süllün</i>	<i>Nevzat Köse</i>
Tekirdağ	Aksaray
	(Muhalefet şerhim eklidir.)
Üye	Üye
<i>Teoman Akgür</i>	<i>Birgen Keleş</i>
Sakarya	İzmir
	(Muhalefet şerhim ektedir.)
Üye	Üye
<i>Ayseli Göksoy</i>	<i>Şamil Ayrım</i>
Manisa	Iğdır
Kâtip	Üye
<i>Zerrin Yenicali</i>	<i>Abbas İnceayan</i>
İzmir	Bolu

TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORUNA
İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİMİZDİR

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporunun; sayfa 59, 6 ncı paragraftan önce gelmek üzere “bir kısım kadınlara karşı ayrımcılık şeklinde sonuç doğuran, onların kamu alanında-ki haklarından mahrum edilmesine sebebiyet veren Kamu Kuruluşlarında ve bazı üniversitelerdeki kılık kıyafet kısıtlamalarına son verilmelidir” cümlesi ayrı bir paragraf olarak yer almalıdır.
23.7.1998

<i>Ahmet Dökülmez</i>	<i>İsmail Yılmaz</i>
Kahramanmaraş	İzmir
<i>Mehmet Aykaç</i>	<i>Memduh Büyükkılıç</i>
Çorum	Kayseri

TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORUNA
İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİM :

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu;

1. Kadın-erkek eşitliği için TBMM içinde yapılan, siyasî partiler tarafından gerçekleştirilen ve kadın dernekleri, sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen çalışmaları tam olarak yansıtmamaktadır.

2. Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ile Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimini karşılaştırdığını ileri sürmekte ama söz konusu rejimlerin özünü, neyi kapsayıp, neyi kapsamadığını, kadınlara ne getirip ne götürdüğünü anlaşılır şekilde açıklamamaktadır.

23.7.1998

Birgen Keleş
İzmir

TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORUNA
İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİMİZ

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporunun; sayfa 59, 6 ncı paragraftan önce gelmek üzere “bir kısım kadınlara karşı ayrımcılık şeklinde sonuç doğuran, onların kamu alanındaki haklarından mahrum edilmesine sebebiyet veren Kamu Kuruluşlarında ve bazı üniversitelerdeki kılık kıyafet kısıtlamalarına son verilmelidir” cümlesi ayrı bir paragraf olarak yer almalıdır.
23.7.1998

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu sayfa 71 paragraf 3;

Siyasî Partiler Kanunu ve Seçim Sistemiyle ilgili mevzuatta yapılacak değişikliklerle TBMM'de ve yerel yönetimlerde ve diğer mekanizmalarda gerçek eşitliğin sağlanması açısından her iki cinsin % 50 oranında temsili açısından kota ve temsil olanakları sağlanmalıdır.

23.7.1998

Nevzat Köse
Aksaray

Ümran Akkan
Edirne

EKLER :

- Ek - 1 CEDAW Sözleşmesi
“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”
- Ek - 2 CEDAW Sözleşmesine konulan çekincelerin kaldırılmasına ilişkin Dışişleri Bakanlığı bilgi notu
- Ek - 3 Dışişleri Bakanlığı'nın CEDAW ile ilgili yazışmaları
- Ek - 4 Çukurova Üniversitesi KADAUM Dosyası
- Ek - 5 Mersin Üniversitesi MERKAM yazısı
- Ek - 6 Gazi Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek - 7 100. yıl Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek - 8 Gaziantep Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek - 9 Ankara Üniversitesi KASAUM yazısı ve kitapçık
- Ek - 10 Ege Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek - 11 ODTÜ Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı Raporu
- Ek - 12 İstanbul Üniversitesi KASAUM yazısı ve kitaplar
12/A- Kadın Araştırmaları Dergisi (1., 2., 3. ve 4. sayıları)
12/B- Kadın Gerçeklikleri (Der. Prof. Dr. Necla ARAT)
12/C- Kadın ve Cinsellik (" " ")
12/D- Türkiye'de Kadın Olmak (" " ")
12/E- Türkiye'de Kadın Olgusu (" " ")
12/F- Kadınların Gündemi (" " ")
- Ek - 13 Adalet Bakanlığı 25.5.1998 tarihli yazısı ekinde
13/A- Türk Medeni Kanunu Tasarısı
13/B- Türk Ceza Kanunu Ön Tasarısı
- Ek - 14 Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerde Kadınların Hükümet ve Parlamentoda Temsili
- Ek - 15 Sağlık Bakanlığı rapor ve yayınları
15/A- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Özet Raporu
15/B- Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Çalışmaları Raporu
15/C- Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Faaliyet Planı (6.1998)
- Ek - 16 D.İ.E. 1998 Yılı Kadın İstatistikleri ve Göstergeleri
- Ek - 17 DYP'nin kadın konusundaki raporu
- Ek - 18 BBP'nin kadın konusundaki raporu
- Ek - 19 Devlet Bakanı Hikmet Sami TÜRK'ün basın açıklaması
- Ek - 20 İçişleri Bakanlığı Fuhuş Raporu ve “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü”
- Ek - 21 Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ÜREME SAĞLIĞI RAPORU

- Ek - 22 Avrupa Konseyine Üye Ülkelerde Kadının Politikada Yeri (İngilizce)
- Ek - 23 Avrupa Konseyinde Kadın-Erkek Eşitliği Konusu ile İlgili Gelişmeler (İngilizce)
- Ek - 24 İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu Raporu
- Ek - 25 TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Alt Komisyon Raporu
- Ek - 26 TBMM İçişleri Komisyonu 25.5.1998 tarihli raporu
- Ek - 27 A.Ü. ATAUM 6.6.1998 tarihli faks mesajı (İngilizce)
- Ek - 28 4. Avrupa Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Bakanlar Konferansı'nda Başbakan Sayın Mesut Yılmaz'ın açış konuşması metni
- Ek - 29 Mahallî İdareler Reform Tasarısı ile ilgili Devlet Bakanlığı Değişiklik Önergesi
- Ek - 30 Yabancı Eşler Bilgiği Raporu
- Ek - 31 3232 Sayılı "Uygun Bulma Kanunu"yla ilgili belgelerin fotokopileri
- Ek - 32 Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığının 8.7.1998 tarihli yazısı
- Ek - 33 Kadın konusunda muhtelif tarihlerde basında çıkan haberler.
- Ek - 34 Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü yazı ve yayınları
- 34/A- BM CEDAW Komitesine Sunulan 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel ÜLKE RAPORU
- 34/B- "Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları", Doç. Dr. Serpil SANCAR UŞUR
- 34/C- 4. Dünya Kadın Konferansı Sonuçlarının Uygulanması ve İzlenmesine İlişkin ULU-SAL EYLEM PLANI
- 34/D- BM. 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu (Planı) ve Pekin Deklarasyonu
- 34/E- Türkiye'de Kadının Durumu (1994)
- 34/F- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığının TMK ve TCK Hakkındaki Görüşü
- 34/G- Ailenin Korunmasına Dair Kanun (4320)
- 34/H- Valilik Kadın Birimleri Temsilcileri Toplantısı Bilgi notu (8.5.1998)
- 34/I- TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASI ko-nulu Sinop Toplantısı Sonuç Metni (1995)
- 34/J- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığınca Tamamlanan Yasal Çalışmalar
- Ek - 35 55. Hükümet Programı
- Ek - 36 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı-Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu
- Ek - 37 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (DPT) kadınlarla ilgili bölüm
- Ek - 38 Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Projesi Raporu
- Ek - 39 Türk Tabipler Birliği Etik Kurulu Görüşleri (1998)
- Ek - 40 "Siyasette Kadın" Norveç Raporu
- Ek - 41 "Siyasal Değişimde Kadın Boyutu", Gürgün SAY, 1998
- Ek - 42 METGE Projesi
- MEB Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
- Meslekî - Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi
- Ek - 43 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi

“Gender Mainstreaming” Raporu (İngilizce)

Ek - 44 Kadın Parlamenterlerin Parlamentolardaki Karşılaştırmalı Durumu

Ek - 45 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1997/1321 sayılı Kırsal

Kesim Kadını hakkında Tavsiye Kararı (İngilizce)

Ek - 46 Mahallî İdareler Reform Tasarısı (Hükümet Metni - Plan Bütçe Komisyonu Metni)

Ek - 47 “İşyerinde Cinsel Taciz” TÜRK - İŞ Kadın İşçiler Bürosu Raporu

Ek - 48 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

“Çalışma Hayatında Kadın - Erkek Eşitliğine İlişkin Not”

Ek - 49 Muğla Milletvekili Sayın Lale AYTAMAN’ın Devlet Bakanı Sayın

İşıl SayGIN’la yapmış olduğu “Bekaret kontrolü”ne ilişkin

yazışmaların komisyona sunulmuş metni

Ek - 50 İsveç “Kadına Yönelik Şiddet Kanun Tasarısı”

Ek - 51 Kadın Dayanışma Vakfı “Kadına Yönelik Şiddet Araştırması” Raporu

Ek - 52 “Public Statement” UN CEDAW Committee, July 1998

Ek - 53 “Medyada Kadının Durumu” konusunda Valiliklerden gelen cevaplar

Ek - 54 Komisyon toplantı tutanakları

